
План за управување на Национален парк Пелистер - потенцијално Натура 2000 подрачје

14.07.2019

Предговор

Планот за управување со Националниот парк Пелистер (НП Пелистер) е подготвен како дел од Твининг проектот МК 13 IPA EN 02 17 „Зајакнување на капацитетите за ефективно спроведување на европското законодавство во областа на заштитата на природата“. Периодот за реализација на проектот е 18.11.2017 - 17.11.2019. Корисник на проектот е Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), Секторот за природа во Северна Македонија, а имплементатори се земјите членки на ЕУ - Финскиот институт за животна средина; (Suomenympäristökeskus, SYKE); и Metsähallitus, Паркови и диви животни на Финска и Државната служба за заштитени подрачја (SSPA) на Литванија. Меѓу другото, целта на Проектот е „да се зајакнат капацитетите за изработка на студии за валоризација на вредностите на природата“, како и " да се зајакнат капацитетите за изготвување на нацрт планови за управување со природните заштитени подрачја кои се од национален и меѓународен интерес за зачувување (потенцијални идни подрачја на Натура 2000)“.

НП Пелистер, заедно со Споменикот на природата Преспанското Езеро, беше избран како едно од пилот подрачјата на Твининг проектот. Подрачјето веќе беше идентификувано како потенцијално подрачје на Натура 2000 во рамките на претходниот проект Натура 2000 "Зајакнување на капацитетите за имплементација на Натура 2000 - EUROPEAID / 136609 / IH / SER / МК".

НП Пелистер има план за управување (Авгатоски 2006а), но истиот треба да биде ревидиран. Сегашниот план за управување е подготвен врз основа на постоечкото национално законодавство и не ги покрива во целост барањата на ЕУ Директивите за живеалишта и птици.

Овој План за управување се базира на податоци за живеалишта и видови, соберени за време на спроведувањето на Твининг проектот МК 13 IPA EN 02 17 „Зајакнување на капацитетите за ефективно спроведување на европското законодавство во областа на заштитата на природата“ (период 18.11.2017 – 17.11.2019), но и на информации добиени од претходни проекти и истражувања, кои се споменуваат во делот на користена литература.

Во фокусот на овој План за управување со НП Пелистер се природните вредности поврзани со Натура 2000: живеалиштата, од Директивата за живеалишта Анекс I и видовите од Анекс II и IV, како и видовите птици од ЕУ Директивата за заштита на дивите птици (Council Directive 2009/147/EC). Најголемо внимание беше посветено на видовите птици од Директивата за птици Анекс I. Информациите за дистрибуција на живеалиштата и видовите и општите мерки за заштита треба да одат во насока на зачувување на вредностите претставени во Планот за управување. Тој е подготвен така што ќе може целосно, или со некои негови делови да се интегрира со Планот за управување, кој е во подготовка.

Постоечките податоци и теренските записи на ендемичните видови кои се под строга национална заштита и видовите заштитени според Анекс V од ДЖ (Директивата за живеалишта) во НП Пелистер, исто така се вклучени, бидејќи е важно тие да бидат земени предвид при воспоставувањето на подрачјата на Натура 2000 и базите на податоци за конзервационите вредности (вклучувајќи ги и Стандардните обрасци за податоци – СПО (SDF)). Видовите, според тип на живеалиште попрегледно се дадени во фактографските податоци кои се интегрирани, како анекс, во овој План за управување.

Структурата на овој МП главно ја следи структурата дефинирана во Правилникот за содржина на Планот за управување со заштитеното подрачје и годишните програми за заштита на природата (2012). Покрај на живеалиштата и видовите од Директивата за живеалишта, особено внимание се посветува и на инвазивните, нелокални видови во подрачјето, бидејќи вакви податоци претходно не биле собирани.

Некои од овие видови може да ги променат екосистемите, па поради тоа, секогаш кога е можно, треба да се земат предвид при управувањето.

1. Вовед

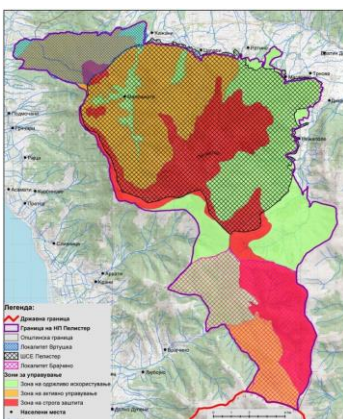
1.1. Име на подрачјето, неговата правна основа, административен статус

Целното подрачје на Планот за управување е НП Пелистер (кореспондира со IUCN категорија II), со вкупна површина од 17150 хектари. Ова е најстариот национален парк во Република Северна Македонија, но и на просторот на поранешната Република Југославија. НП Пелистер е втор по големина национален парк во државата, по НП Маврово.

НП Пелистер (со 12000 хектари) беше прогласен на 30 ноември 1948 година со закон одобрен од Президиумот на Народна Република Македонија (ОЈРМ 38/48). Границите на НП Пелистер беа проширени за дополнителни 5150 хектари согласно новиот Закон за прогласување на дел од планината Пелистер за Национален парк (Службен весник на РМ бр. 150/07).

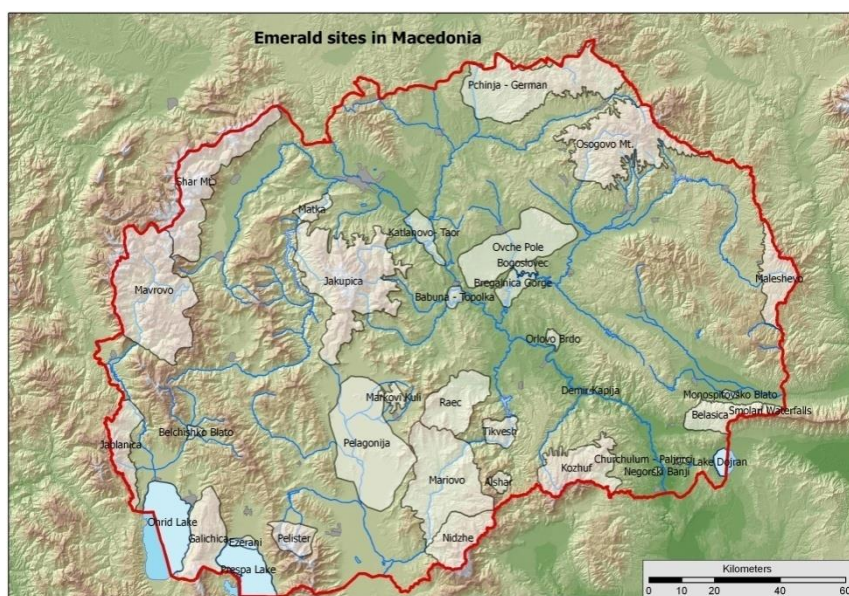
Слика 1: Границите на НП Пелистер

Според Законот за заштита на природата, Управата на НП Пелистер е одговорна за заштитата и управувањето со Националниот парк.

Заштита со меѓународни договори и иницијативи

НП Пелистер е идентификуван како подрачје на Емералд (код МК0000004) во 2010 година (слика 2). Емералд мрежата е мрежа од подрачја со посебен интерес за заштита назначени за да ја зачуваат мрежата на природни живеалишта на територијата на Страните во Бернската конвенција. Главниот мотив за развојот на оваа мрежа е да придонесе кон развојот на еколошка мрежа, слична на Натура 2000, во земјите кои не се земји-членки на Европската унија, користејќи колку што е можно поблизок методолошки пристап. НП Пелистер беше идентификуван како потенцијално подрачје на Натура 2000 во проектот "Зажакнување на капацитетите за имплементација на Натура 2000 - EUROPEAID / 136609 / IN / SER / МК" како посебно подрачје за заштита – ППЗ (SPA) во 2016 година. SPA се подрачја идентификувани со Европската Директива на Европската Унија за заштита на дивите птици (Council Directive 2009/147/EC).

Слика 2: Емералд подрачја во Република Северна Македонија

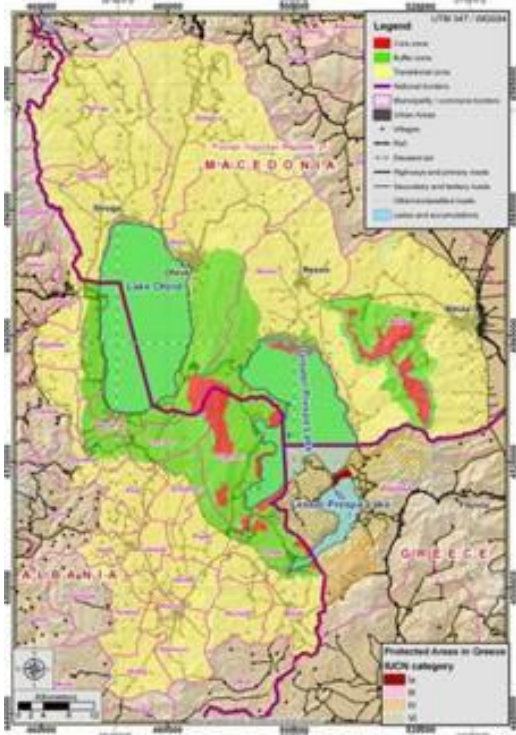
НП Пелистер исто така е дел од иницијативата Балкански зелен појас (код МК002) која ги опфаќа подрачјата во Република Северна Македонија, Албанија и Грција (слика 3). Нејзината визија е да се зачува и реставрира заедничкото природно наследство долж поранешната железна завеса, како еколошка мрежа која ги поврзува високите природни вредности и културните предели, земајќи ги предвид економските, социјалните и културните потреби на локалните заедници. Зелениот појас поминува низ 24 европски земји (во должина од 12500км), почнувајќи од Баренцовото Море до Црното Море и е поделен на три дела: Балтички, Централно-европски и Балкански зелен појас.

Слика 3: Зелен појас во Република Северна Македонија

Подрачјето на Баба планина, со НП Пелистер, е едно од најзначајните подрачја за пеперутки на меѓународно ниво. (код МАК-08).

Прекугранични договори и иницијативи за заштита

НП Пелистер е дел од прекуграничниот Охридско- Преспански биосферен резерват, прогласен во 2014 година од страна на Програмата УНЕСКО Човекот и Биосфера. Тука спаѓаат планината Галичица и Охридското и Преспанското Езеро, создавајќи урамнотежена комбинација на водни тела и околните планини кои се граничат со рамни површини по надворешните граници. Површината на резерватот е 446.244,52 хектари (386.915,21 хектари копно, 59.329,31 хектари вода) во Република Северна Македонија и Албанија.

Зоната за строга заштита на НП Пелистер е дел од јардото на прекуграничниот биосферен резерват. Преостанатото подрачје во рамките на Националниот парк е тампон-зона на биосферниот резерват. Активностите таму треба да бидат насочени кон избегнување на негативното влијание врз основната зона и заштита на нејзините вредности.

Сл. 4 Прекуграничен биосферен резерват Охрид – Преспа

1.2. Подготовка на Планот за управување

Овој анекс е подготвен во рамките на Твининг проектот МК 13 IPA EN 02 17, „Зајакнување на капацитетите за ефикасно спроведување на европското законодавство во областа на заштитата на природата“,

спроведен од страна на Финскиот институт за животна средина (Suomen ympäristökeskus, SYKE), Metsähallitus, Паркови и див свет на Финска и Националната агенција за заштитени подрачја (SSPA) на Литванија, во соработка со корисникот на проектот – Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), Секторот за природа на Република Северна Македонија.

Дополнително, свои податоци и придонес дадоа и проектите кои се спроведуваат под покровителство на проектот на ЕУ/УНДП „Подобрување на управувањето со заштитените подрачја“. Меѓу овие, од особено значење беше проектот „Консултативна поддршка за воспоставување и спроведување на мониторинг програма за избраните приоритетни видови на водоземци и влечуги во НП Пелистер“ (септември 2019 – август 2019), кој обезбеди дополнителни податоци за Твининг проектот.

Во рамките на Твининг проектот, во изготвувањето беа вклучени следниве експерти од Финска и Литванија:

Експерт	Улога и задолженија
Арто Ахокумпу	Вкупна координација
Рута Башките	Задолжена за интегрирање на планот
Арунас Пранаитис	Активности поврзани со управување
Петри Алрот	Животни
Кимо Сирјанен	Живеалишта, растенија и животни
Арунас Белшевициус	Живеалишта и васкуларни растенија
Пека Русанен	Птици
Марку – Микола Рос	Птици

Во Твининг проектот учествуваа и следниве македонски експерти:

Експерт	Улога и задолженија
Владо Матевски	Живеалишта и васкуларни растенија
Рената Чуштеревска	Живеалишта и васкуларни растенија
Драган Арсовски	Влечуги и водоземци
Методија Велевски	Птици

2. Опис на подрачјето

2.1. Општи информации

НП Пелистер се наоѓа во југозападниот дел на Република Северна Македонија, помеѓу Преспанската котлина и Пелагонија. Таа зафаќа дел од северните и североисточните падини на планината Баба. Надморската височина на Националниот парк достигнува помеѓу 927 и 2.601 метри, со највисокиот врв - Пелистер. Географски, територијата на НП Пелистер се протега помеѓу 41°4'15.96" и 40°52'27.85" ширина и 21°3'15.29" и 21° 16'9.41" должина.

Пелистер е една од најјужните планини со алпски карактер на Балканот. Македонскиот бор – „моликата“, - *Pinus peuce*, е едно од најпознатите вредности во однос на видовите на НП Пелистер. Тоа е балкански ендемит и редот терциерен вид на дрво со најголема европска популација на НП Пелистер. Пелистер е исто така познат по својот геодиверзитет, вклучувајќи ги и камените реки и глацијални езера. Големото езеро лежи на надморска височина од 2.218 метри, додека Малото езеро на 2.180 м.н.в.

Административно, НП Пелистер припаѓа на општините Битола и Ресен. Во рамките на неговите граници се наоѓа само едно село – Маловиште, но и неколку поголеми населби кои се лоцирани околу Националниот парк (на растојание помало од 1 км): Казани, Ротино, Цапари, Магарево и Трново во северниот дел, Дихово и Нижеполе на источната граница. На западниот брег на НП Пелистер се наоѓаат селата Подмочани, Грнчари, Рајца, Курбиново, Сливница, Крани, Арвати, Штрбово, Љубојно, Брајчино и Долно Дупени.

Заштитата на природата и сите активности поврзани со управувањето со заштитените подрачја се одговорност на Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП). Според член 74 од Законот за заштита на природата, националниот парк се управува интегрално низ целата територија. Институција одговорна за управувањето со НП Пелистер е администрацијата на Пелистер НП (Јавното претпријатие НП Пелистер), основана во 2006 година.

Според тоа, сите активности што се вршат во границите на НП Пелистер од страна на други субјекти (физички и правни лица) кои можат на било кој начин да влијаат врз заштитата на природата, биолошката разновидност и природното наследство, претходно треба да бидат објавени, контролирани и одобрени од органот на управување на НП Пелистер.

2.2. Еколошки информации поврзани со Директивите за живеалишта и птици

Податоците презентирани во ова поглавје во основа се базираат врз инвентаризацијата спроведена од страна на тимот на Твининг проектот во периодот 2018 - 2019 година, како и врз податоците обезбедени од страна на МЖСПП, вклучувајќи го и претходниот План за управување (Avramoski 2006 a,b) и податоците соберени од страна на националните експерти, вклучени во спроведувањето на проектот „Подобрување на управувањето со заштитените подрачја“. Во теренската работа учествуваа и национални експерти, а дадоа и коментари за евалуација на податоците од инвентаризацијата. Дополнително, тие обезбедија и свои податоци за Студијата за валоризација и Планот за управување особено во однос на типовите живеалишта од Директивите, васкуларните растенија, птиците, влечугите и водоземците, како и некои други групи на видови.

2.2.1. Екосистеми и живеалишта

Вкупно 22 типа на живеалишта кои се дел од Анекс I од ЕУ Директивата за живеалишта беа пронајдени на подрачјето:

1.3130 Олиготрофни до мезотрофни непроточни води со вегетација *Littorelletea uniflorae* и/или *Isoeto-Nanojuncetea* - Oligotrophic to mesotrophic standing waters with vegetation of the *Littorelletea uniflorae* and/or *Isoeto-Nanojuncetea*. Двете водни тела, глацијалните езера, Големо Езеро (3,7 ха) и Мало Езеро (0,66 ха) припаѓаат на овој тип на живеалиште, иако во нив недостасува подводна васкуларна вегетација, односно им недостасуваат сите поголеми растенија во водното тело, така што производството на езерскиот екосистем се базира на алгите. Во овој тип на живеалиште на НП Пелистер не се забележани видови од Директивата за живеалишта и други значајни видови, освен некои ендемични ракови (*Niphargus pancici subsp. Pancici* во Големо Езеро). Освен *Niphargus*, во овој тип на живеалиште во НП Пелистер забележан е и друг ендемичен вид – сплесканиот црв - *Rhynchelmis komareki subsp. komareki* и други ретки видови на безрбетници како *Chirocephalus diaphanus*, *Arctodiaptomus neithammeri* и *Arctodiaptomus osmanus* (Avramoski 2006a).

2.3260 Водни текови од рамнински до планински нивоа со вегетација *Ranunculion fluitantis* и *Callitricho-Batrachion* - Water courses of plain to montane levels with the *Ranunculionfluitantis* and *Callitricho-Batrachion* vegetation. Повеќето потоци и извори на подрачјето на Националниот парк Пелистер припаѓаат на овој тип на живеалиште, со подводна вегетација од васкуларни растенија (*Callitriche spp.*, *Potamogeton spp.*, *Ranunculusaquatilis s.lat.*) и друга вегетација која расте во вода *Fontinalis antipyretica* на камењата во реките. Изворите и потоците во НП Пелистер најчесто се одликуваат со чиста олиготрофна вода.

3. 4060 Алпски и бореални вриштини - Alpine and Boreal heaths. Живеалиштето од тип 4060 е присутно во Националниот парк Пелистер. Овој тип на живеалиште е често и абундантно во субалпските и алпските предели на паркот на надморска височина од 1600 -2300м. Повеќето од појавите се наоѓаат во алпските предели над природната граница на горните шуми. Во пониските делови на алпската зона постојат нискорастечки вриштини од *Juniperus communis* (*Juniperus nana / sibirica*) кои во погорните вриштини преминуваат во доминантни *Vaccinium myrtillus* и *Bruckenthala spiculifolia*. Различните поттипови на алпски и бореални вриштини често формираат мозаици меѓусебе и со алпските тревници. Во оваа

живеалиште често се среќава и васкуларниот вид на растение *Gentiana lutea* од Директивата за живеалишта Анекс V.

4. **5130 Формации на *Juniperus communis* на врштини или варовнички тревни површини - *Juniperus communis formations on heaths or calcareous grasslands***. Типот на живеалиште 5130 е често застапен во Националниот парк Пелистер. *Juniperus communis* е карактеристична компонента на неколку видови живеалишта (суви) тревни и камени живеалишта. Описот на овој тип главно се заснова на изобилието на смрека. Формациите со *Juniperus communis* со долг континуитет често се поврзуваат со пасење на чувствителни билки и папрати, како и мовови pleurocarpous. Повеќето локации од овој тип на живеалишта се релативно нови. Престанокот на традиционалната употреба (пред се на пасењето и управувањето со пасишта со горење или отстранување на смрека) довело до формирање и прераснување на овие живеалишта со густе состоини на смрека.

5. **6210 Полуприродни суви тревни површини и шикари на варовничка подлога (*Festuco-Brometalia*) (*важни живеалишта на орхидеи) - *Semi-natural dry grasslands and scrubland facies on calcareous substrates (Festuco-Brometalia) (* important orchid sites)***. Тревниците од овој тип се присутни во субалпските и пониските делови на НП Пелистер. Поголемиот дел од локациите се мали и на нив се забележува постепено прераснување со смрека, папрат, високи билки и треви, како и дрвја и грмушки. Овој тип на живеалиште се одликува со поголема репрезентативност на варовничка почва, но во НП Пелистер постојат и некои сончеви тревни падини богати со видови во кои се јавува композиција на видови Mesobromion. Понатамошното напуштање резултира во термофилно чистење со средна фаза на термофилна рабна вегетација. (Trifolio-Geranietea).

6. **6220 * Псевдостепи со треви и едногодишни растенија *Thero-Brachypodietea* - *Pseudo-steppe with grasses and annuals of the Thero-Brachypodietea***. Овој тип на живеалиште се среќава на пониските делови на НП Пелистер, т.е над Дихово – Ниже Поле и североисточно од Голема Ливада. На западните делови на НП Пелистер, помеѓу Паркот и Преспанското Езеро се среќаваат големи и репрезентативни псевдостепаи.

7. **62D0 Орomezиски ацидофилни тревни површини - *Oro-Moesian acidophilous grasslands*** се чести и преовладуваат во алпскиот и субалпскиот дел на НП Пелистер. Тие формираат мозаик со различни заедници на тревна вегетација, но и со субалпските врштини. Овој тип на живеалиште е карактеристичен за планините на Балканот и содржи богатство на видови со висока конзервациска вредност. Во овој тип на живеалиште се среќаваат локални ендемични видови на васкуларни растенија, како што се *Crocus pelistericus*, *Dianthus myrtinervius* и *Sempervivum octopodes*. Во пониските делови на оваа живеалиште се среќава и *Gentiana lutea*, васкуларен растителен вид од Директивата за живеалишта, Анекс V.

8. **6430 Хидрофилни рабни рамнински, планински и алпски заедници на високи зелени растенија - *Hydrophilous tall herb fringe communities of plains and of the montane to alpine levels*** се типични долж изворите и потоците во НП Пелистер. Во планинаксите и алпските делови има високореизентативни живеалишта од овој тип богати со видови. Во пониските делови често се забележуваат промени на рабната вегетација поради активностите на човекот. Од васкуларните растенија, во овој тип на живеалиште се среќаваат неколку балкански ендемити и *Alchemilla peristerica* кој е локален ендемит.

9. **6510 Низински сенокосни ливади (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) - *Lowland hay meadows (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)***. Овој тип на вегетација се среќава на ниските делови на НП Пелистер. Косените ливади близу до с.Маловиште припаѓаат или на овој тип на живеалиште, или на 6520 Планински сенокосни ливади. Во Ѓавато има тревна површина внатре во НП Пелистер, која веќе подолго е прерасната, но изворно веројатно припаѓала на 6510 тип на живеалиште. Понатаму, неколку мали прераснати тревници со доминантни состоини на *Asphodelus albus* и *Pteridium aquilinum* оригинално биле ливади и веројатно се деградирани сенокосни ливади од типот 6210.

10. **7140 Предни тресетишта и трусни тресетни блати - *Transition mires and quaking bogs*** тип на живеалиште има висока конзервациска вредност во Северна Македонија, бидејќи овој тип на живеалиште се состои главно од видот на живеалишта според ЕУНИС "Пелагонидни македонски мочуришта со острици" како ендемит за Балканот. Во областа на проучување овој тип е редок и локален со неколку појави близу до Големо и Мало Езеро. Во овој тип на живеалиште, како вид често доминираат

мововите *Sphagnum spp*, од Директивата за живеалишта Анекс V. Освен нив има и балкански ендемити на васкуларни растенија.

11. **7160 Извори богати со минерали и изворски мочуришта - Mineral-rich springs and spring fens** се чести, особено во алпската зона на Националниот парк Пелистер на местата каде извираат планинските извори и потоци. Исто така постојат и извори и потоци од овој тип на живеалиште долж падините на врвот Пелистер и другите врвови на Баба, во внатрешноста на шумската зона. Овие живеалишта имаат специфична флора со бореални и алпски видови и неколку балкански ендемити, како *Dactylorhiza cordigera*, *Carex macedonica* и *Silene asterias*. Понатаму, во овој тип на живеалиште присутни се и водни безрбетници со висока конзервациска вредност.

12. **7220* Извори кои петрифицираат со формација на варовнички депозит/туф - Petrifying springs with tufa formation (Cratoneurion)** се присутни со мали и доста нерепрезентативни појави кон Сапунџица (над Нижеполе) и во шумите со *Alnus glutinosa* близу до Ѓавато во НП Пелистер.

13. **7230 Алкални мочуришта - Alkaline fens** е мал и редок тип на живеалиште на НП Пелистер. Присутен е во внатрешноста на шумската зона, најчесто на места богати со минерали, на кои се процедува подземна вода. Во однос на составот на видовите, застапени се типичните мочуришни видови на васкуларни растенија, вклучувајќи и *Eriophorum latifolium*, *Blysmus compressus*, *Listera ovate* и мочуришните мовови како *Campylium stellatum*, *Bryum psedotriquetrum* и *Sphagnum contortum*. Понатаму, во овој тип на живеалиште исто така се среќаваат и балканските ендемични васкуларни растенија од 7160.

14. **8150 Силикатни сипари на средноевропски висорамнини - Medio-European upland siliceous scree**. Типот на живеалиште 8150 е честа и карактеристична појава за Националниот парк Пелистер. Во овој тип се вклучени сите живеалишта од камени сипари на падините и врвот на планината Баба. Познатите камени реки на Пелистер припаѓаат на овој тип на живеалиште. Камените сипари, како живеалиште се многу важни особено за лишаите и мововите, како и папрати вклучително и ретки видови со бореална и алпска дистрибуција.

15. **8220 Силикатни карпести падини со хазмофитна вегетација - Siliceous rocky slopes with chasmophytic vegetation** е чест и карактеристичен вид на живеалиште за НП Пелистер. Живеалиштето од тип 8220 е значајно за флоралната и вегетацијската биолошката разновидност. Флоралниот состав вклучува растителни видови и растителни заедници прилагодени на екстремните услови на животната средина. Ограничената генетска размена меѓу таксоните од различните планини, исто така, има значајно влијание врз флоралниот состав, па затоа постојат поволни услови за ендемична специфичност, што доведува до присуство на македонски и балкански ендемски видови во овој тип на живеалиште. Живеалиштето е значајно за неколку вида на птици, како црвеноклуната галица (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*) која се гнезди во оваа живеалиште во НП Пелистер. Во оваа живеалиште расте и ендемичното васкуларно растение *Sempervivum octopodes*, на алпскиот дел од НП Пелистер.

16. **9180 * Шуми од Tilio-Acerion на падини, сипари и кланци - Tilio-Acerion forests of slopes, screes and ravines** е редок тип на живеалишта во НП Пелистер. Се среќава покрај реката Шемница помеѓу Казан и Маловиште. Дел од живеалиштето е неодамна уништено при изградбата на патот за хидроцентралата. Исто така, ова живеалиште е присутно и покрај реката Брајчинска, но присуството во рамките на националниот парк треба да биде потврдено. Овој тип на живеалиште можно е да се среќава и покрај речните долини во долниот дел на НП Пелистер.

17. **91E0* Алувијални шуми со Alnus glutinosa и Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnionincanae, Salicionalbae - Alluvial forests with Alnus glutinosa and Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnionincanae, Salicionalbae))**. Овој приоритетен тип на живеалиште е присутен од место на место на падините и долниот дел на НП Пелистер. На падините обично се формираат коридори и ленти долж изворите и потоците. Покрај некои извори формира мала шума. Овој тип на живеалиште е важен за водоземците, вклучувајќи ги и *Rana dalmatina* и *R. graeca*.

18. **91AA * Источни шуми со бел даб - Eastern white oak woods** со старите дрвја се од голема важност за биодиверзитетот. Белата дабова шума се наоѓа на пониски височини и близу до границите на националниот парк Пелистер. За неа карактеристично е присуството на *Quercus pubescens* и *Quercus petraea*, но исто така во овие шуми често се јавуваат и турскиот (австрискиот даб) *Quercus cerris* и унгарскиот (италијански) даб *Quercus frainetto*.

19. **91BA Шуми од мезиска сребрена ела - Moesian silver fir forests.** Шумите од мезиска сребрена ела се присутни особено на северните падини на националниот парк Пелистер. Мезиска сребрена ела - *Abiesborisii-regis* се шири во НП Пелистер и конкурентно е послена од *Pinus peuce*. Постојат некои чисти состоини, иако неа често ја среќаваме со составот на моликата или буката.

20. **9280 Шуми од *Quercus frainetto* - *Quercus frainetto* woods.** Во НП Пелистер, источната бела дабова шума 91AA * се поврзува и делумно се меша / се преклопува со 9280 " Шуми од *Quercus frainetto* ", кои главно се присутни во горните делови од дабовата зона, непосредно под, а понекогаш и помешани со мезиските букови шуми 91W0.

21. **91W0 Мезиски букови шуми - Moesian beech forests** се веројатно најчестиот тип на шуми во Националниот парк Пелистер. Постојат некои расфрлани и фрагментирани состоини од стари дрвја и големи распаднати трупови, кои имаат карактеристики на природни шуми. Овие состоини имаат многу висока конзервациска вредност. Сепак, најголемиот дел од буковите шуми во Националниот парк се управуваат со селективна сеча, со цел да се произведе огревно дрво и дрвен материјал. Поради ваквите комерцијални практики на управување, овие шуми се најчесто монотипни и истогодишни.

22. **95A0 Високи оромедитерански борови шуми - High oro-Mediterranean pine forests** се типични за Националниот парк Пелистер. Конзервациската вредност на овој тип живеалиште со македонски бор (*Pinus peuce*) е многу висока. Строгата заштита на природните состоини и состоините со карактеристики на стара шума од типот на 95A0 во Националниот парк Пелистер се од глобално значење. Голем број на состоини историски биле подложни на шумарство, а неколку состоини се регенерирани во времето на поранешна Југославија и управувани оттогаш. Во субалпскиот дел на ова живеалиште често се среќава *Gentiana lutea*, васкуларен вид на растение од Директивата за живеалишта, Анекс V.

2.2.2. Флора

Во НП Пелистер се пронајдени четири вида растенија кои се застапени на Директивата за живеалишта, Анекс II или IV, листи на растенија. Нови опсервации на *Tozzia carpathica*, *Fritillaria gussichiae* and *Buxbaumi aviridis* се направени за време на теренското истражување на Твининг проектот 2018-2019, додека видот *Mannia triandra* е забележан дури пред 50 години и сегашниот статус не е познат. Освен овие, во НП Пелистер се среќаваат и други растителни видови кои се ретки на национално ниво и заштитени со Законот за заштита на природата. Следниве заштитени васкуларни растенија (В), мовови (М) и лишаи (Л) се среќаваат во НП Пелистер: *Alchemilla peristerica*(В), *Andreaea rupestris*(М), *Buxbaumiaviridis*(М), *Crataegussericeus*(В), *Dianthus myrtinervius*(В), *Eryngium serbicum*(В), *Evernia divaricate* (Л), *Fritillaria gussichiae*(В), *Malus florentina*(В), *Parmelina exasperatula*(Л), *Pedicularis limnogenae*(В), *Peltigera venosa*(Л), *Pinus peuce*(В), *Ramalina carpathica* (Л), *Soldanella pindicola*(В) and *Tozzia carpathica*(В). На листата на строго заштитени видови се наоѓаат следниве васкуларни растенија: *Crocus pelistericus*, *Gentiana lutea symphyandra*, *Gentianapunctata*, *Sempervivum octopodes* и *Fritillaria gussichiae*.

1. **Carpathian Tozzia *Tozzia carpathica*** е вид од ДЖ, Анекс II и IV (код **6244**). *Tozzia carpathica* е годишен полупаразит кој расте на крајбрежјето на субалпско-алпските потоци. Во Република Северна Македонија го има во НП Пелистер, на четири познати локалитети.

2. ***Fritillaria gussichiae*** е вид од ДЖ, Анекс IV (код: 1845 е повеќегодишна луковична билка која расте на тревници и ливади во шумата изложени на сонце и на ниските делови на алпската зона во Националниот парк Пелистер Овој вид е балкански ендемит.

3. **Green Shield Moss *Buxbaumia viridis*** е вид од ДЖ, Анекс II (код **1386**). *Buxbaumia viridis* е епиксилитен мов кој живее на меко дрво во распаѓање, или на паднати стебла и пенушки. Во Република Северна Македонија има неколку стари и сегашни записи за овој вид. Во Националниот парк Пелистер постои голема одржлива популација во една мезиска шума од сребрена ела на Пали Снопје, во која има изобилие од стебла во распаѓање.

4. ***Manniatriandra*** е вид од ДЖ, Анекс II (код **1379**). Оваа цигерница е забележана на НП Пелистер на крајбрежјето, близу до Големо Езеро, на 2200 м.н.в, на влажните карпи во 1960 година.

Инвазивни растителни видови во НП Пелистер

Багремот, или псевдоакација- *Robinia pseudacacia*. Багремот (*Robinia pseudacacia*) е најчестиот и распространет инвазивен вид на дрво во Северна Македонија. Тоа е најчестиот и најштетниот инвазивен вид на Пелистер. Засега е присутен само во пониските делови на Паркот, близу до Магарево, а доста е застапен и по течението на реката Шемница, меѓу Казан и Маловиште.

Инвазивни растенија. Во НП Пелистер има неколку инвазивни растенија. *Erigeron annuus* се среќава во близина на хидроцентралата кај Маловиште. На истотот место се среќава и *Phytolacca dioica*.

Други интродуирани видови

Pinus sylvestris очигледно се шири на различни места во НП Пелистер. На северниот дел на Паркот има насади од воведени видови (*Pinus sylvestris*, *Pseudotsugamenziesii*, *Pinus strobus*, *Larix sp.*, *Piceaabies*, *Pinus nigra* и др.) Овие насади треба да бидат отстранети и заменети со природни шумски видови (пред се даб и бука на овие места).

2.2.2. Фауна (животни)

За време на инвентаризацијата спроведена во НП Пелистер, во периодот 2018-2019 година, од страна на Твининг проектот идентификувани се вкупно 31 животински вид (освен птици), од Директивата за живеалишта, Анексите II и IV, но на подрачјето се забележани вкупно 47 животински вида од Директивата за живеалишта, Анексите II и IV, земајќи ги предвид и информациите од литературата. Покрај опсервациите направени од страна на Твининг проектот во период од 2018-2019 година, постојат и претходни записи (Avramoski 2006a, b) од некои видови од ДЖ Анекс II и IV, кои не беа забележани за време на Твининг проектот. Сепак, за многумина од нив сеуште се смета дека имаат појави во НП Пелистер.

Освен овие, има неколку видови на животни кои живеат во НП Пелистер, а кои не се вклучени во Анексите на Директивата за живеалишта, но се видови од национален и меѓународен интерес за заштита. На пример, видовите тврдокрилци од родот *Dorcadion* (s.l.) и скакулци од родот *Poecilimon spp.*, формираат мала и често ендемична популација во НП Пелистер. За видот *Poecilimon spp.*, се вршат подетални таксономски истражувања, по што ќе може соодветно да се утврди нивото на ендемичност. Освен овие видови, некои видови на *Coleoptera* од фамилијата *Carabidae* се најдени само на алпските делови на планината Баба, на Балканот. Во многу области во Република Северна Македонија постојат пештерски живеалишта во кои има фауна којашто е само делумно истражена и можеби содржи видови кои сеуште не се таксономски утврдени. Самиот НП Пелистер, со својата силикатна подлога, сепак не располага со значајни пештери, па така потенцијалот за ендемични пештерски видови е веројатно многу мал. Но, во НП Пелистер може да се сретнат животински видови кои се од национално и меѓународно значење, како големите месојади. Понатаму, на НП Пелистер постојат и голем број на видови безрбетници кои се од високо конзервациско значење на национално и меѓународно ниво (Avramoski 2006a,b): тука се вбројуваат, на пример.: *Deroceras turcicum* (копнен пулмонален полжав), *Duvalius macedonicus* (тврдокрилец), *Duvalius peristericus* (тврдокрилец) и *Eucypris kurtziebeli* (слатководен рак), и тн.

Рбетници

Цицачи

Во рамките на Твининг проектот немаше експерти за цицачи. Сепак, за време на теренските истражувања експертите забележаа трагови и измет од кафеава мечка и волк. Траги од овие големи месојади се забележани на неколку места во Паркот. Исто така и чуварската служба на НП Пелистер го потврдија присуството на овој и на други видови цицачи. Фотографиите направени со специјалните камери за дивеч често овозможуваат да се идентификуваат големите месојади, како и да се направи проценка на нивната возраст и пол.

1. Волкот – Wolf (*Canis lupus*) е вид на цицач од Директивата за живеалишта Анекс II, IV и V (код **1352**). Трагови од волк може да се сретнат во различни делови на НП Пелистер од низински до субалпски и алпски предели. Во рамките на Твининг проектот има записи за волк во околината на селата Ѓавато, Цапари и Ротино. За волкот голем број на животни кои може да бидат плен за волкот, па затоа неговата

единствената вистинска закана е ловот. Волкот е голем месојад кој е од меѓународен интерес и затоа на национално ниво треба да се започне со мониторинг на волкот. Во НП Пелистер овој мониторинг може да го врши ренџерската (чуварската) служба. Како методи за мониторинг може да се користат камерите и пребројувањето на трагите (вклучувајќи го и зимското пребројување). Опсервациите на волкот од Твининг проектот, во Паркот на природата Езерани укажуваат на тоа дека постои коридор на движење на волците од НП Пелистер преку северните делови на Преспанското Езеро до Националниот парк Галичица.

2. **Европска дива мачка - European wildcat (*Felis silvestris*)** е вид на цицач од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1363**; за *Felis silvestris silvestris* код **6110**). Европската дива мачка има фрагментирана дистрибуција преку умерените широколисни шуми во Европа, со оглед на тоа дека веќе исчезнала од некои земји. Европската дива мачка е на листата на строго заштитени видови во Република Северна Македонија. Овој вид е сеуште жртва на криволовот, а нејзиното крзно може лесно да се купи. За време на Твининг проектот имаше само една опсервација на дива мачка, во текот на ноќен период, во близина на Инфо – центарот, но присуството на поголема популација во НП Пелистер е очигледно.

3. **Видра - Otter (*Lutra lutra*)** е вид на цицач од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **1355**). Видрата може да се најде во близина на разновидни водни текови. Видрата може да се најде во течечките и стоечките води, а во потрага по храна може да се најдат и покрај малите потоци. Видрите покриваат поголем простор на движење и имаат добра дисперзивна способност. Твининг проектот немаше записи за видрата, иако таа е забележана на Преспанското Езеро, а соодветни живеалишта за овој вид има и во НП Пелистер. Видрата е на листата на строго заштитени видови во Република Северна Македонија.

4. **Рис - Lynx (*Lynx lynx*)** е вид на цицач од Директивата за живеалишта Анекс II, IV и V (syn. *Felis lynx* код **1361**). На Балканот живее балканскиот рис *Lynx lynx subsp. balcanicus*, кој се среќава во источна Албанија и во западните делови на Република Северна Македонија, а помала популација од овој вид има и во Косово и Црна Гора. Во НП Пелистер рисот е многу редок и во моментот не постојат одржлива популација, па затоа се очекува да биде мигрирачки. Сепак, постојат поедини опсервации на залутани индивидуи забележани на камерите (на пример, во 2018 година). Сепак, за рисот во НП Пелистер постојат соодветни живеалишта и доволно плен за неговиот опстанок.

5. **Лешников сонливец - Hazel dormouse (*Muscardinus avellanarius*)** е вид на цицач од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1341**). Тој е присутен низ умерената широколисна шума во Европа и јаде главно ореви од видот *Corylus avellana* (и *C. colurna*) и други плодови, лисни растенија, полен и инсекти. Овој вид свое место зазема и во Планот за управување на Националниот парк Пелистер (Avramoski 2006b). Во рамките на Твининг проектот не е забележан видот, но сепак треба да се земе предвид фактот што голем дел од својот живот овој вид го поминува во спиење и не е лесно да се забележи. Сепак, за лешниковиот сонливец има голем број на соодветни живеалишта во НП Пелистер со многубројни широколисни живеалишта богати со лешник и шуми со *Pinus peuce* во понискиот дел на НП Пелистер.

6. **Балканска дивокоза - Balkan chamois (*Rupicapra rupicapra subsp. balcanica*)** е вид на цицач од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **1371**). Оваа дивокоза живее во стрмни, карпести планински предели, на различни живеалишта, вклучувајќи ги алпските ливади, отворените карпести предели и шумските појаси (особено во зимскиот период) како мешаните широколисни шуми и иглолисните шуми (Aulagnier et al., 2008). Локалната мала популација на балканската дивокоза во НП Пелистер во принцип е директно поврзана со грчката (и пошироко со другите западно-балкански) популации од овој вид. Сепак, поради криволов, бројот на единки на дивокозата во последните неколку декади е многу мал. До 2010 година, сеуште има годишни записи на балканската дивокоза во Националниот парк Пелистер, но моменталната популација е мала и има потреба од мониторинг и акционен план со реални конзервациски мерки за одржување и подобрување на популацијата на овој вид. Во летен период може да се забележат расфрлени поединци од постоечкото стадо на балканска дивокоза во околината на Којзи Камен, во алпскиот дел на НП Пелистер. Овој вид е подложен на конкуренција на други копитарни, а закана за бројноста на популацијата се и големите месојади. Понатаму, прераснувањето на алпските врштини и тревните површини може да ја намали застапеноста на соодветни живеалишта за балканската дивокоза. Управувањето со алпските тервни живеалишта, со цел да се создадат поволни пасишта за балканската дивокоза треба да биде важна цел во идните планови за управување на НП Пелистер. Ваквата мерка поволно ќе влијае врз одржувањето и на неколку други групи на видови.

7. **Кафеава мечка - Brown bear (*Ursus arctos*)** е вид на цицач од Анекс II и IV од Директивата за живеалишта (код **1354**). На европско ниво, кафеавата мечка е застапена со најголема популација на Балканот. Балканската популација во подрачјето на планинскиот венец Динариди – Пинд е релативно стабилна и се состои од 2.500-3.000 индивидуи (како продолжение од североисточна Италија, Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Србија, Црна Гора, Северна Македонија, Албанија и Бугарија до Грција). Потпопулацијата на кафеавата мечка на НП Пелистер е важна, како централен дел од дистрибутивното подрачје за Балканот. Постојат податоци за криволов на кафеавата мечка (во околината) на НП Пелистер, што влијае штетно врз локалната популација и одржувањето на распространетоста на видот. Постоенето на доволно извори на храна за кафеавата мечка на НП Пелистер, како боровинки, мравки и друг плен, не претставува закана за овој вид. Кафеавата мечка е на листата на строго заштитени видови во Република Северна Македонија. Како за волкот, така и за мечката важно е да се одржуваат еколошките врски / коридори за да се постигне дисперзија кон север и запад преку преминот Ѓавато и кон Галичица преку северниот брег на Преспанското Езеро.

Освен цицачи од Директивите за живеалишта, на НП Пелистер постојат и неколку видови мали цицачи (Avramoski 2006a,b) кои имаат своја конзервациска вредност, како што се: (глодарот) слепо куче - the lesser mole rat *Nannospalax leucodon* (syn. *Spalax leucodon*, види Kryštufek & Amori 2017), балканската кртица - the Balkan mole *Talpa stankovici* (Vohralík & Kryštufek 2016), снежна полјанка - European Snow Vole *Chionomys nivalis* (Kryštufek 2016), слеп крт – Mediterranean vole *Talpa caeca* (Cassola 2016) и балканскиот глушец - Balkan Pine Vole *Microtus felteni* (Mitsainas & Kryštufek 2008), како и полвот - Edible dormouse *Myoxus glis* (syn. *Glis glis*) и шумски полв - forest dormouse *Dryomys nitedula* (Batsaikhan et al. 2016) (АНЕКС 3).

8-13. **Лилјаци - Bats**. Сите мали мали лилјаци - *Microchiroptera* се ставени на Директивата за живеалишта Анекс IV. Од нив на НП Пелистер се забележани следниве видови (Avramosi 2006b): Остроушест лилјак (ноќник) - Lesser mouse-eared myotis, *Myotis blythii* (Анекс II и IV код **1307**, најмал ризик - LC според IUCN види Juste & Raunović 2016), Долгопрст лилјак (ноќник) - Long-fingered bat *Myotis capaccinii* (Анекс IV код **1307**, ранлив VU според IUCN види Raunović, M. 2016), Бласиев лилјак (потковичар) – Blasius's horseshoe bat *Rhinolophus blasii* (Анекс II и IV, код **1306**, најмал ризик - LC со тенденција на намалување, според IUCN види Taylor 2016a), Јужен лилјак (потковичар) – the Mediterranean horseshoe bat *Rhinolophus euryale* (Анекс II и IV, код **1305**, речиси загрозен - NT според IUCN види Juste & Alcaldé 2016), голем потковичар - Greater horseshoe bat *Rhinolophus ferrumequinum* (Анекс II и IV, код **1304**, најмал ризик - LC според IUCN види Piraccini 2016) и голем лилјак (потковичар) - Lesser horseshoe bat *Rhinolophus hipposideros* (Анекс II и IV, код **1306**, најмал ризик - LC според IUCN види Taylor 2016b). *Myotis capaccinii*, *Rhinolophus blasii* и *Rhinolophus euryale* се на листата на заштитени видови во Република Северна Македонија. Во рамките на Твининг проектот беа видени одредени лилјаци, но нивниот вид не беше детерминиран.

Влечуги и водоземци

Во Планот за управување со НП Пелистер (Avramoski 2006) застапени се следниве водоземци: *Bombina variegata*, *Bufo bufo*, *Bufo viridis*, *Hyla arborea*, *Rana dalmatina*, *Rana graeca*, *Rana ridibunda*, *Salamandra salamandra*, *Triturus carnifex* и *Triturus vulgaris*. Од овие *Bufo viridis* (syn. *Bufoides viridis* Анекс IV код **1201**), *Hyla arborea* (Анекс IV код **1203**), и *Triturus carnifex* (syn. *Triturus macedonicus* Анекс II и IV код **5364**), кои се видови од Анексите на Директивата за живеалишта не беа забележани за време на инвентаризацијата на Твининг проектот, како ниту видот *Triturus vulgaris*. Сите други водоземци на листата беа евидентирани.

Во однос на влечугите следниве видови се набројани во Планот за управување со НП Пелистер (2006): *Ablepharus kitaibelii*, *Anguis fragilis*, *Coluber caspius*, *Coronella austriaca*, *Elaphe longissima*, *Lacerta agilis*, *Lacerta trilineata*, *Lacerta viridis*, *Natrix natrix*, *Natrix tessellata*, *Podarcis erhardii*, *Podarcis muralis*, *Podarcis taurica*, *Testudo hermanni*, *Vipera ammodytes* и *Vipera berus*. *Coluber caspius* (syn. *Dolichophis caspius* Анекс IV код **6138**), *Coronella austriaca* (Анекс IV код **1283**), *Natrix natrix* и *Natrix tessellata* (Анекс IV код **1292**) не беа забележани за време на инвентаризацијата на Твининг проектот.

14. **Кратконогото гуштерче - European copper skink** (или European snake-eyed skink) (*Ablepharus kitaibelii*) е вид на влечуга од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1276**). Тоа е мал и тенок гуштер кој спаѓа во семејството Scincidae, обоен во темно бакарна боја, со уште потемен страничен дел на телото. Тој е ендемичен вид на гуштер кој живее во југоисточна Европа и Турција. Овој вид населува суви подрачја,

вклучувајќи ги падините, ливадите, шикарите и чистините во шумите (како листопадни, така и иглолисни) и обично се наоѓа близу до оние места на кои земјата е покриена со паднати лисја, мртво дрво, камењата, грмушки и друга вегетација (Böhme et al. 2017). Во НП Пелистер, во рамките на Твининг проектот, кратконогото гуштерче беше пронајдено на сувите тревни површини - *Juniper scrub* близу до селото Магарево. Главната закана за овој вид е прераснувањето и пошумувањето на сувите тревни површини кои претставуваат соодветни живеалишта за овој вид на подрачјето.

15. Жолт мукач - Yellow-bellied toad (*Bombina variegata*) е вид на водоземец од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **1193**). Се населува во привремени бари во различни живеалишта, почнувајќи од шуми, шумски патишта, отворени низини и висорамнини, а може да се сретне и покрај езера и реки. Понатаму, овој вид може да се сретне и во одредени делумно урбанизиранни средини, како што се барите, дупките и патеките исполнети со вода во малите села и нивната околина. Барите во кои живее овој вид на жаба генерално немаат вегетација и не содржат други конкурентни видови или предатори. Во однос на заканите врз растот на популацијата, видот е многу прилагодлив и очигледно отпорен на поплави, но чувствителен на суши (Cañuela et al., 2016a) предизвикани од глобалните климатски промени или од директните антропогени влијанија (на пример, пожари, обработување на почва и сл.). Таквите непредвидливи околности предизвикуваат високи варијации во меѓугодишната плодност, намалувајќи ја годишната веројатност за преживување на возрасните и младите единки (Cañuela et al., 2016b, c). Во рамките на Твининг проектот, жолтиот мукач беше забележан во Магарево (Голема Ливада), Казан-Маловиште и неколку локации долж долината на реката Сапунџица, над Ниже Поле. Во НП Пелистер инвентаризацијата на овој вид треба да продолжи, бидејќи истиот е чувствителен на климатското затоплување (живеалиштата може да пресушат), а популацискиот тренд е неизвесен.

16. Ескулапов смок - Aesculapian snake (*Elaphe longissima*)(syn.*Zamenis longissimus*) е вид на влечуга од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1281**). Тоа е неотровна змија на семејството *Colubridae*. Возрасните единки од овој вид може да достигнат големина од 1-1,5м со што се вбројуваат во едни од најголемите змии во Европа. Типично се среќава во зоната на широколисните шуми и во пошумени ридови со различна влажност долж речните долини. Во погодни средини може да се сретнат и на места кои се топли и изложени на сонце, но не и во премногу жешки средини. Овој вид се храни со мали цицачи (глувци, стаорци, ровчици, кртови) и птици (како и јајца и подмладок). Во рамките на Твининг проектот беше направена една опсервација од овој вид во шумскиот дел, покрај патот, близу до Инфо центарот на НП Пелистер.

17. Планинска гуштерица - Sand lizard (*Lacerta agilis*) е вид на влечуга од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1261**). Може да се најде во различни типови на живеалишта, вклучувајќи ливади, вриштини, крајбрежни дини, тревници, степи, субалпски и алпски ливади, шикари, живи огради, отворени шуми, во алпски области, во традиционално управувано земјоделско земјиште и во рурални градини (Agasyan et al., 2010). Понекогаш овој вид може да се сретне во песочни полупустински места. Планинската гуштерица е класифицирана како вид со најмал ризик - LC од страна на IUCN (Agasyan et al. 2010). Видот беше забележан во рамките на Твининг проектот во Магарево, на скијачките патеки во близина на хотелот Молика, како и во алпската зона на југозападниот дел од врвот Пелистер, на надморска височина од 2300 м.

18. Голем зелен гуштер - Three lined lizard (*Lacerta trilineata*) е вид на влечуга од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1251**). Овој вид преферира полуотворени грмушести предели, осончени шумски рабови, места покрај пат и карпести тревни површини со мозаик од повисока вегетација и отворени мали парцели. На терен, овој брз гуштер не е лесно да се распознае од сродниот *Lacerta viridis*. Двата вида се среќаваат на тревници изложени на сонце, чистини со *Juniper*, карпести живеалишта и покрај пат во пониските делови на НП Пелистер.

19. Зелен гуштер - Balkan Green Lizard (*Lacerta viridis*) е вид на влечуга од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1263**). Видот населува полуотворени грмушести предели, осончени шумски рабови, места покрај пат и карпести тревни површини со мозаик од повисока вегетација и отворени мали парцели. На терен, овој брз гуштер не е лесно да се распознае од сродниот *Lacerta trilineata*. Двата вида се среќаваат на тревници изложени на сонце, чистини со *Juniper*, карпести живеалишта и покрај пат во пониските делови на НП Пелистер.

20. **Македонска гуштерица - Erhard's wall lizard или Aegean wall lizard (*Podarcis erhardii*)** е вид на влечуга од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1238**). Македонската гуштерица е ендемичен вид во Југоисточна Европа. Видот живее на осончени карпести ливади, отворени карпи и други камени живеалишта. Во НП Пелистер беше забележан на сувите тревни површини во Казан.

21. **Скалеста гуштерица - Common wall lizard (*Podarcis muralis*)** е вид на влечуга од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1256**). Овој вид е доста чест и живее во различни живеалишта, вклучувајќи топли шумски падини, шумски рабови, чистини, покрај патишта и разновидни урбанизираните живеалишта. Во НП Пелистер видот главно се среќава на пониски места, во пасишта и отворени шуми. За време на Твининг проектот, видот беше забележан на неколку локации во долниот дел на НП Пелистер.

22. **Полска гуштерица - Balkan wall lizard (*Podarcis taurica*)** е вид на влечуга од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1248**). Видот населува суви ливади, кои често се наоѓаат на песочна почва, чистини и карпести брегови. Овој вид е доста чест во регионот, но неговата дистрибуција е ограничена на пониските делови, поради што поретко се среќава на НП Пелистер. За време на Твининг проектот полската гуштерица беше забележана во близина на селото Магарево.

23. **Горска жаба - Agile frog (*Rana dalmatina*)** е водоземец од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1209**). Горската жаба е честа може да се забележи на оваа подрачје. Населува разновидни влажни живеалишта, како што се бреговите на езерата и барите, мочуриштата, ископини, покрај реки и мали потоци. Возрасните индивидуи се движат кон влажните шумски предели и може да се најдат далеку од отворените водни тела. Тие, исто така, ги посетуваат и влажните пештери. Горската жаба е сродна со поточната жаба - *Rana graeca* (код **1208**). Овој вид најверојатно е присутен и на подрачјето на НП Пелистер, но неговата појава не беше потврдена за време на Твининг проектот.

24. **Поскок - Nose-Horned viper (*Vipera ammodytes*)** е влечуга од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1295**). Поскокот е редок вид на змија во НП Пелистер. Се јавува во различни живеалишта, но преферира осончени карпести падини и други отворени и полуотворени живеалишта, но може да се сретне и во шумите. Во Европа се појавува од Балканот до Средниот Исток. Во рамките на Твининг проектот беше забележан над Брајчино. Оваа змија е озолгасена поради високото ниво на токсичност на нејзиниот отров и се смета за најопасна змија во Европа.

25. **Ридска желка - Herman's tortoise (*Testudo hermanni*)** е вид на влечуга од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **1217**). Таа населува разновидни природни живеалишта, како што се ливади, отворените дабови шуми и секундарни шуми, каде што е присутно влијанието на медитеранската клима. Главната закана за желките е губењето на живеалишта поради урбанизација и земјоделство. Ограничените локомоторни способности на овие оклопни животни ги прават многу подложни на пожари, како и на возилата, поради што често се жртви на патиштата низ Република Северна Македонија. Во НП Пелистер ридската желка е забележана во пониските делови на Националниот парк, во дабовите шуми и полуприродните отворени живеалишта близу до селата Магарево и Цапари.

Видови риби

26. **Пелагониска пастрмка - Pelagonia trout (*Salmo pelagonicus*)(syn. *Salmo macrostigma*)** е вид на риба од Директивата за живеалишта Анекс II (код **5354**). *Salmo pelagonicus* е на листата на строго заштитени видови во Република Северна Македонија. Пелагониската пастрмка се среќава во притоците на долниот дел на Вардар и Бистрица (Haliakmon) (Северна Македонија и Грција). Во НП Пелистер се среќава во приоките и реките кои се движат по источниот дел од масивот на Баба Планина до Пелагонија. Оваа пастрмка живее во чисти, незагадени води. Најголемите закани за овој вид се исцрпување на вода и пресушување на водотеците поради климатското затоплување.

27. **Брајчинска пастрмка Prespa trout (*Salmo peristericus*)(syn. *Salmo macrostigma*)** е вид на риба од Директивата за живеалишта Анекс II (код **5355**). Брајчинската пастрмка се среќава во реките што се движат кон Преспанското Езеро од западните падини на Баба Планина, како што е реката Брајчинска Река. Повеќето појави се наоѓаат под површината на Националниот парк. Пастрмката е на листата на строго заштитени видови во Република Северна Македонија. Како и пелагониската пастрмка, брајчинската пастрмка живее во чиста и незагадена вода. Најголемите закани за овој вид се исцрпување на вода и пресушување на водотеците поради климатското затоплување.

Безрбетници

Ракови - Crustacea

28. **Поточен рак - Stone crayfish (*Austropotamobius torrentium**)** е вид на рак од Директива за живеалишта Анекс II и V (код **1093**). Поточниот рак е приоритетен вид на Директивата за живеалишта. Тој се среќава во средна Европа и на Балканот. Неговото омилено живеалиште се чистите течечки води (извори, потоци), но исто така може да се најде и во реки или езера во планинскиот дел (Pârvulescu 2010). Обично претпочита галерии кои ги копа во земја, а многу често живее е сокриен во подводните корени, камења или карпи. Поактивен е во текот на ноќта и се храни со речиси сè, па затоа претставува вистински чистач на водата. Овој вид е чувствителен на ниската концентрација на кислород и на хемиското загадување (Pârvulescu 2010). Во НП Пелистер овој вид се среќава во реките Брајчинска Река и Станишар (на надморска височина од 1050-1200м, според информациите на Македонското еколошко друштво). Во рамките на Твининг проектот овој вид е забележан во реката Брајчинска, веднаш над селото.

Инсекти

Освен видовите инсекти кои беа забележани за време на Твининг проектот, во НП Пелистер има претходни записи и на следниве два вида кои се дел од Директивата за живеалишта (Avramoski 2006a): пеперуката *Polyommatus eroides* (Анекс II и IV, код 4042) и *Paracaloptenus caloptenoides*, вид на скакулец (Orthoptera, Анекс II и IV, код 4053). Овие видови не беа забележани за време на Твининг проектот, но веројатно и двата вида сеуште постојат на подрачјето.

Тврдокрилци –Coleoptera

29. **Голем дабов сечко - *Cerambyx longicorn* (*Cerambyx cerdo*)** е тврдокрилец од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **1088**). Големите дабов сечко е еден од најголемите европски видови на тврдокрилци. Видот живее во широколистните листопадни шуми, паркови и други полуотворени живеалишта со големи мртви дабови (*Quercus*) дрвја. Претпочита топли шумски рабови, падини и патиштата изложени на сонце. На НП Пелистер видот беше забележан на стар даб над Цапари. Како и кај многу други долгорози бубачки со крилја, возрасните се слаби летачи и многу ретко летаат повеќе од 500 метри од нивното дрво (Дивиот свет на ЕУ... 2009). Овој вид најчесто бира стари и распаднати дрвја, како што се дабови постари од 100 години со дијаметар поголем од 40 см (Дивиот свет на ЕУ ... 2009). Затоа, важно е да се заштитат сите стари дабови дрвја во долниот дел на НП Пелистер за да се зачува овој вид како дел од фауната на Националниот парк Пелистер.

30. ***Cucujus cinnaberinus*** е тврдокрилец од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **1086**). *Cucujus cinnaberinus* е вид од семејството Cucujidae, рамни коражни бубачки. Видот живее под кората на мртвите дрвја. И ларвите и возрасните можат да се најдат под кората на топола (*Populus*), даб (*Quercus*), бреза (*Betula*), а понекогаш и бор (*Pinus*) (Nieto et al. 2010a). Потенцијални живеалишта за овој вид може да бидат неколку типови на шумски живеалишта со карактеристики на прашума или стара шума. Видот е зависен од континуумот на мртво дрво на локацијата или во непосредна околина каде што живее. Поради овој факт и поради интензивните активности во шумарството, видот веќе исчезнал во голем број на области во Европа. Меѓутоа, во Унгарија е забележан и во подобните дрвја на плантажа од багрем (*Robinia pseudacacia*). *Cucujus cinnaberinus* за прв пат е пронајден во Република Северна Македонија за време на инвентаризацијата на Твининг проектот во 2018 година, во НП Пелистер, под кората на изумрено дрво на македонски бор *Pinus peuce*. Шумарството во НП Пелистер, како единствена позната локација во Република Северна Македонија на која е забележан видот, е едно од главните закани за *Cucujus cinnaberinus*. Санитарната сеча на подрачјето не дозволува живеалиштата да се развиваат на начин кој би бил соодветен за видот. Сите сапроксилни видови се соочуваат со истиот проблем во НП Пелистер. Поради тоа, во НП Пелистер треба да се зголеми количината на мртви дрвја, а вредните шумски живеалишта на кои има такви дрвни остатоци да бидат изоставени од сите активности во шумарството.

31. **Еленче - Stag beetle (*Lucanus cervus*)** е тврдокрилец од Директивата за живеалишта Анекс II (код **1083**). Еленчето обично живее во шумски живеалишта со големи дабови дрвја. Овој вид е познат по големите роговидни мандибули на мажјаците кои се користат во борбата за женките. Тие се безопасни за луѓето. За разлика од нив женките каснувањето од женките може да биде болно за многу љубопитните

ентузијасти. Ларвите од овој вид користат труло дрво, или пенушки, основа со мртви дрвја или дрво иструлено од габи, закопано во почвата (Nieto et al., 2010). Ларвите се развиваат на влажно дрво кое е во распаѓање на или под површината на почвата, а развојот на ларвите трае околу четири до пет години. На овој вид му се потребни големи гнили стебла и трупци кои ја одржуваат влагата, но исто така може да се сретнат и на дното на оградите и др. Ларвите на еленчињата обично живеат на скапани дрвја од различни видови на даб, иако понекогаш се среќаваат и во други широколисни дрвја, вклучувајќи ги *Castanea*, *Fraxinus*, *Populus*, *Quercus*, *Salix* and *Tilia* (Nieto et al. 2010b). Видот има релативно добра дисперзивна способност, но погодните живеалишта со крупни дрвни остатоци најчесто се доста расфрлани. Затоа, не треба да се отстрануваат, или сечат, сите големи распаднати и мртви дабови стебла или шумски дрвни остатоци, туку истите треба да се остават за еленчињата и за голем број на други ретки сапроксилни видови. Во рамките на Твининг проектот, еленчето е забележано во дабовите шуми над Цапари, Магарево и Брајчино. Беа забележани претставници од двата пола и може да се рече дека популацијата на еленчето на НП Пелистер е прилично одржлива. Важно е, во иднина да се осигура дека ќе има континуум на стари дабови дрвја и други дрвни остатоци во НП Пелистер и околината.

32. Буков сечко - *Morimus funereus* е тврдокрилец од Директивата за живеалишта Анекс II (код **1089**). Овој сапроксилен тврдокрилец географски е многу варијабилен и претставува главен вид во старите листопадни шуми во Источна и Југоисточна Европа (Solano et al., 2012). Буковиот сечко преферира стари листопадни дрвја со густа кора. Тој беше забележан на неколку места на НП Пелистер, на пример, во старите тополи и дабови на три одделни локации над Цапари и во старите дабови и букови шуми на неколку локации над Брајчино. Видот има слаба дисперзивна способност и доколку се случи локално да изумрат, веројатноста за повторна колонизација е мала. Се претпоставува дека во моментот има одржлива популација на НП Пелистер, но за да се одреди големината на популацијата треба да се направи инвентаризација. Сите стари големи листопадни дрвја (а особено мртвите или оние во изумирање) и состоини со такви дрвја треба да бидат изземени од шумарските активности. Во областите со недостаток на соодветни дрвја, волуменот на големи мртви дрвја треба да се зголеми вештачки. Активностите за реставрација треба да бидат концентрирани близу до местата на кои е утврдено присуство на популации, поради ограничената дисперзивна способност на видот.

33. Алпски сечко - *Rosalia longicorn* (*Rosalia alpina)** е приоритетен вид на тврдокрилец од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **1087**). Алпскиот сечко е жител на буковите шуми со карактеристики на стара шума: големи, стари трули или мртви дрвја во живеалишта кои се повеќе или помалку изложени на сонце (Campanago et al., 2017). Алпскиот сечко страда од фрагментација на соодветни живеалишта во цела Европа. Интензивната употреба на буковите шуми со санитарна сеча и отстранувањето на мртво дрво, влијаеле врз намалувањето на популацијата на алпскиот сечко во голем дел од Европа, со што видот е доведен до работ на исчезнување (ReiBmann 2010). Се чини дека алпскиот сечко е редок на НП Пелистер и за време на теренските истражувања на Твининг проект во период од 2018-2019 година беше забележан на само две локации во старите изумирани буки над Брајчино. Сепак, ова живеалиште се чини дека е типично, а постојат и неколку други соодветни живеалишта за овој вид, особено долж западните падини на НП Пелистер. Алпскиот сечко е просечен летач, како и многу други долгорози тврдокрилци, чиешто распространување е најверојатно мало и во повеќето случаи покрива растојание е под 1000 m (ReiBmann 2010). Големината и одржливоста на популацијата на алпскиот сечко на НП Пелистер треба да биде утврдена. Овој вид е еден од инсектите во старите букови дрвја и шуми на НП Пелистер кои бараат најмногу внимание.

Вилински коњчиња – Odonata

34. Balkan goldenring (*Cordulegaster heros*) е вид на вилинско коњче од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **4046**). Видот живее во мали, брзи потоци, обично во пошумените планински падини (Boudot 2010). Сите вилински коњчиња се чувствителни на намален квалитет на водата и употребата на пестициди. Сепак, малите планински реки и потоци најчесто се наоѓаат на места без притисок од загадување и еутрофикација, кои се почести закани во низинските реки и други водни тела. Користењето на вода за наводнување и како и вода за пиење во НП Пелистер може да претставува закана за овој вид. Дрга позначајна закана претставува климатското затоплување кое ќе ги зголеми ризиците за одржување на овој вид во НП Пелистер во наредните децении. Во рамките на Твининг проектот, *Cordulegaster heros*

е забележан во близина на шумските патеки, покрај малите потоци во Цапари, Магарево, Магарево-Ротино и падините над Ѓавато. Долж водотеците на НП Пелистер, најверојатно постои одржлива популација од овој вид, но потребно е понатамошна инвентаризација и мониторинг на популациите од овој вид на соодветните локации.

Пеперутки – Lepidoptera

35. **Eastern eggar (*Eriogaster catax*)** е вид на пеперутка од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **1074**). Видот има широка дистрибуција во земјата. Оваа пеперутка е ноќно активна и живее во полуотворени живеалишта, на рабовите на шумите и покрај пат. За популациите од овој вид карактеристичен е висок степен на флукуација, но бидејќи видот нема особено специфични барања во однос на живеалиштето или исхраната, тој лесно колонизира потенцијални живеалишта. Најчесто за одржување на овој вид нема потреба од активно управување на живеалиштата. Употребата на пестициди треба да се избегнува во областите во кои има забележано присуство на колонии од овој вид. Во НП Пелистер колонии на *Eriogaster catax* беа пронајдени на неколку места во близина на селото Магарево покрај патот.

36. **Marsh fritillary (*Euphydryas aurinia*)** е вид на пеперутка од Директивата за живеалишта Анекс II (код **1065**). Таа живее на суви или релативно суви ливади. Ларвите се хранат со различни видови од фамилијата Dipsacaceae (*Knautia spp.*, *Succisa pratense*, *Scabiosa spp.* и *Dipsacus spp.*). Популациите од овој вид се намалуваат во многу европски земји поради недостаток на традиционалното чување на животните на пасиштата. Старите пасишта се прераснати, а растенијата со кои се храни исчезнуваат во многу области. Прераснувањето на ливадите е главната закана за овој вид. Во НП Пелистер оваа пеперутка е забележана во Магарево, Цапари и над Брајчино.

37. **Jersey Tiger (*Gallimorpha quadripunctaria*)**(syn. *Euplagia quadripunctaria*, *Panaxia quadripunctaria*) е вид на пеперутка од Директивата за живеалишта Анекс II (код **6199**). Овој вид на пеперутка може да се сретне во шумите, полуотворените површини, парковите, градините и местата покриени со грмушки. Ларвите се полифагни. Тие преферираат коприва *Urtica dioica*, но може да се хранат и со *Plantago*, *Rubus*, *Epilobium*, *Coryllus*, *Ulmus* и многу други растенија. Видот нема многу специфични барања во однос на своето живеалиште, па во моментот не може да се идентификуваат поголеми закани кон него. Во инвентаризацијата спроведена за време на Твининг проектот, овој вид беше забележан во Ѓавато, на границата на НП Пелистер.

38. **Large copper (*Lycaena dispar*)** е вид на пеперутка од Директивата за живеалишта Анекс II и IV (код **1060**). Таа може да се сретне во различни видови на тревни живеалишта. Ларвите се хранат со *Rumex spp.*. Видот нема специфични барања и не се соочува со поголеми закани, освен прераснувањето на пасиштата. Овој вид има релативно силна флукуација и динамика на популацијата, па локалните исчезнувања и повторните колонизирања се типични за овој вид. Во моментот, видот е релативно честа појава. Живее во отворени и полуотворени живеалишта кои се важни и за другите пеперутки. Во рамките на Твининг проектот, овој вид беше пронајден во долниот дел на НП Пелистер, близу селата Цапари и Магарево.

39. **Аполо пеперутка - Clouded apollo (*Parnassius mnemosyne*)** е вид на пеперутка од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1056**) (van Swaay et al 2010). Во НП Пелистер овој вид на пеперутка е застапен со неколку (мали) локални популации во различни речни долини. Аполо пеперутката преферира нискорастечки тревници богати со билки и други отворени или полуотворени живеалишта. Возрасните поединци може да се сретнат на почетокот или средината на летниот период во различни видови на тревни површини, на цветовите од кои црпат нектар. На пролет, ларвите се хранат со различни видови *Corydalis spp.*, но вообичаено преферираат *Corydalis solida*. *Corydalis solida* и *Corydalis cava subsp. marschalliana* се прилично чести видови на *Corydalis spp.* на НП Пелистер. Закана за аполо пеперутките е прераснувањето на старите пасишта. Пасењето е напуштено уште од 1950 година на НП Пелистер (по формирањето на Националниот парк). Истовремено, по Втората светска војна, пасењето на природните живеалишта се намалува во цела Европа. Но, возрасните пеперутки можат да користат и високи билки со нектарски растенија. На многу локации на кои се појавува аполо пеперутката во НП Пелистер сеуште постои можност овие обрасната живеалишта да бидат реставрирани.

40. **Large blue (*Phengaris arion*)**(syn. *Maculinea arion*) е вид на пеперутка од Директивата за живеалишта Анекс IV (код **1058**). Типични живеалишта овој вид на пеперутка се отворените и топли ливади со мајчина

душичка - *Thymus* и колонии со мравката *Myrmica*. Младите ларви се хранат со мајчина душичка, но веќе во раните фази на својот развој се спуштаат на земја. Ларвите ги мамат мравките со помнош на хемиски соединенија и како резултат на тоа, мравките започнуваат да ги третираат млади ларви како свои. Во гнездото младата ларва на *arion* се претвара во предатор (или паразит) кој се храни со ларвите на домаќинот. Најголема закана за овој вид е прераснувањето на соодветните живеалишта, бидејќи мајчината душичка е чувствителна во конкуренција со повисоката вегетација. Вообичаено, најефективниот начин за одржување на отворени живеалишта е традиционалното чување на животни на тоа место. Сепак, треба да се избегнува прекумерно пасење.

Во НП Пелистер овој вид на пеперутка е забележан над Брајчино, а постојат и неколку записи на границата на Националниот парк, во Магарево - Дихово, на сувите пасишта на двете страни на постоечката водоводна инсталација.

Инвазивни инсекти

Од безрбетниците, некои туѓи, нелокални видови се чести и абундантни. На ова подрачје многу честа појава на *Harmonia axyridis*, *Leptoglossus occidentalis* и *Halymorpha halys*. Овие видови веќе ги имаат колонизирано сите балкански земји, а зафаќаат и големи области во Централна и Западна Европа. Во оваа состојба веќе не постои начин да се ослободите од нив. Голем број на инвазивни инсекти имаат добри дисперзивни и неподуктивни способности. Со овие способности и недостатокот на природни непријатели, овој вид покажува неверојатна способност за колонизација. Ова е типично за голем број на инвазивни, туѓи видови. *Leptoglossus occidentalis* ги шмука семките од четинарите и може да има влијание врз регенерацијата на моликата - *Pinus peuce* и сребрена ела *Abies borisii-regis* до одреден степен.

2.2.4. Птици- *Aves*

Директивата за птици - Директивата на Советот на Европа 79/409 / ЕЕЗ има за цел да ги заштити сите 500 диви видови птици кои природно се јавуваат во Европската унија. Во Директивата за птици Анекс 1 се наведени 194 видови и подвидови кои се особено загрозувани. Секоја земја-членка мора да зачува, одржува или повторно да воспостави доволна разновидност и површина на живеалишта за овие видови. Покрај општите одредби за живеалишта, утврдени во член 3, земјите-членки, исто така, мора да ги класификуваат најсоодветните подрачја по број и големина како посебни заштитени подрачја (SPA) за овие 194 особено загрозувани видови, наведени во Анекс I од Директивата за птици како и вообичаените миграциски видови, посветувајќи особено внимание на мочуриштата од меѓународно значење. Овие посебно заштитени подрачја (ПЗП) претставуваат составен дел од мрежата на Натура 2000. Во Анекс 2 се наведени 82 видови птици што може да се ловат. Сепак, периодите на лов се ограничени, а ловот е забранет кога птиците се најранливи: при нивното враќање во гнездата, репродукцијата и одгледувањето на нивните пилиња. Сите земји-членки треба да поднесат извештај за статусот и трендот кај популациите на птиците (член 12), како и за дерогациите (член 9) кои би можеле да ги применат во однос на обврските од Директивата.

Дури и кога европските видови птици не се споменати во Анексите, тие сепак се опфатени со режимот на општа заштита од член 1 од Директивата за сите видови птици што природно се јавуваат во дивините на територија на земјите-членки на Европската Унија на кои Спогодбата се однесува.

Податоците за птици од НП Пелистер, застапени во Анекс I, главно се добиени од записите на Проф. Методија Велевски од Македонското еколошко друштво. Дополнителни опсервации се направени од страна на експертите на Твининг проектот.

Видови птици од Анекс I на НП Пелистер. Грабливци

1. *Златен орел - Golden eagle (Aquila chrysaetos)*, код 1560; Директива за птици, Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција Анекс II; стаус во НП Пелистер: постојан жител, птица гнездилка, редок вид застапен во планините на поголема надморска височина, 6200 Полуприродни суви тревни површини и фации на шикари - Semi-natural dry grasslands and scrubland facies habitat types. Големина и тренд на популацијата: непознат. Златниот орел е вид на птица која исклучително живее во дивина. Грабливците најчесто имаат потреба од места на кои нема вознемирување предизвикано од човек (освен степската ветеруска - *Falco naumanni*). Доколку

гнездилиштата се идентификувани, треба да се избегнува секаков вид на вознемирување на подрачјето во периодот на гнездење.

2. **Орел змијар - Short-toed snake eagle (*Circaetus gallicus*)**, код **1490**; Директива за птици, Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција Анекс II. Статус во НП Пелистер: веројатност да е гнездила. Големина и тренд на популација: непознат. Орелот змијар преферира отворени места со змии и гуштери. На овие живеалишта, погодни за змиите и гуштерите поволно ввијае традиционалната употреба на земјиште, за разлика од инвазивното земјоделство. Поради тоа, активностите кои одат во прилог на ваквите ретки живеалишта со суви тревни површини и нивните видови (растенија и пеперутки, на пример), може, исто така да ги подобрат и условите за орелот змијар.

3. **Ливадска еја - Montagus Harrier (*Circus pygargus*)**, код **1620**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција Анекс II. Статус во НП Пелистер: најверојатно се гнезди во низинските сенокосни ливади. Големина и тренд на популација: непознат. Потребите во однос на живеалиштето и исхраната за овој вид се слични како и за орелот змијар. Ејата се храни со мали цицачи, гуштери, мали птици, жаби, па дури инсекти.

4. **Сив сокол - Peregrine falcon (*Falco peregrinus*)**, код **2020**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција Анекс II. Статус во НП Пелистер: постојан жител, гнездила, редок вид застапен во планините на поголема надморска височина, карпестите подрачја и во 6200 Полуприродни суви тревни површини и фации на шикари - Semi-natural dry grasslands and scrubland facies habitat types. Големина на популација и тренд: непознат.

5. **Степска ветрушка - Lesser kestrel (*Falco naumanni*)**, код **1940**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција Анекс I и II. Статус во НП Пелистер: непознат. Потенцијални соодветни живеалишта за гнездење – отворени места во долини, или во близини на ретко населени места. Големина на популација и тренд: непознат.

6. **Осојад - European honey buzzard (*Pernis apivorus*)**, код **1460**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција Анекс II. Статус во НП Пелистер: веројатно се гнезди во сите типови на шума. Големина на популација и тренд: непознат. Популциите на осојадот се намалуваат на многу места во светот. Точната причина не се знае, иако постои можност да има и повеќе причини за тоа. Во одредени случаи се работи за недостаток на храна, (пчели и оси) поради временските услови, на пример, додека на други места употребата на пестициди дополнително го намалува бројот на инсекти со кои се храни овој вид. Затоа, употребата на пестициди во НП Пелистер, па дури и во неговата околина, треба да се избегнува.

Клукајдрвци

7. **Обичен шарен клукајдрвец - Middle spotted woodpecker (*Dendrocopos medius*)**, код **1870**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II. Статус во НП Пелистер: постојан жител, поредок вид во 9100 Шуми во умерени подрачја на Европа - Forests of Temperate Europe habitat class. Абундантноста зависи од количината на мртво дрво, особено даб. Големина на популација и тренд: непознат.

8. **Белокрстен шарен клукајдрвец - White-backed woodpecker (*Dendrocopos leucotos*)**, код **1880**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II. Статус во НП Пелистер: постојан жител, редок во различен вид на шумски живеалишта, особено во широколисните шуми, вклучително и во следните приоритетни живеалишта: 9180* Шуми од Tilio-Acerion на падини, сипари и кланци - Tilio-Acerion forests of slopes, screes and ravines, 91E0* Алувијални шуми во кои вирее *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) - Alluvial forests with *Alnus glutinosa* and *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae). Абундантноста зависи од количината на мртво дрво и стари дрвја. Големина на популација и тренд: непознат.

9. **Сиријски шарен клукајдрвец - Syrian woodpecker (*Dendrocopos syriacus*)**, код **1890**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II. Статус во НП Пелистер: постојан жител, чест во отворени шумски живеалишта од категоријата 9100 Шуми од умерени подрачја на Европа - Forests of Temperate Europe habitat, како и во состоини со дрвја во селата. Абундантноста зависи од количината на мртво дрво и стари дрвја. Големина на популација и тренд: непознат.

10. **Црн клукајдрвец - Black woodpecker (*Dryocopus martius*)**, код **1850**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија – најмал ризик - LC; Бернска конвенција, Анекс II. Статус во НП Пелистер: постојан жител, редок во сите типови на шума во НП Пелистер, како во широколисната, така и во иглолисна шума (91BA Шуми од мезиска сребрена ела - Moesian silver fir forests and 95A0 Високи оромедитерански борови шуми - High oro-Mediterranean pine forests). Абундантноста зависи од количината на мртво дрво и стари дрвја. Големина на популација и тренд: непознат.

Старите и големи дрвја се поволни за сите клукајдрвци. Тие користат стари и изумрени дрвја како живеалишта на кои наоѓаат храна. Сапроксилните инсекти се главниот извор на храна за голем број на клукајдрвци. Тие, исто така, се хранат и со мравки и ларви од мравки и кожурци. Клукајдрвците, исто така се грабливци, бидејќи може да се хранат со младите на другите помали видови птици. Во зимскиот период, клукајдрвците се хранат и од мртвите цицачи. Активностите за управување, како реставрација на шумите, треба да оди во насока на зголемување на обемот на мртво дрво. Ваквите активности ќе бидат од корист како за ретките сапроксилни инсекти (од кои некои се анекс-видови од Директивата за живеалишта), така и за клукајдрвците.

Други копнени птици

11. **Еребица камењарка - Rock partridge (*Alectoris graeca*)**, код **320**; Директива за птици Анекс I и II; IUCN ERL категорија – речиси загрозен - NT; Бернска конвенција, Анекс III. Статус во НП Пелистер: постојан жител, гнездилка. Популацијата веројатно се намалува поради прераснувањето на соодветните живеалишта – карпести подрачја и отворени полуприродни тревни површини на голема надморска височина (62D0 Оромезиски ацидофилни тревни површини - Oro-Moesian acidophilous grasslands). Сепак, големината на популацијата и трендот се непознати.

12. **Европска ноќна ластовица - European nightjar (*Caprimulgus europaeus*)** (код **490**); Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија најмал ризик – LC. Статус на НП Пелистер: гнездилка, преселничка, типична за медитерански и макаронезиски планински шумски живеалишта. Големината на популацијата и трендот се непознати. Европската ноќна ластовица населува отворени, полуотворени и скоро затворени шумски живеалишта. Таа лови инсекти на отворени места, во вечерните часови. Овој вид на птица не е особено чувствителен на вознемирување од човекот. Сепак, забележано е дека често се жртви на возилата, бидејќи имаат навика да одмараат на отворени места, како пат. Затоа, ограничувањето на брзина на пат во НП Пелистер поволно би влијаело врз европската ноќна ластовица.

13. **Крекс - Corn crane (*Crex crex*)**, код **560**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија – LC; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција, Анекс II. Статус: веројатност да е постојана гнездилка или повремено да се гнезди. Повиците на мажјаците беа евидентирани во низинските сенокосни ливади во близина на Брајчино. Големината на популацијата и трендот се непознати. Крексот живее во тревни живеалишта. Претпочита места со висока вегетација, која обезбедува засолниште од грабливците. Вообичаено, сенокосите ливади се погодни живеалиште за гнездење на крексот.

14. **Сиво свраче - Red-backed shrike (*Lanius collurio*)**, код **2040**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија најмал ризик – LC; Бернска конвенција Анекс II. Статус во НП Пелистер: гнездилка, преселничка. Овој вид е доста чест на отворените живеалишта кои се делумно прераснати со нискорастечка дрвна вегетација и грмушки. Големината на популацијата и трендот се непознати. Сите видови на сврачиња преферираат полуотворени предели. Ваквите живеалишта вообичаено добро се одржуваат со традиционалното огледување на животни.

15. **Шумска чучурлига - Woodlark (*Lullula arborea*)**, код **2640**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија најмал ризик – LC; Бернска конвенција Анекс III. Статус: гнездилка во полуотворени шумски живеалишта, вклучувајќи и 5100 Шикари од субмедитеранско и умерено подрачје - Sub-Mediterranean and temperate scrub habitats. Големината и трендот на популацијата се непознати. Шумската чучурлига претпочита полуотворени живеалишта и млади шуми со млади дрвја. Може да се сретне и на чистини, но тие најчесто се само привремено живеалиште. Видот може да се сретне и на пониските делови на алпските живеалишта, до работ на шумскиот појас.

16. **Црвеноклуна галица - Red-billed chough (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*)**, код **2090**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија најмал ризик – LC; Бернска конвенција Анекс II. Статус во НП Пелистер: редок постојан жител, гнездилка. Црвеноклуната галица се гнезди на карпести места на алпско ниво на

планините. Храна бара на отворени места. Видот е социјален во текот на цела година. Соодветните живеалишта - отворените полуприродни тревници на висока надморка височина, се намалуваат, што носи ризик за намалување на популацијата на овој вид. (62D0 Орomezиски ацидофилни тревни површини - Oro-Moesian acidophilous grasslands). Областите со храна треба да се одржуваат отворени. Понатамошното прераснување треба да се спречи со активно управување и реставрација на прераснатите отворени живеалишта.

17. **Лештарка - Hazel grouse (*Tetrastes bonasia*)**, код **340**; Директива за птици Анекс I, II/B; IUCN ERL категорија најмал ризик— LC; Статус: постојан жител, гнездилка. Најчесто се јавува во шумските живеалишта, особено во мешаните или широколисните шуми (9100 Шуми во умерените подрачја на Европа - Forests of Temperate Europe habitats class), но на НП Пелистер може да се сретне и на пониските делови на алпскиот појас. Бара дрвја или грмушки за да се скрие од грабливци. Големината и трендот на популацијата се непознати.

Забележани се појави на следните видови од претходно, но во моментот се сметаат за локално исчезнати:

18. **Планински сокол - Lanner falcon (*Falco biarmicus*)**, код **2000**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија загрозен – EN; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција Анекс II. Статус во НП Пелистер: исчезнат.

19. **Брадест мршојадец - Bearded vulture (*Gypaetus barbatus*)**, код **1470**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија ранлив – VU; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција Анекс II. Статус во НП Пелистер: исчезнат.

20. **Египетски мршојадец - Egyptian vulture (*Neophron percnopterus*)**, код **1480**; Директива за птици Анекс I; IUCN ERL категорија загрозен – EN; Бернска конвенција, Анекс II; Бонска конвенција Анекс I и II. Статус во НП Пелистер: исчезнат.

Сите овие три исчезнати вида се грабливци. Мршојадците се особено чувствителни на мамките со отров кои се користат против месојадните видови како лисиците и волците. Големите грабливци потешко ги реколонизираат местата од кои исчезнале. Затоа, многу земји вршат повторно интродуирање на мршојадци и други големи грабливци. Многу од овие проекти се успешни и резултираат со ревитализирање на популацијата.

3. Проценка на вредности

3.1. Вредностите на подрачјето

3.1.1. Природните вредности и нивното значење во контекстот на ЕУ

Природните вредности беа оценети во контекст на важноста за Европската Зедница. Дваесет и два (**22**) **вида на живеалишта** на Директивата за живеалишта, Анекс I и **44 видови на флора (4 растенија и 40 ѓивотински видови) и фауна (33 животински видови)** заштитени со Анекс II и IV од Директивата за живеалишта (АНЕКС 1 од Планот за управување) и **17 видови птици** заштитени со Директивата за птици Анекс I, како и неколку национално заштитени и ендемични видови од значење за Европската Заедница беа идентификувани за време на теренските истражувања на Твининг проектот (2018-2019) и врз основа на најновите информации од литературата (види АНЕКС 3 од Планот за управување). Сите овие сознанија укажуваат на висока конзервациска вредност на подрачјето, во однос на двете Директиви. При оценувањето на природните вредности во Планот за управување на НП Пелистер и нивното значење во контекст на ЕУ, се користи пристапот на екосистеми. Клучните вредности - живеалишта и видови - беа групирани според трите клучни видови на екосистеми кои се наоѓаат во НП: шумски екосистеми, отворени екосистеми, како и слатководни и мочуришни екосистеми.

Шумски екосистеми:

ЖИВЕАЛИШТА (Директива за живеалишта, Анекс I): 9180* * Шуми од Tilio-Acerion на падини, сипари и кланци - Tilio-Acerion forests of slopes, screes and ravines, 91E0* Алувијални шуми во кои вирее *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) - Alluvial forests with *Alnus glutinosa* and *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae), 91AA *Источни шуми од бел даб - Eastern white oak woods, 91BA Moesian silver fir forests, 9280 Шуми од *Quercus frainetto* - *Quercus frainetto* woods, 91W0 Мезиски букови шуми - Moesian beech forests, 95A0 Високи оромедитерански борови шуми - High oro-Mediterranean pine forests;

ВИДОВИ: растителни видови *Vuxbaumia viridis* (Анекс II, код 1386), животински видови: *Canis lupus* (Анекс II, IV и V, код 1352), *Felis silvestris* (Анекс IV, код 1363), *Muscardinus avellanarius* (Анекс IV, код 1341), *Ursus arctos* (Анекс II and IV, код 1354), *Rana dalmatina* (Анекс IV, код 1209), *Cerambyx cerdo* (Анекс II и IV, код 1088), *Lucanus cervus* (Анекс II, код 1083), *Morimus funereus* (Анекс II, код 1089), *Rosalia alpina** (Анекс II и IV, код 1087). Видови од Директивата за птици: *Caprimulgus europaeus* (код 490), *Dendrocopos leucotos* (код 1880), *Dendrocopos medius* (код 1870), *Dendrocopos syriacus* (код 1890), *Dryocopus martius* (код 1850), *Pernis apivorus* (код 1460) и *Tetrastes bonasia* (код 340).

Проценка: Голем дел од НП Пелистер, до надморка височина од 2000м, е покриен со различни шумски живеалишта. Меѓутоа, комерцијалното шумарство, како што се селективната /санитарната сеча, или/и засадувањето на шуми со нетипични видови, влијаат негативно врз конзервацискиот статус на шумските живеалишта. Недостатокот на мртва дрвна маса со различна старост ја намалуваат вредноста на шумските живеалишта, како во листопадните, така и во зимзелените шуми. НП Пелистер има посебна улога во зачувувањето на македонските борови, „моликови“ шуми, кои припаѓаат на типот на живеалиште 95A0 Високи оро-медитерански борови шуми. Сепак, во целина, на територијата на НП Пелистер сèуште има многу вредни шумски живеалишта, како во листопадните, така и во зимзелените шуми.

Оценка на конзервациската вредност: Широколисни шуми: конзервацискиот стаус е поволен, но се влошува. Иглолисни шуми: конзервацискиот статус е поволен, но се влошува.

ОТВОРЕНИ ЕКОСИСТЕМИ:

ЖИВЕАЛИШТА (Директива за живеалишта, Анекс I): 4060 Алпски и бореални врштини - Alpine and Boreal heaths, 5130 Формации на *Juniperus communis* на врштини или варовнички тревни површини - *Juniperus communis* formations on heaths or calcareous grasslands, 62D0 Оромезиски ацидофилни тревни површини - Oro-Moesian acidophilous grasslands, 6210 Полуприродни суви тревни површини и шикари на варовничка подлога (Festuco-Brometalia) (* важни живеалишта на орхидеи - Semi-natural dry grasslands and scrubland facies on calcareous substrates (Festuco-Brometalia) (* important orchid sites), 6220* Псевдостепа со треви и едногодишни растенија Thero-Brachypodietea - Pseudo-steppe with grasses and annuals of the Thero-Brachypodietea, 6430 Хидрофилни рабни рамнински, планински и алпски заедници на високи зелени растенија - Hydrophilous tall herb fringe communities of plains and of the montane to alpine levels, 6510 Низински сенокосни ливади (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) - Lowland hay meadows (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*), 8150 Medio-European upland siliceous screes и 8220 Силикатни карпести падини со хазмофитна вегетација - Siliceous rocky slopes with chasmophytic vegetation;

- ВИДОВИ: растителни видови: *Fritillaria gussichiae* (Анекс IV, код: **1845**), *Mannia triandra* (Анекс II, код **1379**). Животински видови: *Euphydryas aurinia* (Анекс II, код **1065**), *Lycaena dispar* (Анекс II и IV, код: **1060**), *Rupicapra rupicapra subsp. Balcanica* (Анекс II и IV, код **1371**), *Ablepharus kitaibelii* (Анекс IV, код **1276**), *Lacerta agilis* (Анекс IV, код **1261**), *Lacerta trilineata* (Анекс IV, код **1251**), *Lacerta viridis* (Анекс IV, код **1263**), *Podarcis erhardii* (Анекс IV, код **1238**), *Podarcis muralis* (Анекс IV, код **1256**). Видови од Директивата за птици, Анекс I: *Alectoris graeca* (код **320**), *Aquila chrysaetos* (код **1560**), *Circus gallicus* (код 1490), *Circus pygargus* (код **1620**), *Crex crex* (код **560**), *Falco naumanni* (код 1940), *Falco peregrinus* (код **2090**), *Lanius collurio* (код **2040**), *Pyrhocorax pyrrhocorax* (код **2090**).

Проценка: Површината на живеалиштата кои се поврзани со отворените екосистеми е намалена, главно поради прераснување, иако овие екосистеми сепак покриваат голем дел од НП Пелистер, особено во алпскиот појас, над 2000м.н.в. Во пониските делови, прераснувањето драстично ја намалило површината

на сите тревници поради промените во практиките за пасење. Во алпските делови, живеалиштата се сèуште во умерена состојба, иако прераснувањето и климатските промени претставуваат закана за вредностите. Препознатливите камени реки, на падините на Баба Планина, кои припаѓаат на типот на живеалишта 8150 Силикатни сипари на средноевропски висорамнини - Medio-European upland siliceous screes до одредена мера се нарушени поради прераснување.

Проценка на конзервациската вредност: алпски тревници и врштини: конзервацискиот статус е поволен, но се влошува; Ливади во шумска зона: конзервацискиот статус е е неповолен и се влошува; Карпести живеалишта: конзервацискиот статус е е поволен, стабилен.

СЛАТКОВОДНИ И МОЧУРИШНИ ЕКОСИСТЕМИ:

ЖИВЕАЛИШТА (Директива за живеалишта, Анекс I): 3130 Олиготрофни до мезотрофни непроточни води со вегетација Littorelletea uniflorae и/или Isoeto-Nanojuncetea - Oligotrophic to mesotrophic standing waters with vegetation of the Littorelletea uniflorae and/or Isoeto-Nanojuncetea, 3260 *Водни текови од рамнински до планински нивоа со вегетација Ranunculion fluitantis u Callitricho-Batrachion* - Water courses of plain to montane levels with the Ranunculion fluitantis and Callitricho-Batrachion vegetation, 7140 *Преодни тресетишта и трусни тресетни блага* - Transition mires and quagingbogs, 7160 *Феноскандинавски минерални извори и изворски мочуришта* - Mineral-rich springs and springfens, 7220* * *Извори кои петрифицираат со формација на варовнички депозит/туф (Cratoneurion)* - Petrifying springs with tufa formation (Cratoneurion);

ВИДОВИ: растенија: *Tozzia carpathica* (Анекс II и IV, код 6244), животни: *Lutra lutra* (Анекс II и IV, код 1355), *Bombina variegata* (Анекс II and IV, код 1193), *Salmo peristericus* (Анекс II, код 5355), *Salmo pelagonicus* (Анекс II, код 5354), *Cordulegaster heros* (Анекс II and IV, код: 4046) и *Austropotamobius torrentium**(ДЖ, Анекс II и V, код: 1093).

Проценка: Стоечките води (езера) заземаат многу мал дел од Националниот парк, но тие се многу вредни од повеќе аспекти. Течечките води, како што се потоците и реките типични за НП Пелистер, се чувствителни на повеќето човечки активности, како на пример, исцрпувањето на вода и изградба на брани, изградба на хидроцентрали, патишта и тн., дури и надвор од Националниот парк. Понатаму, на овој тип на живеалиште негативно влијае и климатското затоплување, со долгите сушни периоди. Сепак, поголемиот дел од течечките води и нивната околина засега сèуште се смета дека се во добра состојба.

Проценка на конзервациската вредност: конзервацискиот статус е поволен, стабилен.

Групирањето на клучните природни вредности (особено на живеалиштата и видовите карактеристични за тие живеалишта) во основни типови на екосистеми помага не само за предлагање на заеднички цели и мерки за управување, туку и за идентификување на главните вредности на подрачјето. Ова е особено корисно доколку сèуште нема подготвено целосно мапирање на живеалиштата. Осум типови на живеалишта од Анекс I од Директивата за живеалишта се идентификувани како живеалишта кои припаѓаат на шумските екосистеми, тринаесет видови на живеалишта на отворени екосистеми и две живеалишта на слатководните екосистеми. НП Пелистер со присуството на 22 вида на живеалишта од Директивата за живеалишта Анекс I, 44 видови заштитени со Анекс II и IV од Директивата за живеалишта и 17 видови птици заштитени со Директивата за птици, како и голем број на ендемични видови го вбројува Пелистер во единствените планински подрачја во Европа со висока конзервациска вредност. Затоа, се предлага оваа вредно подрачје да биде заштитено со двете директиви на ЕУ - Директивата за живеалишта и Директивата за птици.

3.2. Закани и притисоци

Анализата на закани е опишана во екосистемскиот пристап, типови на живеалишта и сродни видови. Резултатите од анализата делумно се базираат на МЕТТ анализата, која беше направена за време на работилницата одржана во Битола, во ноември 2018. Кодовите кои се користени во анализата се официјалните кодови за Натура 2000 Стандардниот образец за податоци.

3.2.1. Закани и притисоци за шумските екосистеми и животинските видови што зависат од нив

Проценети закани за шумските живеалишта од типот: 9180 * Шуми од *Tilio-Acerion* на падини, сипари и кланци - *Tilio-Acerion forests of slopes, screes and ravines*, 91E0* Алувијални шуми во кои вирее *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) - *Alluvial forests with Alnus glutinosa and Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)*, 91AA * Источни шуми од бел даб - *Eastern white oak woods*, 91BA Шуми од мезуска сребрена ела - *Moesian silver fir forests*, 9280 *Quercus frainetto* woods, 91W0 Мезуски букови шуми - *Moesian beech forests*, 95A0 Високи оромедитерански борови шуми - *High oro-Mediterranean pine forests*, и видовите: *Buxbaumia viridis*, *Muscardinus avellanarius*, *Cerambyx cerdo*, *Lucanus cervus*, *Morimus funereus*, *Rosalia alpina**, *Dendrocopos leucotos*, *Dendrocopos medius*, *Dendrocopos syriacus*, *Dryocopus martius*:

- В02.01.01 пресадување на шумите (локални дрвја) во 9280, 91W0 и 91AA – средно ниво на закана;
- В02.01.02 засадување на шумите и природно ширење (нелокални дрвја) - средно ниво на закана;
- В 02.04 Отстранување на мртви и дрвја во изумирање - високо ниво на закана;
- В07 Селективни / санитарни сечи, вклучувајќи и отстранување на стари дрвја - средно ниво на закана;
- Д02.01.01 спроведени кабли за струја и телефон – ниско ниво на закана;
- Г05.07 недостаток или погрешно насочени мерки за заштита (нема усвоено план за управување со шумите за управување и заштита на шумските живеалишта) - високо ниво на закана;
- Ф04.02 Собирање (габи, лишаи, бобинки и тн.) (собирање на ретки билки) – ниско ниво на закана;
- Ј01 Инвазивни нелокални видови - средно ниво на закана;
- Ј01 Пожар и сузбивање на пожар – ниско ниво на закана;
- Ј02.05.05 мали хидроцентрали, ниски брани во 9180 * Шуми од *Tilio-Acerion* на падини, сипари и кланци – високо ниво на закана; во 91E0 * Алувијални шуми во кои вирее *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) - ниско ниво на закана;
- М01 Промени во абиотички услови (промени на температурата) – ниско ниво на закана;
- М02 Промени во биотички услови (замена и измени на живеалишта) – средно ниво на закана;

Шумските активности како селективната/санитарна сеча, негативно влијаат врз квалитетот на заштита на шумските живеалишта. Забележан е недостаток на мртви дрвја и стари дрвја, а некои широколисни шуми се претвораат во зимзелени шуми. Сите шумски активности се спроведуваат во согласност со Планот за управување со шумите во НП Пелистер. Овој документ е подготвен како класичен план за шумарство и не ги зема предвид барањата за заштита на живеалиштата и видовите, согласно Директивите за живеалишта и птици, бидејќи подрачјето штотуку е идентификувано како потенцијално Натура 2000 подрачје. Некои 95A0 Високи омедерански борови шуми и 91AA * Источни шуми со бел даб по пат на природна сукцесија, без активно управување преминуваат во шуми со *Abies borisii-regis*. Од гледна точка на заштитата, на овие два типа на живеалишта треба да им се даде предност.

Дел од живеалиштата од тип 9180 * Шуми од *Tilio-Acerion* на падини, сипари и кланци - *Tilio-Acerion forests of slopes, screes and ravines* неодамна се уништени со изградба на пат за хидроцентрала, во близина на с.Маловиште.

На некои места типичните шумски живеалишта со даб, бука и македонски бор се засадувани со насади на нелокални видови, особено *Pinus sylvestris*, и *Pinus nigra*, но исто и со *Pseudotsuga menziesii*, *Picea abies*, *Larix spp.*, *Pinus strobus*, и тн. Багремот- *Robinia pseudacacia* се користел како орнаментно дрво во селата и се шири локално на пониските делови на НП Пелистер, покрај долините на реките и шумските падини. Поради тоа, многу е важно да се избегне садење на инвазивни видови и да се отстранат сите неавтохтони видови од целта територија на Националниот парк во догледен временски период.

3.2.2. Закани и притисоци кон отворените екосистеми и животинските видови што зависат од нив

3.2.2.1. Проценети закани и притисоци за **умерени вриштини и грмушести живеалишта**, и типот на живеалиште 4060 Алпски и борални вриштини - *Alpine and Boreal heaths*, 5130 Формации на *Juniperus communis* на вриштини или варовнички тревни површини - *Juniperus communis formations on heaths or calcareous grasslands* видовите: *Alectoris graeca*, *Aquila chrysaetos*, *Falco peregrinus*, *Pyrhacorax pyrrhacorax*, *Lacerta agilis*:

- A04.01 Интензивно пасење – ниско ниво на закана
- A04.03 Напуштање на пастирскиот систем, недостаток на пасење – високо ниво на закана
- E04 Објекти и градби - ниско ниво на закана
- F04.02 Собирање на (печурки, лишаи, бобинки, и тн.) (собирање на ретки билки) – ниско ниво на закана
- I02 Проблематични локални видови – средно ниво на закана,
- J01 Пожар и супресија на пожари – средно ниво на закана,
- K01.01 Ерозија -ниско ниво на закана
- K02 Промени во биоценозата, сукцесија – средно ниво на закана,
- M02.01 Замена и измени во живеалиштата – средно ниво на закана.

Прераснувањето со дрвја е закана за НП Пелистер за двата вида на живеалиште: 4060 Алпски и борални вриштини и 5130 Формации на *Juniperus communis* на вриштини или варовнички тревни површини. Тие во НП Пелистер, главно се состојат од сукцесивни видови на живеалишта. Повисоко-растечките видови ги прераснуваат пониските, т.е. *Juniperus communis* ги прераснува вриштините со доминантни *Vaccinium myrtillus* и *Bruckenthala spiculifolia*. Во исто време, дрвните видови се шират кон алпскиот појас. Во горните делови на шумската зона има прераснати вриштини во внатрешноста на експанзивните шуми и грмушките со висока смрека. Се чини дека *Pinus peuce* брзо ги колонизира алпските вриштини и пасиштата во одредени делови од Националниот парк. Освен обичната смрека, одредени места во субалпскиот дел од НП Пелистер ги колонизираат и листопадните дрвја и грмушките (*Prunus* spp., *Betula pendula*, *Acer obtusum*, *Rubus* spp., *Rosa* spp.) Понатаму, на места, исто така се шират и густии колонии на папрат (*Pteridium aquilinum*), овие негативни појави се очекува да се засилат со климатското затоплување. Прекумерното пасење во некои случаи може да биде закана за овој тип на живеалиште.

Неконтролираните пожари од големи размери можат да ги оштетат овие живеалишта, бидејќи алпските вриштини богати со смрека се особено подложни на пожар. Исто така, за некои животински видови, особено без'рбетници и влекачи, големите пожари можат негативно да влијаат врз локалните субпопулации. Сепак, треба да се забележи дека во голем број на случаи пожарите може позитивно да влијаат врз конзервациските вредности, а контролираното опожарување може да се користи како мерка за управување.

Ерозијата може да биде закана главно поради дождовите, но и како последица од присуството на патеки кои ја зголемуваат ранливоста на живеалиштата, како и од прекумерно пасење кое води до исчезнување на грмушките што ја зацврстуваат почвата.

3.2.2.2. Проценети закани и притисоци за **полу-природните тревни формации**, за типот на живеалиште: 62D0 Орomezиски ацидофилни тревни површини - *Oro-Moesian acidophilous grasslands*, 6210 Полуприродни суви тревни површини и шикари на варовничка подлога (*Festuco-Brometalia*) (* важни живеалишта на орхидеи)- *Semi-natural dry grasslands and scrubland facies on calcareous substrates (Festuco-Brometalia) (* important orchid sites)*, 6220* Псевдостепи со треви и едногодишни растенија *Thero-Brachypodietea* - *Pseudo-steppe with grasses and annuals of the Thero-Brachypodietea*, 6430 Хидрофилни рамнински, планински и алпски заедници на високи зелени растенија- *Hydrophilous tall herb fringe communities of plains and of the montane to alpine levels*, 6510 Низински сенокосни ливади (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)- *Lowland hay meadows (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)*, и видовите *Fritillaria gussichiae*, *Euphydryas aurinia*, *Lycaena dispar*, *Rupicapra rupicapra subsp. balcanica*,

Ablepharus kitaibelii, *Lacerta agilis*, *Lacerta trilineata*, *Lacerta viridis*, *Podarcis erhardii*, *Podarcis muralis*, *Vipera ammodytes*, *Alectoris graeca*, *Aquila chrysaetos*, *Circaetus gallicus*, *Circus pygargus*, *Crex crex*, *Falco naumanni*, *Falco peregrinus*, *Lanius collurio*, *Pyrrhocorax pyrrhocorax*.

- A04.01 Интензивно пасење – ниско ниво на закана,
- A04.03 Напуштање на пастирскиот систем, недостаток на пасење– високо ниво на закана,
- E04 Градби и објекти – ниско ниво на закана.
- I01 Инвазивни нелокални видови – средно ниво на закана,
- I02 Проблематични локални видови – средно ниво на закана,
- J01 Пожар и сузбивање на пожар– средно ниво на закана
- K02 Промени во биоценоза, сукцесија– средно ниво на закана,
- M01 Промени во абиотичките услови (промени на температура, т.е зголемување на температури и екстремни услови) – средно ниво на закана

Недостатокот на пасење е главна закана за повеќето природни и полуприродни тревни површини на во НП Пелистер. Најверојатно тревните екосистеми опстанале со милениуми со пасење од големи диви тревопасни животни. Како резултат на намалувањето на традиционалното пасење (планинско летно пасење), на пониските делови на алпските тревници активно се шират грмушките со смрека. Исто така, и моликата се шири кон алпските тревници, каде што индивидуалните дрвја остануваат неразвиени и цуцести поради нивната изложеност на ветер.

Од друга страна и претераното пасење може да биде закана за ова живеалиште и може да ја зголеми ерозијата. Организирање на пасењето во различни локалитети може силно да влијае врз квалитетот на живеалиштата. Концентрацијата на животни на мал простор (оградени површини, како на пример бачила) може да предизвика еутрофикација и може да го уништи составот на пасиштата и да ја забрза инвазијата од нитрофилни видови на плевел.

Неконтролираните пожари од големи размери можат да ги оштетат алпските ливади, иако тревните површини имаат природна способност за обновување од овој вид на нарушување. За некои видови фауна, особено без'рбетници и влекачи, големите пожари можат негативно да влијаат врз локалните субпопулации. Сепак, како што веќе беше нагласено претходно, контролираниот пожар може да биде добра мерка за управување со овие живеалишта.

Климатското затоплување може да ја зголеми промената и деградацијата на живеалиштето.

Патната инфраструктура, зградите и туризмот може да претставуваат одредена закана за овој тип на живеалиште, особено за животински видови кои се чувствителни на ваквиот вид на нарушување, како што се балканската дивокоза (*Rupicapra rupicapra balcanica*) и златниот орел (*Aquila chrysaetos*).

3.2.2.3. Проценети закани и притисоци за **сипарите и карпестите живеалишта**, за тип на живеалиште 8150 Силикатни сипари на средноевропски висорамнини- *Medio-European upland siliceous scree* и 8220 Силикатни карпести падини со хазмофитна вегетација - *Siliceous rocky slopes with chasmophytic vegetation* и видовите: *Pyrrhocorax pyrrhocorax*:

G01.04 планинарење, качување по карпи, спелеологија. Качување по карпи и сродни активности се евидентирани како притисоци за некои места – ниско ниво на закана.

M01 Промени во абиотичките услови (климатските промени) – ниско ниво на закана.

Во алпскиот појас на НП Пелистер голем број на сипари се обележани со градбите од Првата светска војна. Низ врвот на сипарите се испреплетуваат ровови со камења. Овие градби не влијаеле многу врз составот на видовите и повеќе претставуваат историска и културна вредност на овие живеалишта. Сипарите во алпскиот дел се во природна состојба и врз нив нема притисоци. За разлика од нив, некои сипари во шумската зона се подложни на прераснување со дрвни видови и имаат потреба од управување.

3.2.3. Закани и притисоци за слатководните и мочуришните екосистеми и животинските видови кои зависат од нив

3.2.3.1. Проценети закани за **слатководните живеалишта** 3130 *Олиготрофни до мезотрофни непроточни води со вегетација Littorelletea uniflorae и/или Isoeto-Nanojuncetea - Oligotrophic to mesotrophic standing waters with vegetation of the Littorelletea uniflorae and/or Isoeto-Nanojuncetea* 3260 *Водни текови од рамнински до планински нивоа со вегетација Ranunculion fluitantis и Callitricho-Batrachion - Water courses of plain to montane levels with the Ranunculionfluitantis and Callitricho-Batrachion vegetation* и видовите: *Tozzia carpathica, Lutra lutra Bombina variegata, Salmo peristericus, Salmo pelagonicus, Cordulegaster heros, Austropotamobius torrentium**:

- V07 Шумарски активности: ерозија на почва поради сечење на шумите – ниско ниво на закана,
- H01 Загадување на површинските води – ниско ниво на закана,
- I02 Проблематични локални видови – ниско ниво на закана,
- J02.05.05 Мали хидроцентрали, брани – ниско ниво на закана
- K01.01 Ерозија – средно ниво на закана
- M01 Промени во абиотичките услови (климатските промени) - ниско ниво на закана
- M02.01 Замена и измени во живеалиштата – ниско ниво на закана

Во принцип, не постојат сериозни закани за стоечките води во НП Пелистер, бидејќи двете езера се во строго заштитената зона на Националниот парк. Сепак, посетителите околу Големото Езеро и другите мали езера може да предизвикаат евентуални закани по еутрофикацијата. Интродуираните видови на риби во Големо Езеро може да имаат негативно влијание врз езерскиот екосистем и составот на видовите, вклучувајќи ги и популациите со ендемичен рак *Niphargus pancici* subsp *pancici*. Активните посети со ципови и други теренски возила може да предизвикаат испуштање на нафта или бензин на брегот на Големо Езеро, што може да претставува ризик за езерото.

За живеалиштата како што се реките и потоците во НП Пелистер постојат неколку закани и притисоци, како што се ерозијата и седиментацијата предизвикани од сечењето на шумите и изградбата на патишта во и надвор од заштитените подрачја. Еутрофикацијата и загадувањето со отпадни води (кои главно се доаѓаат надвор од заштитеното подрачје) се сериозни закани во долниот дел од реките. Копањето на речните корита и изградбата на хидроцентралите (на река Шемница во внатрешноста на НП Пелистер, река Брајчинска, надвор од границите на Националниот парк) предизвикале влошување на состојбата со живеалиштата, а овие негативни влијанија во извесна мера и понатаму продолжуваат. Секоја брана претставува пречка за миграцијата на рибите, делејќи ја популацијата на пастрмката и спречувајќи го нејзиното целосно функционирање. Во Националниот парк има значително исцрпување на вода и брани со кои се усмерува водата во Паркот, што претставува закана за вредностите на биодиверзитетот на НП Пелистер и на овој вид на живеалиште надвор од Паркот. Зголемувањето на туризмот, исто така, може да предизвика закана за квалитетот на водата и особено, а тука не треба да се занемарат и закани од нелегалниот риболов на лососните видови. Интродуираните видови на риба во Преспанското Езеро и реката Вардар се закана за природната фауна на реките на НП Пелистер. Климатското затоплување веројатно ќе има негативни влијанија врз овој вид на живеалиште во моментот и во идните декади, особено поради долгите сушни периоди.

3.2.3.2. Проценети закани за **мочуришните екосистеми** кои зафаќаат мали делови од различни живеалишта кои припаѓаат на класата на блата, тресетишта и мочуришта: *small patches of different habitat types, belonging to class Raised bogs and mires and fens: 7140 Преодни тресетишта и трусни тресетни блата - Transition mires and quagingbogs, 7160 Феноскандинавски минерални извори и изворски мочуришта - Mineral-rich springs and springfens, 7220**, * *Извори кои петрифицираат со формација на варовнички депозит/туф (Cratoneurion) - Petrifying springs with tufa formation (Cratoneurion):*

- E04 Објекти и згради – ниско ниво на закана,
- K02 Промени во биоценозата, сукцесија – средно ниво на закана,
- M01 Промени во абиотичките услови (климатски промени) – ниско ниво на закана,
- M02.01 Замена и измени во живеалиштата – средно ниво на закана.

Во внатрешноста на НП Пелистер не постојат сериозни закани за овој тип на живеалиште. На неколку места се градат чешми за вода за туристите и други луѓе кои се движат низ паркот. Овие градби во основа не се штетни за живеалиштето, но сепак се препорачува да се направи одредено истражување. Во мали извори газењето може да предизвика одредено намалување на квалитетот. Дивите свињи (*Sus scrofa*) може да предизвикаат оштетување на изворите, особено оние кои луѓето ги користат за вода за пиење, но и нарушување на типичната вегетација, вклучувајќи ги и мововите. Засега во алпскиот дел на НП Пелистер не е забележано користење на подземните води. Климатското затоплување може да предизвика затоплување на површинските води и намалување на нивото во текот на летото. Изградбата на локални патишта или згради може да биде штетна.

3.3. Надлежности и ефективност на управувањето

Алатката за следење на ефективност во управувањето (МЕТТ) е еден од двата најупотребувани, глобално применливи генерички системи за оценување на ефикасноста на управувањето со заштитените подрачја. Се користи за известување за напредок за Конвенцијата за биолошка разновидност. Методологијата е брза проценка базирана на прашалник со поени. Бројот на поени се однесува на сите шест елементи на управувањето идентификувани во IUCN-WCPA рамката (контекстот, планирањето, инпутите, процесите, резултатите и исходите), со најголем акцент на контекстот, планирањето, инпутите и процесите. Ова е едноставна алатка за следење на напредокот кон поефективното управување. Се користи за да им овозможи на раководните лица на заштитените подрачја и донаторите да ги идентификуваат потребите, недостатоците и приоритетните активности за да ја подобрат ефективност на управувањето со заштитените подрачја.

Резултатите од Алатката за следење на ефективност во управувањето (МЕТТ) беа дискутирани и прифатени на работилница за вработените на НП Пелистер и засегнатите страни, а поддржана од Преспа – Охрид Фондот за природа (PONT PrespaOhrid Nature Trust).

Според евалуацијата со МЕТТ алатката (АНЕКС 2) за НП Пелистер, вкупниот резултат е 47 од 99 поени, што е максимум. При оценувањето контекстот највисоко се котира, со 3/3 поради јасниот правен статус на подрачјето. Другите клучни елементи (планирањето, инпутите, процесите) имаат приближно ниво на оценка од 40% од максималното ниво. Оценката покажа дека "Дел од биолошката разновидност, еколошките и културните вредности се делумно деградирани, но најважните вредности не се значително нарушени".

Сепак, важно е да се забележи дека оваа проценка не е заснована на целосно разбирање на барањата за спроведување на ЕУ Директивите за живеалишта и птици во НП Пелистер. Таа главно се базира на барањата за управување со подрачјето како национален парк во постоечкото работно опкружување. Не е посветено соодветно внимание на потенцирање на потребата за обезбедување на одржливо финансирање од страна на Владата. Дополнително, треба да се зајакнат административните капацитети за спроведување на законите и управувањето со еколошките прашања.

4. Стратегија

НП Пелистер со **22 живеалишта** од Анекс I и повеќе од **43 видови** од Анексите II и IV од Директивата за живеалишта и **17 видови птици** заштитени со Директивата за птици, од значење за Европската заедница, треба да биде подрачје заштитено според двете директиви на ЕУ (Директива за живеалишта и Директивата за птици). Оваа подрачје ги исполнува барањата на Директивата за живеалишта како локација од важност на Заедницата (SCIs) поради присуството на **28 видови од Анекс II** од Директивата за живеалишта, во копнени и водни живеалишта и неколку ендемични видови во НП Пелистер. Ова дава јасна порака дека НП Пелистер, во договор со Европската комисија, треба да биде назначено за посебно подрачје за конзервација (Special Areas of Conservation - SAC), согласно Директивата за живеалишта и посебно заштитено подрачје (Specially Protected Area - SPA) според Директивата за птици.

4.1. Заедничка визија за иднината на потенцијалното „Натура 2000 подрачје – НП Пелистер“

НП Пелистер е подрачје кое има висока природна вредност за Европската заедница. Конзервацискиот статус на сите природни и полуприродни живеалишта и видови заштитени со Директивите за живеалишта и птици е поволен. Човечките активности се во хармонија со природните процеси, посетителите уживаат во различните туристички активности и здравата животна средина. Натура 2000 подрачјето носи дополнителни социо-економски придобивки за локалното население и заедницата, кои се во хармонија со природните вредности.

Биолошка разновидност - Природните вредности од национално и европско значење природно коегзистираат во подрачјето. Природните живеалишта и популациите на заштитени видови се стабилни и витални. Инвазивните видови повеќе не предизвикуваат штета врз природни видови и живеалишта.

НП Пелистер се смета за природно училиште, каде **посетителите** можат да учат и да ја разберат потребата за заштита на сите типови на живеалишта и видовите, но и можноста да уживаат во чиста, здрава и тивка средина. Бројот на посетители не го надминува капацитетот, а тие ги почитуваат природните вредности на подрачјето. Обезбедени се основни услови за посетителите.

НП Пелистер е нешто на кое сите се горди и го почитуваат. Подрачјето нуди можности за традиционално напасување и производство на еколошка храна. **Локалните заедници** се директно вклучени во управувањето со подрачјето и вредностите на Натура 2000. Земјоделците имаат пристап до ЕУ фондовите за активностите поврзани со управувањето. Еко-туризмот заедно со чистата и здрава животна средина создаваат дополнителни економски придобивки за локалното население и заедниците.

Администрација на НП Пелистер - Има мотивиран и стручен кадар кој ефикасно управува со подрачјето. Се воспоставуваат научни и образовни активности, со што се овозможува подобро разбирање и вреднување на вредностите на Натура 2000 на подрачјето. Шумарството се базира на пристапот на управување со живеалишта. Сите засегнати страни имаат иста визија за подрачјето и се вклучени во заштитата и управувањето со неговите живеалишта и видови.

4.2. Мисија на администрацијата на НП Пелистер и останатите засегнати институции

Администрацијата на НП Пелистер, која е управител со Националниот парк Пелистер/ потенцијално " „Натура 2000 подрачје – НП Пелистер“ подрачје од европско значење, има за цел да **осигура** дека:

- заштитените вредности на природата на подрачјето се користат и уживаат од локалната заедницата на соодветен начин, притоа осигурајќи се дека таквиот пристап ќе се применува и од идните генерации;
- заштитените природни вредности на подрачјето нудат поволности за посетителите на Националниот парк.

Другите институции кои ги користат ресурсите на НП Пелистер / потенцијално Натура 2000 подрачје ги **разбираат** вредностите кои се од европска важност и **соработуваат** со администрацијата на НП Пелистер, поддржувајќи ги активностите неопходни за заштита на вредностите на природата, создавајќи чиста и здрава животна средина и дополнителна економска корист за локалното население, заедниците и посетителите.

4.3. Цели на заштита и управување

Цел: Да се заштити биодиверзитетот – природните вредности од важност за Европската Заедница, истовремено земајќи ги предвид и потребите на локалните заедници и посетителите.

Целите за заштита на биодиверзитетот на НП Пелистер – природните вредности од важност за Европската Заедница, се прикажани во табелата подолу.

Цел	Екосистем	Цели
<p>Да се заштитат природните вредности од важност за ЕУ, земајќи ги предвид потребите на локалните заедници</p>	<p>Шумски екосистеми, живеалишта и видови</p>	Обезбедување на добри услови за живеалишта за целните шумски животински и растителни видови
		Отстранување на инвазивни и неавтохтони видови во НП Пелистер
		Обезбедување на заштита на старите шумски состоини и самостојни стари дрвја
		Одржување на моликовите шуми со мерки на активно управување
		Зголемување на вредностите на шумите преку создавање на повеќеслојна и неистогодишна шума
		Одржување на интегритетот на шумските екосистеми и површинските води
	<p>Отворени екосистеми, живеалишта и видови</p>	Одржување на полу-природните тревни живеалишта во добра состојба.
		Стабилизирање на сукцесијата на грмушките со смрека и врштините во шумата
	<p>Слатководни и мочуришни екосистеми, живеалишта и видови</p>	Намалување на фрагментацијата на популациите со брајчинската пастрмка и подобрување на условите на миграција со враќање на должината на поврзувањето
		Подобрување на квалитетот на живеалиштата со течечки води

Предложените мерки и цели се применливи и за заштитените видови на Националната листа.

4.4. Неопходни предуслови за заштита на биодиверзитетот– природните вредности од европска важност:

Овие предуслови се неопходни за управувањето со подрачјето, со цел да се исполни визијата и целите на управувањето и да се спроведат мерките кои се идентификувани во Планот за управување. Некои од темите наведени подолу може да се гледаат како функции на управата на заштитеното подрачје (ЗП) – администрацијата на НП Пелистер, додека пак други го опишуваат работниот пристап и практиките на управата и вработените. Предусловите помагаат да се идентификуваат дополнителни мерки за управување, доколку истите би биле потребни за подрачјата на Натура 2000. Најважните предуслови се:

- Обезбедени се постојани буџетски средства за финансирање од државата, општините, УНДП и други извори на финансирање. Дополнителни средства се обезбедуваат од национални и меѓународни проекти, донатори и програми, исто така;
- Се собираат сите неопходни податоци за управување на подрачјето. Постојат ГИС бази на податоци.
- Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП), Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ) и други релевантни министерства ги поддржуваат активностите на администрацијата на НП Пелистер во управувањето.

- Управувањето со националниот парк се базира на партиципативен пристап. Советот на засегнати страни го поддржува спроведувањето на мерките за управување. Обезбедена е континуирана соработка и комуникација со различни засегнати страни:

Општина Битола;

надлежните инспекциски органи, органите одговорни за заштита и користење на шумите (Јавното претпријатие Македонски шуми, Шумарски факултет и тн.), пасиштата (Агенција за пасишта, Агенција за поддршка и развој на земјоделството), здруженија за заштита на природата и другите природни ресурси и друга јавна инфраструктура;

професионални и научни организации на меѓународно, национално, регионално и локално ниво;

локални организации, земјоделци, граѓани, невладини организации (МЕД, пред, Екосвест итн.);

планерите на детални и други планови;

туристички организации (Агенција за промоција на туризмот / Министерство за економија, здруженија за развој на туризмот) и оператори или локални спортски здруженија, клубови (Здружение за планински спортови Пелистер, планинарски клубови, хотелите "Молика", "Шумски фенери", "Шатор" и тн.).

- Научниот совет функционира давајќи предлози за заштита / управување со живеалиштата и видовите.
- Администрација на Пелистер НП:

о го реорганизира шумарството според главниот принцип на управувањето - управувањето со шумите се заснова на пристапот на заштита на живеалиштата; о влијае врз практиките во земјоделството (управувањето со пасиштата), користењето на земјиште и управувањето со водите во зоната на националниот парк, одржувањето на отворени подрачја, намалување на можното негативно влијание.

- Се применуваат практики за соодветна проценка на плановите и проектите што може да имаат негативно влијание врз вредностите и континуирано се следи влијанието со помош на задоволителни човечки ресурси во рамките на администрацијата на НП.
- Спроведувањето на законот е загарантираното; воспоставено е ефективно патролирање, контрола на илегалната сеча на дрвјата, користењето на речните води, рекреацијата, спортските активности, посетата на езерата, како и контрола на пожари.
- Се подигнува свеста на посетителите, земјоделците и локалната заедница за важноста на заштитата на природните вредности со европско значење, за придобивките од Натура 2000, се споделуваат информации за можностите за приклучување кон заштитата и управувањето на подрачјето.

4.5. Предлози за граници на „НП Пелистер“ – подрачје на Натура 2000

Како што беше наведено во поглавјето 3.1.1., НП Пелистер со 22 живеалишта од Директивата за живеалишта Анекс I и 43 видови заштитени со Анекс II и IV од Директивата за живеалишта и 17 видови птици заштитени со Директивата за птици, Анекс I и II, како и голем број на ендемични видови во водните екосистеми го прави Пелистер единствено подрачје во Европа со високи вредности за заштита. Поради тоа треба да се донесат соодветни одлуки за заштита на природните вредности на ова подрачје и да се воспостават соодветни граници за Натура 2000. Во однос на границите, Твининг проектот предлага да се воспостави „НП Пелистер - Натура 2000 подрачје“ во рамките на постоечките граници на НП Пелистер.

Сл. 5. Предложени прелиминарни граници за потенцијалното Натура 2000 подрачје „НП Пелистер“

Границите на потенцијалното Натура 2000 подрачје "Пелистер НП" може да бидат исти како границите на НП Пелистер, но би можеле, во иднина и да се подобрат така што во НП за НП Пелистер би се утврдиле според геолошко-геоморфолошката структура (на пример целата планина, а не само третина или четвртина од неа би требало да биде во Националниот парк. Истиот принцип може да се примени и за обележување на зоните (границите на зоните треба да бидат логични и јасно дефинирани).

Откако ќе се соберат на повеќе податоци за живеалиштата и видовите од значење за Европската Заедница, границите на „НП Пелистер Натура 2000 подрачје“ (и Националниот парк Пелистер) би можеле да се прошират. Записите за видови од Анекс II и IV од Директивата за живеалишта и типовите на живеалишта од Анекс I на Твининг проектот покажуваат дека во рамките на сегашните граници на НП Пелистер има голем број на локации кои се формално непознати, а имаат висока конзервациска вредност. Постојат добри причини да се очекува дека некои вредности се присутни и многу пошироко на подрачјето на планинскиот масив на Баба Планина. Затоа, пред да се дефинираат конечните граници на НП Пелистер – Натура 2000 подрачје, треба да се спроведе подетална инвентаризација на вредностите на биодиверзитетот за целата територија на Баба Планина и на помеѓу НП Пелистер и предложеното Натура 2000 подрачје - Преспанското Езеро.

Зонирањето во НП Пелистер не игра важна улога во спроведувањето на барањата на Директивите за живеалишта и птици. Меѓутоа, важно е да се дефинираат конкретните принципи за управување на секој тип на живеалиште, со кои ќе се осигура дека живеалиштата и видовите од значење за Европската Заедница се одржуваат во поволен конзервациски статус. Овој пристап треба да се применува при дефинирањето и регулирањето на различните зони на управување. Притоа, вредностите на биодиверзитетот (живеалиштата и видовите) се тие коишто имаат клучна улога при управувањето на едно Натура 2000 подрачје, без разлика на сегашното зонирање во НП Пелистер. Доколку се јави некоја закана кон заштитата на живеалиштето или видовите, треба да се преземат итни активни мерки и тоа не само во зоната на активно управување, туку и во зоната на одржливо користење, па дури и во зоната за строга заштита. Наспроти ова, негативниот развој треба да се забрани и во зоната на одржливо користење, каде што живеалиштата може да постојат во мали фрагменти, на пример: живеалишта на течечки реки и отворени живеалишта.

Доколку границите на НП Пелистер не се зголемат, се препорачува да се воспостави тампон/бафер зона, која ќе го вклучува целиот масив на планинината Баба (планините меѓу патот што се движи по Преспанското Езеро и патот на границата Битола-Грција). Населбите би можеле да се исклучат. Со ова ќе се поддржи заштитата на вредностите на Натура 2000 подрачјето.

Во иднина би било важно да се планираат и конструираат **еколошки коридори** помеѓу потенцијалните Натура 2000 подрачја "НП Пелистер" и "Преспанско Езеро", преку речни долини, вклучувајќи ги и крајбрежни живеалишта, дабовите шуми и пасените тревни повшини со висока биолошка разновидност. Реставрацијата, управувањето и зачувувањето на крајбрежните живеалишта се важни за конзервација на видовите на биолошката разновидност на Пелистер и за Преспанското Езеро и природните функции на екосистемите.

5. Управување со екосистемите на НП Пелистер

5.1. Принципи на управување и препораки

Принципите на управување се општа насока за соодветно управување со подрачјето и неговите природни вредности, која помага да се постигне поволен статус за живеалиштата и видовите. Тоа е најпрактичниот начин да се постигнат целите. Некои живеалишта и видови немаат потреба од никаква интервенција, додека на други им е потребно активно управување, или реставрација, доколку истите се значително нарушени. Принципите на управување се различни за различни вредности (живеалишта, видови). На принципите, односно начелата на управување се засноваат активностите, мерките за заштита, одржувањето и реставрацијата.

5.1.1. Принципи за управување со шумските екосистеми, живеалишта и видови

Општите принципи за управување со шумите за заштита на биолошката разновидност се следниве: (1) одржување на поврзаноста; (2) одржување на пејзажна хетерогеност; (3) одржување на структурната комплексност на состоините; (4) одржување на интегритетот на слатководните екосистеми; (5) следење на динамиката на природните процеси на развој (сукцесија) при насочување на мерките кои ги спроведуваат луѓето. Конкретни шумски екосистеми, живеалишта и принципи за управување со видовите:

Преминување од традиционалното управување со шумите (т.е санитарната сеча) кон пристап на заштита на живеалишта. Ова е основниот принцип на управување кој треба да се применува во сите шумски живеалишта, согласно специфичните природни услови на подрачјето;

Оставањето на мртво дрво, вклучително и стебла, во сите видови шуми е неопходно за подобар квалитет на шумските живеалишта. Во зимзелените шумски состоини треба да бидат оставени не помалку од 20м³ по хектар, додека во широколисните шуми не помалку од 25м³ мртво дрво по хектар. Дијаметарот на мртвото дрво мора да биде не помалку од 20см. Оставањето на доволно количество на мртво дрво е многу важно за безрбетниците како што се еленчето - *Lucanus cervus*, алпскиот сечко - *Rosalia alpine* и за мововите *Buxbaumia viridis*, како и за птиците: црн клукајдрвец – *Dryocopus martius*, обичен шарен клукајдрвец – *Dendrocopos medius*, белокрстен шарен клукајдрвец – *Dendrocopos leucotos*, сиријски шарен клукајдрвец – *Dendrocopos syriacus*;

Оставањето на старите, големи дрвја кои се особено корисни за биодиверзитетот;

- Ретенција на групи на дрвја и производство на мртва дрвна маса (на пр, со сечење на високи пенушки или прстен околу кората на дрвото) во состоини со селективна сеча без присуство на стари големи дрвја или мртви дрвја.

Поддршка на сукцесијата на дабовата шума со стари големи дрвја, одржување и зголемување на количината на распаднато дрво. Сите шумски активности во дабовите шуми треба да се насочени кон зголемување на вредноста на биодиверзитетот;

Отстранување на нелокални видови на дрвја на целата територија на НП Пелистер (*Pinus sylvatica*, *Robinia pseudoacacia*, *Pseudotsugamensziesii*, *Pinus strobus*). Потребно е да се обрне особено внимание за отстранувањето на овие видови дрвја од Националниот парк и неговата околина. За обновување на живеалиштата, може да се користи гола сеча во состоини кои се неавтохтони, за да се стимулира природниот раст на локалните видови дрвја, карактеристични за секое живеалиште;

Активно управување со моликовите шуми (сечење на густите состоини со *Abiesborissi-regis* и други видови дрвја издржливи на сенка) во сите зони на НП Пелистер каде што елата (*Abiesborisii-regis*) се регенерира под моликата (*Pinus peuce*) и сукцесивно ја заменува. Исто така, треба да се подобри старосната структура на шумите со сечење и природна регенерација на младите состоини со иста старост и големина. Истиот принцип може да се искористи и за буковите и дабовите шуми за да се поддржи регенерацијата и да се одржуваат состоините со широколисна шума.

Да се прекине со садење на зимзелени дрвја во широколисните шуми и да се отстранат густо израснатите *Abiesborisii-regis*, со кои се деградира широколисната шума.

- Широколисната шума мора да се остави на процесите на природна регенерација по селективна/санитарна сеча, или да се подобри нејзината структура со правење на празнини или производство на мртва дрвна маса, или со ретенција на големи дрвја и или дрвни групи;

Планирање на ситна сеча (особено кај зимзелени шуми и букови шуми) со цел да се зголеми структурната сложеност на состоината и хетерогеноста на шумските живеалишта;

Отстапување од управување на шумите со состоини од црна евла – *Alnus glutinosa*. Доколку структурата и/или хидрологијата на овие шуми е променета, треба да се обнови;

Да се прекине со сеча на дрвја во заштитените појаси (во ширина од најмалку 25 метри, согласно природните услови), долж водотеците (потоци и реки) во и надвор од НП Пелистер. Регенерација на шуми во овие појаси, доколку претходно истите биле подложни на сеча.

5.1.2. Принципи на управување со отворените екосистеми, живеалишта и видови:

Умерени врштини и грмушести живеалишта:

Пристапот на управување треба да се базира на разбирање на односите, врските на различните компоненти на пределот. Алпските и бореалните врштини опстојуваат во динамична и често чувствителна средина. Биодиверзитетот и вредностите за заштита се тесно поврзани со геоморфолошките процеси и почвите, како и историјатот на употреба и влијанијата од човекот како дефорестација на шумите, пасиштата, рекреативните активности. Затоа, пејзажните, пределските промени претставуваат сложена интеракција помеѓу природните и антропогените фактори.

Одржување на формации на *Juniperus communis* (5130) на врштини или варовнички тревни површини може да биде решение на места каде што подолго време постојат врштини или расте смрека и нема можности да се организираат (повторно воспостават) одржливи режими за управување и пасење. Овој принцип може да биде се примени на карпи и карпести падини со смреки, како и на други места каде што процесот на прекумерен раст е бавен.

Неопходно е враќање на одржлив режим на пасење на врштините и состоините со смрека. Според сегашниот статус, на овие живеалишта им е потребно расчистувањето на дрвјата и дел од смреките, заедно со спроведување на умерено пасење. Понатаму, како соодветна алатка за управување со типот на живеалиште 4060 – вегетација на алпски и бореални врштини може да се смета и внимателно испланираното, контролирано спалување кое со векови се користело за управување на ова живеалиште.

За природни и полуприродни тревни формации:

Пасењето е корисно за управување со висорамнинските екосистеми, вклучително и алпските тревници и врштини. Големите отворени тревни живеалишта во алпскиот појас се од суштинско значење за создавање на еколошки врски помеѓу локалните популации на животински видови (*Rupicapra rupicapra subsp. balcanica*, *Alectoris grecca*) помеѓу Република Северна Македонија и Грција.

Во поголемиот дел на отворени тревни живеалишта треба да се воспостави одржлив режим на пасење.

Покрај пасењето на овци, потребни се и други мерки за управување, како: расчистување на грмушки (особено смреки) и млади дрва со цел да се спречи прераснување на тревниците и врштините на сите видови на полуприродни – отворени живеалишта.

Пропишаното палење на обраснатите пасишта и поранешните ливади во мали парцели е можна мерка за управување како на висорамнините, така и во низинските предели. Активностите на контролирано палење треба да бидат внимателно планирани.

Во живеалишта богати со видови (6430 Хидрофилни рабни рамнински, планински и алпски заедници на високи зелени растенија - *Hydrophilous tall herb fringe communities of plains and of the montane to alpine levels* немаат потреба од управување, додека за 6510 Низинските сенокосни ливади - *Lowland hay meadows* косењето и чистењето со гребло во комбинација со пасењето се неопходни за одржување на овој тип на живеалиште.

За живеалиштата на **карпестите падини** најчесто не е потребно управување. Во некои случаи, треба да се ограничи посетата со цел да се намали вознемирувањето на птиците за време на размножувањето. Освен тоа, некои локалитети постојано прераснуваат, поради што е потребно расчистување на смреките или на малите дрвја.

5.1.3. Принципи за управување со слатководни екосистеми, живеалишта и видови:

За слатководните живеалишта и видови:

Доколку се непроменети, овие живеалишта немаат потреба за интервенција. Живеалиштата во лоша состојба мора да бидат обновени;

Езерата на НП Пелистер немаат потреба од одржување;

Потоците и реките кои течат кон Преспанското Езеро, или Пелагониската котлина, треба да се остават непроменети. Треба да се избегнуваат ископувања, изградба на патишта и сечење на шума, како и други активности на речните брегови. Меѓутоа, треба да се спроведат активности за спречување на акумулацијата на седимент во природните потоци и водотеци и намалување на еутрофикацијата;

Треба да се подобри квалитетот на водата и статусот на зачувуваност на живеалиштата на течечките реки, особено во тековите помеѓу НП Пелистер и Преспанското Езеро, каде што се мрести пастрмката *Salmo peristericus* и *Salmo pelaganicus*. За оваа цел треба да се воспостави заштитен појас (во ширина од најмалку 25 метри, според природните услови) долж водотеците (потоците и реките) во и надвор од НП Пелистер. Шумите не смее да се сечат во овие појаси, туку треба и да се обноват, доколку претходно биле сечени;

Негативните влијанија на хидроцентралите врз биолошката разновидност треба да бидат анализирани и да се компензираат од страна на компаниите. Статусот на заштитените видови на риби треба да се подобри со изградба на рибни скали. Потребниот биолошки минимум на нивото на водата во реките треба да се обнови. Сегашниот биолошки минимум кој е поставен на 10% од просекот од годишниот проток треба повторно да се преиспита со оглед на високата еколошка чувствителност на подрачјето.

Мочуришните екосистеми треба да се остават на свој природен развој.

5.2. Цели на управување и соодветни мерки

Сите мерки и препораки за управувањето на НП Пелистер, кои се даваат во различни документи треба да се насочени кон заштитата на природните вредности, а економските и другите социјални интереси да бидат усогласени со потребите за заштита на природата. Рекреативните активности или економскиот развој не смеат да бидат закана за природните вредности на подрачјето, или да ја нарушат природната рамнотежа.

Цели за заштита на биодиверзитетот на НП Пелистер како потенцијално Натура 2000 подрачје- природни вредности - живеалишта и видови од важност на Европската Заедница и соодветни мерки.

Екосистем	Цели	Мерки
Шумски екосистеми, живеалишта и видови	Обезбедување на добри услови во живеалишта на целните шумски животински видови	1. Зголемување на количината на мртво дрво за заштитените видови
	Елиминирање на инвазивните и неавтохтони видови во НП Пелистер	2. Отстранување на инвазивни и нелокални видови на дрва
	Обезбедување на заштита за старите шумски состоини и индивидуални стари дрвја	3. Спроведување на мерки мерки за подобрување на условите за живот на старите шумски состоини и старите дрвја
	Зголемување на вредноста на шумите преку создавање на повеќеслојна и нерамномерна шума	4. Обновување на плановите за шумарство и управување во насока на заштитата на природните живеалишта 5. Спроведување на мерки за зголемување на слоевитоста и нерамноста на моликовите шуми

	Одржување на интегритетот на екосистемот на шумите и површинските води	6. Да се воспостави <i>заштитен појас на површинските води</i> во шумските живеалишта
Отворени екосистеми, живеалишта и видови	Одржување на полу-природните тревни живеалишта во добра состојба	7. Подготвување на посебен план за пасење 8. Склучување на договори за пасење со земјоделците 9. Подготвување и одобрување на правила за контролирана употреба на пожар на врштините и тревните живеалишта 10. Отстранување на вишокот на грмушки и дрвја на места кои се користат за пасење
	Стабилизирање на сукцесијата на грмушките од смрека и врштините	11. Активно управување со состоините со <i>Juniperus communis</i> .
Слатководни екосистеми, живеалишта и видови	Намалување на фрагментацијата на популациите на преспанската пастрмка и подобрување на условите за миграција со враќање на должината на поврзувањето	12. Поставување на скали за риба /премини на браната на хидроцентралата на Брајчинска Река
	Подобрување на квалитетот на живеалиштата на течечките води	14. Расчистување на отпадот во реките

Подобрувањето на патеките и маркирањето на значајните геоморфолошки и културолошки вредности и други знаменитости во НП Пелистер можат значително да придонесат кон поголема примена на на едукативниот потенцијал на подрачјето. Кон оваа цел придонесува и подготовката на веб страни и функционални мапи.

5.3. Спецификација на предложени мерки (подмерки) и индикатори (според табелата погоре)

5.3.1. Зголемување на волуменот на мртво дрво за заштитените видови

Образложение на предложените мерки:

Достигнување на минималното предвидено количество на мртво дрво (стоечки мртви дрвја, лежечки стебла $\geq \emptyset$ 20см во различна фаза на распаѓање) со помош на активно управување. Минималната количина во целосно израснатите иглолисни шумски состоини е $\geq 20\text{м}^3$ по хектар, а во широколисните шуми $\geq 25\text{м}^3$ по хектар, освен на места кои се во близина на патиштата и други места со најголем ризик од пожар. Мерката се однесува на различни видови, кои зависат од мртвите состоини, или дрвја во распаѓање, како што е Анекс II видот на безрбетници *Lucanus cervus*, и птици од Директивата за птици како што се црниот клукајдрвец - *Dryocopus martius*, обичниот шарен клукајдрвец - *Dendrocopos medius*, Белокрстен шарен клукајдрвец – *Dendrocopos leucotos*, сиријски шарен клукајдрвец – *Dendrocopos syriacus*.

Индикатор за имплементација: Мониторинг на резултатите за количество на мртво дрво во зимзелените и листопадните шуми.

5.3.2. Отстранување на инвазивни видови и неавтохтони дрвја

Образложение на предложените мерки:

Отстранување на сите инвазивни и неавтохтони видови на дрвја (*Pinus sylvestris*, *Pinus nigra*, *Robinia pseudoacacia*, *Pseudotsuga mentziesii*, *Pinus strobus*, *Larix spp.*) на целото подрачје на НП Пелистер. Расчистената површина потоа треба да се насади со локални видови, типични за природните живеалишта со цел да се стимулира природната сукцесија, или пак да се остави на процесите на природна регенерација;

Индикатори за имплементација: Годишна статистика за отстранување на инвазивни видови и нелокални дрвни видови, како и површина на регенерирани автохтони /локални видови.

5.3.3. Спроведување на мерски за подобрување на условите за живот на старите шумски состоини и стари дрвја

Образложение на предложената мерка:

Воспоставување на зона за строга заштита на старите шумски состоини, според плановите за управување со шумите.

- Инвентаризација на вредностите на биодиверзитетот за сите шумски живеалишта постари од 100 години
- Мапирање на старите (> 100 години), многу старите (>200 години) и големи (>40 см дијаметар) дрвја во НП Пелистер со ГПС.

Старите дрвја и нивната околина треба да бидат одржувани со проретчување на другите примероци на дрвја околу нив, за да се подобрат условите за растење и да се намали нивната смртност, со што ќе се обезбедат соодветни живеалишта за видовите кои зависат од старите дрвја и ќе се остави можност за евентуално производство на висококвалитетна мртва маса.

Индикатори за имплементација: Воспоставена е зоната за строга заштита за старите шумски состоини во плановите за управување со шумите. Старите состоини се регистрирани во плановите за управување со шумите, а нивната заштита е загарантирана. Создадена е база на податоци за инвентаризација на стари дрвја и обезбедено е потребното управување со дрвјата.

5.3.4. Ревизија на плановите за шумарство и усвојување на пристап на управување кој оди во насока на заштита на природните живеалишта

Образложение на предложената мерка:

Постојната регулатива и практики на управување со шумите треба да се променат во насока на заштитата на природните живеалишта.

Наместо "санитарна сеча", треба да се применува сеча за регенерација на шумите и управување со природата, со цел да се направат мали празнини и да се овозможат услови за зголемување на структурната сложеност и хетерогеноста на а дрвјата.

Затоа, треба да се планира сеча во мал обем, особено во зимзелените шуми и букови шуми.

https://www.researchgate.net/publication/278070270_A_review_of_the_roles_of_forest_canopy_gaps

Индикатори за имплементација: Обновени плановите за управување со шуми, селектирани областите за спроведување на годишна сеча во мал обем.

5.3.5. Спроведување на мерки за зголемување на повеќеслојноста и нерамномерноста на моликовите шуми

Образложение на предложената мерка:

Подгответе посебен план за управување со моликовите шуми и интегрирајте ги принципите во Планот за управување со шумите. Спроведете специјална сеча за регенерација на шумите, со што ќе се зголеми повеќеслојната структура на моликовите шуми и поддржете го процесот на природна регенерација. Намалете го ја застапеноста и конкурентноста на сребрената ела (*Abies borisii-regis*) во овие состоини.

Индикатори на имплементација: Подготвен посебен план за конзервација на моликовите шуми, површината на регенеративната сеча, површина на сеча на грмушки со сребрената ела.

5.3.6. Воведување на заштитен појас за површинските води во шумските живеалишта

Образложение на предложената мерка:

Во Планот за управување со шумите на НП Пелистер да се воведат посебна мерка за интегрирана заштита на површинските води, со основни барања за таквите појаси:

- Ширината на појасот треба да надмине 25 метри, што може да се прилагоди на локалните услови како што се типот на почвата, топографијата, вегетацијата и волуменска стапка на проток.
- за обновување на шумите во појасот за заштита на површинските води треба да се користи типичниот состав на дрвни видови.
- Шумските состоини на крајбрежјето и на влажните места, вклучувајќи ги и состоините со црна евла (*Alnus glutinosa*) треба да бидат изземени од сите видови на сеча и ископување.
- При изградбата и поправката на шумските патишта, одводот треба да биде направен така што седиментот при појава на дожд нема да се влева во водотеците, туку ќе биде усмерен кон местата со вегетација, со што ќе се намали ваквиот ризик.

Индикатори за имплементација: Барањата за заштитни појаси за површинска вода и за реставрација на оштетените живеалишта во близина на водните текови се вклучени во Планот за управување со шумите на НП Пелистер. Обезбедена е соодветна заштита за водите од шумските патишта.

5.3.7. Подготовка на посебен план за пасење

Образложение на предложената мерка:

Подготовка на посебен план за да се идентификуваат приоритетните области за пасење и регулирање на пасењето земајќи ги предвид традиционалните практики за управување со пасиштата и потребите за заштита на живеалиштата и видовите. Воспоставена регулатива за густина на пасење, максимален број на грла, најран /најдоцна датум за пасење, методи за контрола на други елементи за управување со пасиштата (како: отстранување на грмушки и дрвја, чистење на врштини и контролирано горење). Дадете опис на активностите кои служат како контролен механизми, подгответе план заедно со Агенцијата за пасишта и одобрете го документот.

Индикатори за имплементација: подготвен и одобрен посебен план за пасење во НП Пелистер.

5.3.8. Направете договори за пасење со земјоделците

Образложение на предложената мерка:

Дискутирајте и подгответе договори со земјоделците. Пасењето мора да се врши врз основа на долгорочна согласност. Земјоделците мора да ги почитуваат барањата за пасење, вклучувајќи ги и информациите на надлежните за непланираните пожари и другите нелегални активности.

Индикатори за имплементација: број и покриеност со договори за пасење во приоритетните области. Мониторинг на резултатите на областите кои се предмет на пасење - покриеност (во ха) и интензитет.

5.3.9. Подгответе и одобрете правила за контролирано горење на врштини и тревни површини

Образложение на предложената мерка:

Треба да се изготват посебни прописи и методологија за контролирано горење за алпските врштини и тревници. Овој план мора да биде подготвен во тесна соработка со сите засегнати страни, бидејќи неконтролираните пожари претставуваат голема закана за вредностите на националниот парк. Спроведувањето на оваа мерка треба да се започне во мали размери на пилот-места.

Регулативата треба да се базира на традиционалните сознанија и да ги следи препораките за најдобрите практики:

<https://www2.gov.scot/resource/doc/355571/0120116.pdf>

<http://adlib.ac.uk/resources/000/252/722/DEF-BPG-3.pdf>

Индикатори за имплементација: Регулативата и методологијата за контролирано горење на алпските врштини и тревни површини е одобрена од страна на надлежните органи.

5.3.10. Отстранување на вишок грмушки и дрвја на места кои се користат за пасење

Образложение на предложената мерка:

Отстранување на грмушки и дрвја, вклучувајќи ги и моликовите дрвја (кои се шират кон алпските врштини и тревници), за да се спречи ширењето на шумите во ливадите, пасишта и врштините, на места кои се со највисока вредност.

Индикатори за имплементација: Утврдување на површината (ха) на која треба да се спроведат мерки за управување. Површина на отстранети грмушки и дрвја (ха).

5.3.11. Активно управување на состоините со *Juniperus communis*

Образложение на предложената мерка:

Со оваа мерка се идентификуваат местата на кои горењето е невозможно поради безбедносни причини; сечењето на дрвја има за цел да ја запре експанзијата на шума во врштините и состоините со *Juniperus communis*. Истовремено може да се спроведе и активно проретчување на состоините со *Juniperus communis* на места на кои густината претставува закана за биодиверзитетот (како што се состоини со инсекти и растенија на кои им се потребни отворени живелишта).

Индикатори за имплементација Површина (ха и процент од проценетите потреби) на отстранети грмушки и дрвја.

5.3.12. Поставување на скали за риби /премини на хидроцентралата на Брајчинска Река

Образложение на предложената мерка:

Дизајнот на скалите за риби на Брајчинска река треба да го подобри статусот на популациите на брајчинската и пелагониската пастрмка и да се базира на специфичното искуство на другите земји.

<https://www.sciencedirect.com/topics/agricultural-and-biological-sciences/fish-ladders>

Индикатори за имплементација: поставени скали за риби.

5.3.13 Иницирање на акции за чистење на отпадот во реките (информативна кампања, штандови, поставување на повисоки приоритети во заштитените подрачја за управување со отпад)

Индикатори за имплементација: Спроведени конкретни активности за чистење на отпадот во реките (информативни кампањи, штандови, поставени повисоки приоритети во заштитени подрачја за одложување на комунален отпад).

Приоритетни активности, институции кои ги спроведуваат и календар за спроведување на предложените мерки за управување (годините може да се внесат по усвојување на документот):

Мерка за управување	Институција која ја спроведува	Година										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Зголемување на количеството на мртва дрвна маса за заштитените видови	Вработените во НП Пелистер	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Отстранување на инвазивните и нелокални дрвни видови	Вработените во НП Пелистер	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Спроведување на мерки за подобрување на животните услови на старите шумски состоини и старите дрвја	Вработените во НП Пелистер	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Обновување на плановите а шумарство и управување со кои ќе се застапува пристапот на зачувување на живеалишта.	МЗШВ, МЖСПП	x	x									
Спроведување на мерки за зголемување на повеќеслојноста и нерамномерноста на моликовите шуми	Вработените на НП Пелистер			x	x	x	x	x	x	x	x	x
Воспоставување на појаси за заштита на површинските води во шумските живеалишта	МЗШВ , МЖСПП			x	x	x	x	x	x	x	x	x
Подготвен посебен план за пасење	МЖСПП, Вработените на НП Пелистер и Агенција за пасишта	x	x									
Склучување на договори за пасење со земјоделците	Вработените на НП	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Подготовка и и одобрување на правила за контролирано горење на врштини и тревни живеалишта	МЖСПП	x	x	x								
Отстранување на вишокот на грмушки и дрвја на местата што се користат за пасење	Вработените на НП Пелистер			x	x	x	x	x	x	x	x	x
Активно управување на состоините со <i>Juniperus communis</i>	Вработените на НП Пелистер			x	x	x	x	x	x	x	x	x
Поставување на скали за риби / премини на браните на Брајчинска река	Вработените на НП Пелистер			x	x	x						
Спроведување на акции за чистење на отпадот во реките (информативна кампања, штандови, поставени повисоки приоритети за заштитените подрачја за одложување на отпад)	Вработените на Пелистер НП, општина Битола			x	x	x						
...												

*Приоритетни мерки

5.3.7. Други значајни мерки кои треба да се спроведат

Чуварската служба може да учествува во мониторингот на цицачите во НП Пелистер. Методите може да вклучуваат камери за диви животни и набљудување на патеки (вклучувајќи и броење на стапки во зима).

Важно е во плановите за управување да се предвиди одржување и подобрување на еколошките врски / коридори за големите месојадци и другите цицачи во НП Пелистер и околината за истите да може да се распространуваат на север преку преминот кај Гавато и на запад покрај северниот брег на Преспанското Езеро кон планината Галичица. Исто така, треба да се одржува и подобри поврзаноста на живеалиштата со грчките популации од различни видови, меѓу нив и голем број на цицачи како што е балканската дивокоза.

Европската комисија има изготвено неколку извештаи за големите месојадци. Најновиот (ажуриран) поголем извештај за месојадците (Voitani et al, 2015) предлага неколку мерки за земјите членки. Мерката 7 од Извештајот се однесува на стандардизација на методите за мониторинг во земјите-членки. Сепак, споменатите методи се повеќе предлог како да се соберат релевантните и достапните податоци користејќи различни методи, отколку конкретна препорака за стандардизирани методи. Според извештајот, системот ќе се базира на: (1) континуирани истражувања на дувлата (2) линиски трансекти (Финска) и (3) подготовка на нови методи на мониторинг (на пр. клопки со камера и земање на примероци од ДНК), особено на места кои стабилни услови за снег.

Според извештајот, "робусниот мониторинг е дел од адаптивното управување". Секоја година треба да се објавуваат заеднички извештаи за статусот на популациите (абундантноста и дистрибуцијата). Извештајот исто така има за цел да ги охрабри соседните земји да споделуваат податоци меѓу себе.

Во некои земји, невладините организации создадоа системи за зајакнување на собирањето податоци. Еден пример е мониторингот на големи месојадци во Западните Карпати (<http://www.carnivores.cz/large-carnivore-monitoring-in-west-carpathians/>). Во многу земји, податоци се добиваат од отворените бази на податоци како резултат на опсервациите направени од страна на волонтери. Kojola et al. (2018) неодамна објавија научен труд на тема "Балансирање на трошоците и довербата: набљудувања од волонтери, GPS телеметрија и генетско следење на финските волци" (<https://doi.org/10.1007/s13364-018-0371-3>).

Календар за имплементација на другите значајни мерки (годините може да се внесат по одобрување на документот):

Мерка за управување	Институција која ја спроведува	Година										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Утврдување на граници												
* Утврдување на точните граници на територијата на НП Пелистер во ГИС и нивно обележување	МЖСПП											
Утврдување на граници за развој на населбите околу НП Пелистер во согласност со деталните просторни планови (и во согласност со заштитата на живеалиштата и видовите во НП Пелистер)	МЖСПП											
Истражување, мониторинг, база на податоци												
* Мапирање на живеалишта	МЖСПП											
Креирање на база на податоци за живеалиштата и видовите од Натура 2000	МЖСПП											
Мониторинг на живеалиштата и видовите од значење за ЕУ	Вработените на НП Пелистер											
* Креирање на база на податоци на границите на сопственост и правата на подрачјето со подлоги за живеалишта и видови	МЖСПП											
Подигање на свеста и едукација												

* Спроведување на специјални едукативни програми за локалното население и посетителите	Вработените на НП Пелистер	■	■	■							
Креирање на посебни информативни штандови (обезбедување на информации за природните вредности од европско значење), набљудувачници, обележување на патеки	Вработените на НП Пелистер	■	■	■	■	■					

*Приоритетни мерки

Анекси

Анекс 1. Листа на живеалишта и видови од Директивите за живеалишта и птици

1.1. Листа на живеалишта од Директивата за живеалишта

Класа на живеалиште	Тип на живеалиште (Директива за живеалишта, Анекс I)
3100 Стоечки води - Standing water	3110 Олиготрофни води на песочни рамнини кои содржат многу малку минерали (<i>Littorelletalia uniflorae</i>) - Oligotrophic waters containing very few minerals of sandy plains (<i>Littorelletaliauniflorae</i>)
3200 Проточна вода - Делови од водни текови со природна или полуприродна динамика - Running water - sections of water courses with natural or semi-natural dynamics	3260 Водни текови од рамнински до планински нивоа со вегетација <i>Ranunculion fluitantis</i> и <i>Callitricho-Batrachion</i> - Water courses of plain to montane levels with the <i>Ranunculionfluitantis</i> and <i>Callitricho-Batrachion</i> vegetation
4000 Вриштини и шикари во умерени подрачја - Temperate heath and scrub	4060 Алпски и бореални вриштини - Alpine and Boreal heaths
5100 Шикари од субмедитеранско и умерено подрачје - Sub-Mediterranean and temperate scrub	5130 Формации на <i>Juniperus communis</i> на вриштини или варовнички тревни површини - <i>Juniperus communis</i> formations on heaths or calcareous grasslands
6200 Полуприродни суви тревни површини и фации на шикари - Semi-natural dry grasslands and scrubland facies	62D0 Орomezиски ацидофилни тревни површини - <i>Oro-Moesian acidophilous grasslands</i>
	6210 Полуприродни суви тревни површини и шикари на варовничка подлога (<i>Festuco-Brometalia</i>) (* важни живеалишта на орхидеи - Semi-natural dry grasslands and scrubland facies on calcareous substrates (<i>Festuco-Brometalia</i>)) (* important orchid sites)
	6220 ** Псевдостепа со треви и едногодишни растенија <i>Thero-Brachypodietea</i> - Pseudo-steppe with grasses and annuals of the <i>Thero-Brachypodietea</i>
6400 Полуприродни влажни ливади со високи зелени растенија - Semi-natural tall-herb humid meadows	6430 Хидрофилни рабни рамнински, планински и алпски заедници на високи зелени растенија - Hydrophilous tall herb fringe communities of plains and of the montane to alpine levels
	6510 Низински сенокосни ливади (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) - Lowland hay meadows (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)
7100 Кисели тресетни блата <i>Sphagnum</i> - <i>Sphagnum acid bogs</i>	7140 Преодни тресетишта и трусни тресетни блата - Transition mires and quagingbogs
	7160 Феноскандинавски минерални извори и изворски мочуришта - Mineral-rich springs and springfens
7200 Мочуришта на варовнички подлоги - <i>Calcareous fens</i>	7220* Извори кои петрифицираат со формација на варовнички депозит/туф (<i>Cratoneurion</i>) - Petrifying springs with tufa formation (<i>Cratoneurion</i>)
	7230 Алкални мочуришта - Alkaline fens
8100 Сипари - Scree	8150 Силикатни сипари на средноевропски висорамнин - Medio-European upland siliceous screes

8200 Карпести падини со хазмофитна вегетација - Rocky slopes with chasmophytic vegetation	8220 Силикатни карпести падини со хазмофитна вегетација - Siliceous rocky slopes with chasmophytic vegetation
9100 Шуми во умерените подрачја на Европа - Forests of Temperate Europe	9180 * Шуми од Tilio-Acerion на падини, сипари и кланци - <i>Tilio-Acerion</i> forests of slopes, screes and ravines
	91AA * Источни шуми од бел даб - Eastern white oak woods
	91BA Шуми од мезиска сребрена ела - Moesian silver fir
	91E0 * Алувијални шуми во кои вирее <i>Alnus glutinosa</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) - Alluvial forests with <i>Alnus glutinosa</i> and <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicionalbae</i>)
	91W0 Мезиски букови шуми - Moesian beech forests
9200 Медитерански листопадни шуми - Mediterranean deciduous forests	9280 Шуми од <i>Quercus frainetto</i> - <i>Quercus frainetto</i> woods
9500 Медитерански и макаронезиски планински четинарски шуми - Mediterranean and Makronesian mountainous corniferous forests	95A0 Високи оромедитерански борови шуми - High oro-Mediterranean pine forests

1.2. Листа на видови заштитени според Директивата за живеалишта и птици

Species name	Directive, Annex	Species code
FLORA (PLANT) species		
1. <i>Mannia triandra</i>	Habitats Directive, Annex II	1379
2. Green shield moss (<i>Buxbaumia viridis</i>)	Habitats Directive, Annex II	1386
3. <i>Fritillaria gussichiae</i>	Habitats Directive, Annex IV	1845
4. Carpathian Tozzia (<i>Tozzia carpathica</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	6244
FAUNA (ANIMAL) species		
1. Wolf (<i>Canis lupus</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV, V	1352
2. European wildcat (<i>Felis silvestris</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1363
3. Otter (<i>Lutra lutra</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1355
4. Lynx (<i>Lynx lynx</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV, V	1361
5. Hazel dormouse (<i>Muscardinus avellanarius</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1341
6. Balkan chamois (<i>Rupicapra rupicapra subsp. Balcanica</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1371
7. Brown bear (<i>Ursus arctos</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1354
8. Lesser mouse-eared myotis (<i>Myotis blythii</i>)	Habitats Directive, Annex II and IV	1307
9. Long-fingered bat (<i>Myotis capaccinii</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1316
10. Blasius's horseshoe bat (<i>Rhinolophus blasii</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1306
11. Mediterranean horseshoe bat (<i>Rhinolophus euryale</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1305
12. Greater horseshoe bat (<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1304
13. Lesser horseshoe bat (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1303
14. European copper skink (<i>Ablepharus kitaibelii</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1276
15. Yellow-bellied toad (<i>Bombina variegata</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1193
16. Aesculapian snake (<i>Elaphe longissima</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1281
17. Sand lizard (<i>Lacerta agilis</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1261
18. Three Lined Lizard (<i>Lacerta trilineata</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1251

19. Balkan Green Lizard (<i>Lacerta viridis</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1263
20. Erhard's wall lizard (<i>Podarcis erhardii</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1238
21. Common Wall Lizard (<i>Podarcis muralis</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1256
22. Balkan Wall Lizard (<i>Podarcis taurica</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1248
23. Agile Frog (<i>Rana dalmatina</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1209
24. Herman's Tortoise (<i>Testudo hermanni</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1217
25. Nose-Horned viper (<i>Vipera ammodytes</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1295
26. Pelagonia trout (<i>Salmo pelagonicus</i>)	Habitats Directive, Annex II	5354
27. Prespa trout (<i>Salmo peristericus</i>)	Habitats Directive, Annex II	5355
28. Stone crayfish (<i>Austropotamobius torrentium</i> *)	Habitats Directive, Annex II, V	1093
29. Cerambyx Longicorn (<i>Cerambyx cerdo</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1088
30. <i>Cucujus cinnaberinus</i>	Habitats Directive, Annex II, IV	1086
31. Stag beetle (<i>Lucanus cervus</i>)	Habitats Directive, Annex II	1083
32. <i>Morimus funereus</i>	Habitats Directive, Annex II	1089
33. Rosalia longicorn (<i>Rosalia alpina</i> *)	Habitats Directive, Annex II, IV	1087
34. Balkan goldenring (<i>Cordulegaster heros</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	4046
35. Eastern Eggar (<i>Eriogaster catax</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1074
36. Marsh Fritillary (<i>Euphydryas aurinia</i>)	Habitats Directive, Annex II	1065
37. Jersey Tiger (<i>Gallimorpha quadripunctaria</i>)	Habitats Directive, Annex II	6199
38. Large copper (<i>Lycaena dispar</i>)	Habitats Directive, Annex II, IV	1060
39. Clouded Apollo (<i>Parnassius mnemosyne</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1056
40. Large blue butterfly (<i>Phengaris arion</i>)	Habitats Directive, Annex IV	1058
Bird species		
1. Golden eagle (<i>Aquila chrysaetos</i>)	Birds Directive, Annex 1	1560
2. Short-toed snake eagle (<i>Circaetus gallicus</i>)	Birds Directive, Annex 1	1490
3. Montagus harrier (<i>Circus pygargus</i>)	Birds Directive, Annex 1	1620
4. Peregrine falcon (<i>Falco peregrinus</i>)	Birds Directive, Annex 1	2020
5. Lesser kestrel (<i>Falco naumanni</i>)	Birds Directive, Annex 1	1940
6. European honey buzzard (<i>Pernis apivorus</i>)	Birds Directive, Annex 1	1460
7. Middle spotted woodpecker (<i>Dendrocopos medius</i>)	Birds Directive, Annex 1	1870
8. White-backed woodpecker (<i>Dendrocopos leucotos</i>)	Birds Directive, Annex 1	1880
9. Syrian woodpecker (<i>Dendrocopos syriacus</i>)	Birds Directive, Annex 1	1890
10. Black woodpecker (<i>Dryocopus martius</i>)	Birds Directive, Annex 1	1850
11. Rock partridge (<i>Alectoris graeca</i>)	Birds Directive, Annexes I, II/A	320
12. European nightjar (<i>Caprimulgus europaeus</i>)	Birds Directive, Annex 1	490
13. Corn crane (<i>Crex crex</i>)	Birds Directive, Annex 1	560
14. Red-backed shrike (<i>Lanius collurio</i>)	Birds Directive, Annex 1	2040
15. Woodlark (<i>Lullula arborea</i>)	Birds Directive, Annex 1	2640
16. Red-billed chough (<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i>)	Birds Directive, Annex 1	2090
17. Hazel grouse (<i>Tetrastes bonasia</i>)	Birds Directive Annexes I, II/B	340
18. Lanner falcon (<i>Falco biarmicus</i>)	Birds Directive, Annex 1	2000
19. Bearded vulture (<i>Gypaetus barbatus</i>)	Birds Directive, Annex 1	1470
20. Egyptian vulture (<i>Neophron percnopterus</i>)	Birds Directive, Annex 1	1480

Being extinct in Pelister NP

NATURA 2000 - STANDARD DATA FORM

For Special Protection Areas (SPA),
Proposed Sites for Community Importance (pSCI),
Sites of Community Importance (SCI) and
for Special Areas of Conservation (SAC)

SITE **MK0000010**

SITENAME **Pelister**

TABLE OF CONTENTS

- [1. SITE IDENTIFICATION](#)
- [2. SITE LOCATION](#)
- [3. ECOLOGICAL INFORMATION](#)
- [4. SITE DESCRIPTION](#)
- [5. SITE PROTECTION STATUS](#)
- [6. SITE MANAGEMENT](#)
- [7. MAP OF THE SITE](#)

1. SITE IDENTIFICATION

1.1 Type	1.2 Site code Back to top
B	MK0000010

1.3 Site name

Pelister

1.4 First Compilation date	1.5 Update date
-----------------------------------	------------------------

1.6 Respondent:

Name/Organisation:	Ministry of environment and physical planning
Address:	Bul. Goce Delcev no. 18, Skopje, R. Macedonia
Email:	

1.7 Site indication and designation / classification dates

Date site classified as SPA:	0002-12
National legal reference of SPA designation	No data

2. SITE LOCATION

2.1 Site-centre location [decimal degrees]:

[Back to top](#)

Longitude
21.1893

Latitude
40.9675

2.2 Area [ha]:

17176,74 ha

2.3 Marine area [%]

2.4 Site length [km]: 25 km

2.5 Administrative region code and name

NUTS level 2 code

Region Name

MK00

Macedonia

2.6 Biogeographical Region(s)

Alpine (100.0 %)

3. ECOLOGICAL INFORMATION

3.1 Habitat types present on the site and assessment for them

[Back to top](#)

Annex I Habitat types						Site assessment			
Code	PF	NP	Cover [ha]	Cave [number]	Data quality	A B C D	A B C		
						Representativity	Relative Surface	Conservation	Global
3130			5		G	A	C	A	A
3260			60		G	A	C	A	B
4060			1900		M	B	B	B	B
5130			450		M	B	C	B	B
6210			35		M	B	C	B	B
6220	*		100		M	B	C	B	B
6230	*		10		M	A	C	B	B
62D0			1500		M	A	B	B	B

6430		60		M	B	B	B	B
6510		35		M	B	C	A	B
7140		10		M	A	C	A	B
7160		2		M	A	C	A	A
7220	*	0,1		M	B	C	B	B
7230		10		M	A	C	B	B
8150		3000		M	A	B	A	B
8220		900		M	B	C	B	B
9180	*	20		M	B	C	B	B
91E0	*	100		M	A	C	A	B
91W0		4400		M	A/B	B	B	B
91AA	*	1000		M	B	C	B	B
91BA		710		M	A	B	A	B
9260		0,5		M	C	C	B	B
9280		200		M	B	C	B	B
92A0		2130		M	A	A	A	A

- **PF:** for the habitat types that can have a non-priority as well as a priority form (6210, 7130, 9430) enter "X" in the column PF to indicate the priority form.
- **NP:** in case that a habitat type no longer exists in the site enter: x (optional)
- **Cover:** decimal values can be entered
- **Caves:** for habitat types 8310, 8330 (caves) enter the number of caves if estimated surface is not available.
- **Data quality:** G = 'Good' (e.g. based on surveys); M = 'Moderate' (e.g. based on partial data with some extrapolation); P = 'Poor' (e.g. rough estimation)

3.2 Species referred to in Article 4 of Directive 2009/147/EC and listed in Annex II of Directive 92/43/EEC and site evaluation for them

Species			Population in the site							Site assessment				
G	Code	Scientific Name	S	NP	T	Size		Unit	Cat.	D.qual.	A B C D		A B C	
						Min	Max				Pop.	Con.	Iso.	Glo.
B	320	<u>Alectoris graeca</u>			p				R	M				
B	1560	<u>Aquila chrysaetos</u>			p				V	M				
I	1093	<u>Austrotamobius torrentium*</u>			P				R	M	B	A	C	C
F	5261	<u>Barbus balcanicus</u>			P				DD	P				
A	1193	<u>Bombina variegata</u>			P				R	M	C	B	C	C
P	1386	<u>Buxbaumia viridis</u>			P				R	M	A	B	A	B
I	1078	<u>Callimorpha quadripunctaria</u>			P				R	M	C	B	B	C
M	1352	<u>Canis lupus</u>			P				R	M	C	A	C	C
B	490	<u>Caprimulgus europaeus</u>			p				R	M				
I	1088	<u>Cerambyx cerdo</u>			P				R	M	C	B	C	C
B	1490	<u>Circaetus gallicus</u>			p				V	M				
B	1620	<u>Circus pygargus</u>			p				V	M				
I	4046	<u>Cordulegaster heros</u>			P				R	M	C	C	C	C
B	560	<u>Crex crex</u>			p				R	M				
I	1086	<u>Cucujus cinnaberinus</u>			P				R	M	A	C	C	C
B	1870	<u>Dendrocopos medius</u>			p				R	M				
B	1880	<u>Dendrocopos leucotos</u>			p				R	M				

Species					Population in the site				Motivation					
Group	CODE	Scientific Name	S	NP	Size		Unit	Cat.	Species Annex		Other categories			
					Min	Max		C R V P	IV	V	A	B	C	D
A	1201	Bufo viridis						V	x					
P		Dianthus myrtinervius						R				x		
I		Dorcadion sp.						R				x		
P		Heracleum orphanidis						R				x		
P		Viola velutina						R				x		
P		Dianthus stenopetalus						R						x
I		Duvalius macedonicus						DD					x	
I		Duvalius peristericus						DD					x	
R	1281	Elaphe longissima						R	x					x
I		Eucypris kurtdiebeli						DD				x		
M	6110	Felis silvestris						R	x					
P	1845	Fritillaria gussichiae						R	x					x
P	1657	Gentiana lutea						R		x				
P		Gentiana punctata						R						x
P		Knautia magnifica						R						x
R	1261	Lacerta agilis						R	x					
R	1251	Lacerta trilineata						R	x					
R	1263	Lacerta viridis						R	x					
M	1341	Muscicardinus avellanarius						R	x					
M		Nannospalax leucodon						DD						x
R	1292	Natrix tessellata						DD	x					
I		Nebria aetolica macedonica						DD						x
I		Niphargus pancici pancici						DD				x		x
I	6265	Phengaris arion (Maculinea						R	x					

Species					Population in the site				Motivation					
Group	CODE	Scientific Name	S	NP	Size		Unit	Cat.	Species Annex		Other categories			
					Min	Max		C R V P	IV	V	A	B	C	D
		arion)												
P		Pinguicula balcanica						R						x
I	1056	Parnassius mnemosyne						R	x					
R	1238	Podarcis erhardii						R	x					
R	1256	Podarcis muralis						R	x					x
R	1248	Podarcis taurica						R	x					
A	1209	Rana dalmatina						C	x					
A	1208	Rana graeca						DD	x					
P		Saxifraga pedemontana ssp. cymosa						R						x
P		Saxifraga stellaris ssp. alpigena						R						x
P		Sempervivum octopodes						R					x	
P		Sempervivum marmoreum						R						x
Fu		Suillus sibiricus ssp. helvetica						DD						x
P		Soldanella pindicola						R						x
I		Tapinopterus comita						DD						x
I		Tapinopterus monastirensis monastirensis						DD						x
I		Trechus goebli goebli						DD						x
P		Viola parvula						V						x
R	1295	Vipera ammodytes						V	x					
I		Winklerites moravecii						DD						

Group: A = Amphibians, B = Birds, F = Fish, Fu = Fungi, I = Invertebrates, L = Lichens, M = Mammals, P = Plants, R = Reptiles

CODE: for Birds, Annex IV and V species the code as provided in the reference portal should be used in

addition to the scientific name

S: in case that the data on species are sensitive and therefore have to be blocked for any public access
enter: yes

NP: in case that a species is no longer present in the site enter: x (optional)

Unit: i = individuals, p = pairs or other units according to the standard list of population units and codes in accordance with Article 12 and 17 reporting, (see reference portal)

Cat.: Abundance categories: C = common, R = rare, V = very rare, P = present

Motivation categories: IV, V: Annex Species (Habitats Directive), A: National Red List data; B: Endemics;
C: International Conventions; D: other reasons

4. SITE DESCRIPTION

4.1 General site character

[Back to top](#)

Habitat class	% Cover
N06	0,5
N07	0,5
N08	13
N09	1
N10	0,5
N11	9
N15	0,5
N16	32
N17	16,5
N19	0,5
N20	2
N21	0,01
N22	24
N23	0,01
Total Habitat Cover	100,0

Other Site Characteristics

Pelister National Park (17176 ha) is located between Prespa valley to the west and the Pelagonian Valley to the east. It is a part of Baba mountain massif with highest peak Mt. Pelister (2601 m asl.). To the north it is bordered by the (small) Capari valley and Gjavato pass (at 1169 m alt.). In the south Pelister National Park is in directly connected to Greek border and to Ori Varnounta mountain (Site Code: GR1340003) Natura 2000 area of the same mountain chain, also Ethnikos Drymos Prespon Natura 2000 area (Site Code: GR1340001) is in immediate vicinity of the Pelister National Park, and all these sites are integrated as a part of the Green Belt of Balkans. On territory of the Republic of North Macedonia Baba Mountain massif covers an area of about 367,5 km², of which 39,7 km² is over 2000 m. This area provides alpine habitats and species in their southernmost localities at Balkan Peninsula and the whole Europe with remarkable occurrences of the Balkan Tertiary relicts in several habitat types and species groups. A meridian direction of Pelister Natipnal Park obtains a length of 25 km. The Baba mountain has 24 peaks higher than 2,000 m. Except the highest, Pelister (2601 m), prominent peak consist of Stiv (2468 m), Veternica (2420 m), Muza (2351 m) and, Visoka Chuka (2182 m), Vrteshka (2010 m) etc. .

In geological structure Baba mountains is a typical horst formation which consist of Paleozoic schists and granites in the central parts of Pelister National park. These rocks have been transformed by tectonic and erosive forces over millenia. The central mountain ridge of the Baba mountains starts from north at the top of Vrteska 2010 m, and continuing on the territory of Northern Greece. To the east and to the west of it are located parallel ridges, which are separated by river valleys. In relief forms of Pelister National Park, the stone rivers (Medio European boulder scree) at a height of 1300 to 2000 m altitude, are among the most remarkable screes of the Balkan Peninsula. Alluvial fans are also an important geomorphological feature of the relief, used to occur in a long belt along the eastern, northern and western foot and slopes of the Baba mountain massif. The highland parts of Pelister National Park were affected during the Pleistocene several glaciations that left their marks in today's relief in the form of fossil glacial forms: cirques and moraines. Some traces of the cirque has diameter over 2000 m, two of which are constantly filled with water: Golemo and Malo Lake. Their basins are enclosed by moraines.

Pelister National Park includes following HD habitats: 3130 Oligotrophic to mesotrophic standing waters with vegetation of the Littorelletea uniflorae and/or Isoeto-Nanojuncetea; 3160 Natural dystrophic lakes and ponds; 3260 Water courses of plain to montane levels with the Ranunculion fluitantis and Callitriche-Batrachion vegetation; 4060 Alpine and Boreal heaths; 5130 Juniperus communis formations on heaths or calcareous grasslands; 6220 * Pseudo-steppe with grasses and annuals of the Thero-Brachypodietea; 6230 * Species-rich Nardus grasslands, on siliceous substrates in mountain areas (and submountain areas, in Continental Europe); 62D0 Oro-Moesian acidophilous grasslands; 6420 Mediterranean tall humid herb grasslands of the Molinio-Holoschoenion; 6430 Hydrophilous tall herb fringe communities of plains and of the montane to alpine levels; 6510 Lowland hay meadows; 6520 Mountain hay meadows; 7140 Transition mires and quaking bogs; 7160 Fennoscandian mineral-rich springs and springfens; 7220 * Petrifying springs with tufa formation (Cratoneurion); 7230 Alkaline fens; 8150-Medio-European upland siliceous screes; 8220 Siliceous rocky slopes with chasmophytic vegetation; 9180 * Tilio-Acerion forests of slopes, screes and ravines; 91E0 * Alluvial forests with Alnus glutinosa and Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae); 91W0 Moesian beech forests; 91AA *Eastern white oak woods; 91BA Moesian silver fir forests; 9260 Castanea sativa woods; 9280 Quercus frainetto woods; 92A0 Salix alba and Populus alba galleries;

Very large area of Pelsiter National Park consist of habitats of Habitats Directive Annex 1. In addition there are some plantations of coniferous woods (about 340 ha). There are also representative sites of priority habitats outside of the park in immmediate vicinity.

4.2 Quality and importance

In addition to Annex I habitats Pelister National Park hosts following Habitat Directive species and other important species: Mammals include large Carnivores: Canis lupus, Lynx lynx, Ursus arctos. On these Pelister NP is important to maintain stands of wolf and brown bear. Lynx is nowadays more casual strider at the Park. Mammals also include: Rupicapra rupicapra subsp. balcanica with very small population at the Park and European wildcat Felis silvestris.. Amphibia: Bombina variegata, Bufoides viridis, Rana dalmatina, Rana graeca, Triturus macedonicus. Reptiles:

Ablepharus kitaibelii, Coluber caspius, Coronella austriaca, Elaphe longissima, Lacerta agilis, Lacerta trilineata, Lagerta viridisa, Podarcis erhardii, Podarcis muralis, Podarcis taurica, Testudo hermanni, Vibera ammodytes. Land Invertebrates: Cerambyx cerdo, Cordulegaster heros, Cucujus cinnaberinus, Eriogaster gatax, Euphydryas aurinia, Lucanus cervus, Paracaloptenus caloptenoides, Parnassius plemosyne, Phengaris arion, Polyommatus eroides, Rosalia alpina Plant: Buxbaumia viridis, Mannia triandra, Tozzia carpathica, Fritillaria gussichiae; in addition following narrow range (N-Greece – SW North Macedonia) endemic plant species: Alchemilla peristerica, Crocus pelistericus, Dianthus myrtinervius, Heracleum orphanidis, Sempervivum octopodes, Viola velutina are met especially at alpine parts of Baba mountains. Following endemic insects have been recorded from the Park: Winklerites moraveci, Nebria macedonica macedonica, Duvalius macedonicus, Duvalius peristericus, Deltomerus sterbai, Tapinopterus comita, Tapinopterus monastirensis monastirensis, Trechus goebli goebli and Trechus hajeki. In addition to these two Dorcadion spp. longhorn beetle species and Poecilimon spp. grasshoppers which may be endemic for Baba mountains have observed from the Park. In addition there are about 20 species of Bird directive Annex I met from the area. Watercourses inside and at slopes and base of Pelister National Park are important for two endemic trout species Salmo pelagonicus and Salmo peristericus. Also prioritized crustacean Autropotamobius torrentium* is met at rivers on western side of Baba mountains,

Pelister is registered as Important Plant Area (IPA). For NATURA 2000 the whole area contains values of both Habitat directive Annex I habitat types and species of Annexes II and IV (and V) as well as several Balkan and more local endemics and Nationally protected and strictly protected species on several species groups.

4.3 Threats, pressures and activities with impacts on the site

The most important impacts and activities with high effect on the site

Negative Impacts			
Rank	Threats and pressures [code]	Pollution (optional) [code]	inside/outside [i o b]
L	A04.01		i
H	A04.03		i
M	B02.01.01		i
M	B02.01.02		i
H	B02.04		b
H	B07		i
L	D02.01.01		i
L	E04		i
L	F04.02		i
M	F34		b
L	G01.04		i
L	H01		i
M	I02		b
M	J01		b
L	J02.05.05		i
L	K01.01		i
M	K02		b
L	M01		b
M	M02		i
M	M02.01		i

Positive Impacts			
Rank	Activities, management [code]	Pollution (optional) [code]	inside/outside [i o b]

Rank: H = high, M = medium, L = low

Pollution: N = Nitrogen input, P = Phosphor/Phosphate input, A = Acid input/acidification,

T = toxic inorganic chemicals, O = toxic organic chemicals, X = Mixed pollutions

i = inside, o = outside, b = both

4.4 Ownership (optional)

4.5 Documentation

5. SITE PROTECTION STATUS (optional)

5.1 Designation types at national and regional level:

[Back to top](#)

Code	Cover [%]	Code	Cover [%]	Code	Cover [%]
MK02	100.0				

5.2 Relation of the described site with other sites:

5.3 Site designation (optional)

6. SITE MANAGEMENT

6.1 Body(ies) responsible for the site management:

[Back to top](#)

6.2 Management Plan(s):

An actual management plan does exist:

☐	Yes
☐	No, but in preparation
☒	No

6.3 Conservation measures (optional)

7. MAP OF THE SITES

[Back to top](#)

INSPIRE ID:

Map delivered as PDF in electronic format (optional)

Yes No

Reference(s) to the original map used for the digitalisation of the electronic boundaries (optional).

АНЕКС 3. Резултати од МЕТТ анализа за НП Пелистер

ПРАШАЊЕ (второ издание, јули 2007)		ПОЕНИ	Коментари/образложение
1. Правен статус: Дали заштитеното подрачје има правен статус? (Контекст)		3	
Поени	Опис		
0	Заштитеното подрачје не е службено прогласено		
1	Владата се согласила дека заштитеното подрачје треба да се прогласи службено, но процесот не е започнат		
2	Прогласувањето на заштитеното подрачје е во тек но процесот се уште не е завршен		
3	Заштитеното подрачје е службено прогласено (или во случај на приватно заштитено подрачје постои труст или слично)		
2. Регулатива за заштитеното подрачје: Дали се контролираат неприкладните активности и начини на користење на земјиштето (пр. криволов)? (Планирање)		2	
Поени	Опис		
0	Не постојат механизми за контрола на неприкладните активности и начини на користење на земјиштето во заштитеното подрачје		
1	Постојат механизми за контрола на неприкладните активности и начини на користење на земјиштето во заштитеното подрачје, но има големи проблеми во спроведувањето		
2	Постојат механизми за контрола на неприкладните активности и начини на користење на земјиштето во заштитеното подрачје, но има извесни проблеми за ефективно спроведување		
3	Постојат механизми за контрола на неприкладните активности и начини на користење на земјиштето во заштитеното подрачје и истите ефективно се спроведуваат		
3. Спроведување на законот: Можат ли вработените да ги спроведуваат правилата во заштитеното подрачје доволно добро?		2	
Поени	Опис		
0	Вработените немаат ефективен капацитет/средства за спроведување на законите и правилата за заштитеното подрачје		
1	Има сериозни недостатоци во капацитетите и ресурсите за спроведување на законите и правилата во заштитеното подрачје (пр. вештини, буџет за патролирање)		
2	Вработените имаат прифатливо ниво на средства и ресурси за спроведување на законот и правилата во заштитеното подрачје но постојат извесни недостатоци		
3	Вработените имаат извонреден капацитет и ресурси за спроведување на законите и правилата во заштитеното подрачје		
4. Цели на управување со заштитеното подрачје: Дали постои договор за целите? (Планирање)		2	
Поени	Опис		
0	Не се договорени цврсти цели на управување		
1	Договорени се цели за управување со заштитеното подрачје но тоа не се управува согласно истите		
2	Постојат цели за управување со заштитеното подрачје но тие делумно се спроведуваат		
3	Постојат цели за управување со заштитеното подрачје и тоа се управува за постигнување на истите		
5. Дизајн на заштитеното подрачје: Дали има потреба од зголемување, коридори и сл. за да се постигнат целите на заштитеното подрачје? (Планирање)		2	
Поени	Опис		
0	Поради несоодветниот дизајн, постигнувањето на главните цели на управување е невозможно		
1	Поради несоодветниот дизајн, постигнувањето на главните цели на управување во извесна мерка е отежнато		
2	Дизајнот не поставува значајни ограничувања во постигнување на главните цели на управување, но би можел да се подобри		
3	Дизајнот на заштитеното подрачје е особено корисен во постигнување на главните цели на управување		

6. Обележување на границата на заштитеното подрачје: Дали границата е обележана и препознатлива? (Процес)		2	
Поени	Опис		
0	Границата на заштитеното подрачје не е позната за управата или локалното население и корисниците на земјиштето во соседството на заштитеното подрачје		
1	Границата на заштитеното подрачје е позната за управата но не и за локалното население и корисниците на земјиштето во соседството на заштитеното подрачје		
2	Границата на заштитеното подрачје е позната за управата, населението и корисниците на земјиштето во соседството на заштитеното подрачје, но не е соодветно означена		Согласно новиот правилник за обележување на границите треба да се постапи на соодветно-визуелно обележување
3	Границата на заштитеното подрачје е позната за управата, населението и корисниците на земјиштето во соседството на заштитеното подрачје и е соодветно обележана		
7. План за управување: Дали постои план за управување и дали истиот се спроведува? (Планирање)		1	Во фаза на изготвување е нов план за управување, сега се работи според стариот план кој важеше до 2015 г.
Поени	Опис		
0	Нема план за управување за заштитеното подрачје		
1	Планот за управување е изготвен или се изготвува, но не се спроведува		
2	Постои одобрен план за управување, но се спроведува само делумно поради ограничени финансии или други проблеми		
3	Постои одобрен план за управување и истиот се спроведува		
7а. Дополнителни поени: Планирање		1	постои совет на засегнати страни и ќе се формира научен совет
Поени	Опис		
1	Процесот на планирање овозможува клучните страни да учествуваат во донесувањето на планот за управување		
7б. Дополнителни поени: Планирање		0	
Поени	Опис		
1	Постои воспоставена процедура и процес за периодично ажурирање и ревизија на планот за управување		
7с. Дополнителни поени: Планирање		0	
Поени	Опис		
1	Резултатите од мониторингот, истражувањето и оценката рутински се применуваат во планирањето		
8. Редовен работен план: Дали постои годишен работен план? (Планирање/ Резултати)		3	
Поени	Опис		
0	Нема редовни работни планови		
1	Има редовни работни планови но активностите не се следат согласно планирани цели		
2	Има редовни работни планови и активностите се следат согласно целите, но многу активности не се завршени		
3	Има редовни работни планови и активностите се следат согласно целите и сите предвидени активности се завршени		
9. Попис на ресурсите: Дали постојат доволно информации за управување со заштитеното подрачје? (Придонес)		1	Не е воспоставен редовен мониторинг и се уште не постојат протоколи за собирање на податоци за живеалиштата и видовите
Поени	Опис		
0	Информациите за клучните живеалишта, видови и културни вредности на заштитеното подрачје отсутнуваат или се штури		
1	Информациите за клучните живеалишта, видови и културни вредности на заштитеното подрачје не се доволни за поддршка на планирањето и одлучувањето		
2	Информациите за клучните живеалишта, видови и културни вредности на заштитеното подрачје се доволни за клучните точки во планирањето и одлучувањето, но пописот на ресурсите не е континуиран		
3	Информациите за клучните живеалишта, видови и културни вредности на заштитеното подрачје се доволни за поддршка на планирањето и одлучувањето и постојано се ажурираат		

10. Системи за заштита: Дали постојат системи за контрола на пристапот/користење на ресурсите во заштитеното подрачје? (Процес/Резултат)		2	
Поени	Опис		
0	Не постојат системи за заштита (патроли, дозволи и сл.) или истите не се ефикасни во контролата на пристапот/користењето на ресурсите		
1	Системите за заштита се делумно ефикасни во контролата на пристапот/користењето на ресурсите		
2	Системите за заштита се умерено ефикасни во контролата на пристапот/користењето на ресурсите		
3	Системите за заштита се претежно или целосно ефикасни во контролата на пристапот/користењето на ресурсите		
11. Истражување: Дали има програма за истражување и инвентаризација согласно потребите за управување? (Процес)		1	
Поени	Опис		
0	Нема инвентаризација или истражување во заштитеното подрачје		
1	Постои извесно ад-хок истражување и инвентаризација		
2	Има значителни активности за истражување и инвентаризација но не се насочени кон потребите за управување со заштитеното подрачје		
3	Постои сеопфатна програма за инвентаризација и истражување која е релевантна за потребите на управувањето		
12.Управување со ресурсите: Дали заштитеното подрачје се управува соодветно (пр. пожари, инвазивни видови, криволов)?		2	
Поени	Опис		
0	Потребите за активно управување со критичните екосистеми, видови и културни вредности не се оценети		
1	Потребите за активно управување со критичните екосистеми, видови и културни вредности се познати но не се делува по нив		
2	Потребите за активно управување со критичните екосистеми, видови и културни вредности се делумно опфатени со активностите		
3	Потребите за активно управување со критичните екосистеми, видови и културни вредности се целосно или суштински опфатени со активностите		
13. Број на вработени: Дали има доволно вработени за управување со заштитеното подрачје? (Придонес)		1	биодиверзитетот и мониторинг на живеалишта и видови нема соодветен
Поени	Опис		
0	Нема вработени		
1	Бројот на вработени е недоволен за критичните активности на управување		
2	Бројот на вработени е под оптимумот за критичните активности на управување		
3	Бројот на вработени е доволен за критичните активности на управување		
14. Обука на персоналот: Дали има доволно обуки за персоналот? (Придонес/ Процес)		1	Недостасуваат обуки и едукации; Да се обучат луѓе за мониторинг
Поени	Опис		
0	Персоналот не е обучен		
1	Обученоста и способностите на персоналот се ниски во споредба со потребите на заштитеното подрачје		
2	Обученоста и способностите на персоналот се соодветни но може понатаму да се подобрат за целосно постигнување на целите на управување		
3	Обученоста и способностите на персоналот се според потребите за управување на заштитеното подрачје и за потребите кои се очекуваат во иднина		

15. Буџет во моментот: Дали постојниот буџет е доволен? (Придонес)		1	
Поени	Опис		
0	Нема буџет за заштитеното подрачје		
1	Расположливиот буџет е несоодветен за основните потреби на управувањето и претставува сериозна пречка во капацитетот за управување		
2	Расположливиот буџет е на прифатливо ниво, но може понатака да се подобри за целосно постигнување на целите на управување		
3	Расположливиот буџет е доволен и целосно ги исполнува потребите за управување со заштитеното подрачје		
16. Сигурност на буџетот: Дали буџетот е сигурен? (Придонес)		1	
Поени	Опис		
0	Нема сигурен буџет за заштитеното подрачје и управувањето целосно се потпира на надворешни извори, од година во година		
1	Има мал сигурен буџет и заштитеното подрачје не може да функционира соодветно без надворешно финансирање		
2	Има разумно сигурен основен буџет за заштитеното подрачје но многу иновации и иницијативи зависат од надворешно финансирање		
3	Има сигурен буџет за заштитеното подрачје и потребите за управување на заштитеното подрачје обезбеден на повеќегодишен циклус		
17. Раководење со буџетот: Дали буџетот се управува со цел постигнување на критичните цели на управување? (Процес)		2	
Поени	Опис		
0	Раководење со буџетот е лошо и значително ја поткопува ефективноста		
1	Раководењето со буџетот е лошо и ја ограничува ефективноста		
2	Раководењето со буџетот е соодветно но може да се подобри		
3	Раководењето со буџетот е извонредно и ја помага ефективноста		
18. Опрема: Постои ли доволно опрема за управување? (Процес)		1	
Поени	Опис		
0	Нема опрема и објекти за управување или се недоволни		
1	Има одредена опрема и објекти но тие се недоволни за поголемиот дел од потребите за управување		
2	Има одредена опрема и објекти но постојат одредени недостатоци кои го ограничуваат управувањето		
3	Постојат соодветна опрема и објекти		
19. Одржување на опремата: Дали опремата се одржува соодветно?		1	
Поени	Опис		
0	Опремата и инфраструктурата малку или воопшто не се одржуваат		
1	Има извесно ад-хок одржување на опремата и инфраструктурата		
2	Опремата и инфраструктурата се одржуваат, но има важни недостатоци во одржувањето		
3	Опремата и инфраструктурата добро се одржуваат		

20. Програма за едукација и јавна свест: Дали има планска програма за едукација? (Процес)		0	Нема посебна програма која би се спроведувала постојано
Поени	Опис		
0	Нема програма за едукација и подигнување на јавната свест		
1	Има извесна и ад-хок програма за едукација и јавна свест, но не и севкупно планирање за овие активности		
2	Има програма за едукација и јавна свест, но се уште има сериозни недостатоци		
3	Има планска и ефективна програма за едукација и јавна свест која целосно е поврзана со целите и потребите на заштитеното подрачје		
21. Планирање на користење на земјиштето и водите: Дали користењето на земјиштето и водите го земаат предвид заштитеното подрачје и помагаат во постигнувањето на целите? (Планирање)		2	
Поени	Опис		
0	Користењето на земјиштето и водите во околината не ги почитуваат потребите на заштитеното подрачје и активностите/политиките се штетни за неговото опстојување		
1	Користењето на земјиштето и водите во околината не ги почитуваат потребите на заштитеното подрачје, но активностите не се штетни за неговото опстојување		
2	Користењето на земјиштето и водите во околината делумно ги почитуваат долгорочните потреби на заштитеното подрачје		
3	Користењето на земјиштето и водите во околината целосно ги почитуваат долгорочните потреби на заштитеното подрачје		
21а: Дополнителни поени: планирање на користење на земјиштето и водите за зачувување на живеалишта		0	во зависност од временските услови
Поени	Опис		
1	Планирањето и управувањето во сливот или пределот во кој се наоѓа заштитеното подрачје обезбедува соодветни еколошки услови (пр., количество, квалитет и време на проток на вода, ниво на загадување на воздухот и сл.) за одржување на соодветните живеалишта		
21б: Дополнителни поени: планирање на користење на земјиштето и водите за зачувување на живеалишта		0	
Поени	Опис		
1	Управувањето со коридорите кои го поврзуваат заштитеното подрачје овозможува преминувањет на дивите животни кон клучните живеалишта во заштитеното подрачје (пр. овозможува миграторните риби да патуваат помеѓу слатководните мрестилишта и морето или овозможува миграција на животните)		
21в: Дополнителни поени: планирање на користење на земјиштето и водите за зачувување на живеалишта		0	
Поени	Опис		
1	Планирањето ги има предвид потребите на одделните екосистеми и/или потребите на одделни видови од интерес на ниво на екосистем (пр. волуменот, квалитетот и времето на проток на вода овозможува одржување на одредени видови, управување со пожари за одржување на саваните и сл.).		
22. Државни и комерцијални соседи: Дали има соработка со корисниците на земјиштето во соседството на заштитеното подрачје? (Процес)		1	
Поени	Опис		
0	Нема контакти меѓу управата и службените лица или корпоративните корисници на земјиштето во соседството на заштитеното подрачје		
1	Има извесни контакти меѓу управата и службените лица или корпоративните корисници на земјиштето во соседството на заштитеното подрачје		
2	Има редовни контакти меѓу управата и службените лица или корпоративните корисници на земјиштето во соседството на заштитеното подрачје, но соработка е ограничена		
3	Има редовни контакти меѓу управата и службените лица или корпоративните корисници на земјиштето во соседството на заштитеното подрачје и постои суштинска соработка		

23. Домородно население: Дали домородците и традиционалните заедници или постојаните корисници имаат придонес во			
Поени	Опис		
0	Домородците и традиционалните заедници немаат придонес во донесувањето одлуки во управувањето со заштитеното подрачје		
1	Домородците и традиционалните заедници имаат извесен придонес во дискусиите во однос на управувањето, но нема директно вклучување во одлуките што се донесуваат		
2	Домородците и традиционалните заедници директно придонесуваат во донесувањето на некои одлуки за управувањето		
3	Домородците и традиционалните заедници директно учествуваат во донесувањето на одлуките за управувањето		
24. Локални заедници: Дали локалните заедници во или околу заштитеното подрачје имаат влијание во донесувањето на одлуките? (Процес)		1	
Поени	Опис		
0	Локалните заедници немаат придонес во донесувањето на одлуки во врска со управувањето со заштитеното подрачје		
1	Локалните заедници имаат извесен придонес во управувањето, но не се директно вклучени во донесувањето на одлуки		
2	Локалните заедници директно учествуваат во некои одлуки за управување		
3	Локалните заедници директно учествуваат во донесувањето на одлуките за управување		
24a. Влијание врз заедниците (Дополнителни поени: локални заедници/домородно население)		1	
Поени	Опис		
1	Постои отворена комуникација и доверба меѓу локалните чинители и управата на заштитеното подрачје		
24b. Влијание врз заедниците (Дополнителни поени: локални заедници/домородно население)		1	
Поени	Опис		
1	Се спроведуваат програми за подобрување на животот на локалните заедници со истовремена заштита на заштитеното подрачје		
24c. Влијание врз заедниците (Дополнителни поени: локални заедници/домородно население)		1	
Поени	Опис		
1	Локалните заедници или домородното население активно го поддржуваат заштитеното подрачје		
25. Економски придобивки: Дали заштитеното подрачје обезбедува економски придобивки за локалните заедници? (Резултати)		2	
Поени	Опис		
0	Заштитеното подрачје не обезбедува економски придобивки за локалните заедници		
1	Потенцијалните економски придобивки се препознаени и се работи на планови за нивна реализација		
2	Постои извесно користење на економските придобивки за локалните заедници		
3	Постои значително користење на економските придобивки за локалните заедници кои се поврзани со заштитеното подрачје		

26. Мониторинг и оценка: Дали активностите за управување се следат со мониторинг и дали се оценуваат резултатите? (Планирање/ Процес)		1	
Поени	Опис		
0	Нема мониторинг и оценка во заштитеното подрачје		
1	Има извесен ад -шок мониторинг и оценка, но нема севкупна стратегија и/или редовно собирање на резултати		
2	Постои определен систем за мониторинг и оценка и истиот се спроведува, но резултатите не се користат систематски во управувањето		
3	Постои добар систем на мониторинг и оценка, добро се спроведува и се користи за прилагодување на управувањето		
27. Инфраструктура за посетители: Дали објектите за туристите и посетителите се доволно добри? (Резултати)		1	
Поени	Опис		
0	Нема инфраструктура и услуги за посетителите		
1	Инфраструктурата и услугите за посетители се недоволни за тековното ниво на посетеност или нивната изградба е во тек		
2	Инфраструктурата и услугите за посетители се соодветни за постојното ниво на посетеност, но може да се унапредат		
3	Инфраструктурата и услугите за посетители се извонредни за постојното ниво на посетеност		
28. Комерцијален туризам: Дали комерцијалните туроператори придонесуваат во управувањето со заштитеното подрачје? (Процес)		0	
Поени	Опис		
0	Нема или има мал контакт меѓу управата и туристичките оператори во заштитеното подрачје		
1	Постојат контакти меѓу управата и туристичките оператори, но тоа главно е ограничено на административни или правни работи		
2	Постои извесна соработка меѓу управата и туроператорите со цел подобрување на искуството на посетителите и одржување на вредностите во заштитеното подрачје		
3	Постои извонредна соработка меѓу управата и туроператорите со цел подобрување на искуството на посетителите, заштита на вредностите и решавање на конфликти		
29. Давачки: Дали давачките (казните и влезници) се применуваат и дали тоа помага за управувањето на заштитеното подрачје? (Резултати)		0	Средствата се недоволни. Од казни немаше приходи. Малите приходи од влезници, нема да се применуваат по барање на Општина Битола, која ќе ги компензира тие приходи на Паркот преку посебна програма
Поени	Опис		
0	Иако давачките теоретски постојат, тие не се собираат		
1	Давачките се собираат, но тие одат директно во државниот буџет и не се повратуваат		
2	Давачките се собираат но се повратуваат на локалната самоуправа наместо на управата на заштитеното подрачје		
3	Постојат влезници за посета на заштитеното подрачје кои помагаат за поддршка на тоа или други заштитени подрачја		

30. Состојба на вредностите: Која е состојбата на важните вредности заштитеното подрачје во споредба со времето кога тоа е за прва пат прогласено? (Резултати)		2	
Поени	Опис		
0	Многу еколошки, биолошки и културни вредности се сериозно нарушени		
1	Некои еколошки, биолошки и културни вредности се сериозно нарушени		
2	Некои еколошки, биолошки и културни вредности се делумно нарушени, но најважните вредности не се значително засегнати		
3	Биодиверзитетот, еколошките и културните вредности главно се недопрени		
30a: Состојба на вредностите: (дополнителни поени)		1	
Поени	Опис		
1	Оценката на состојбата на вредностите е заснована на истражувања и/или мониторинг		
30b: Состојба на вредностите: (дополнителни поени)		1	
Points	Description		
1	Се спроведуваат посебни програми за управување за справување со заканите по биолошките, еколошките и културните вредности		
30c: Состојба на вредностите: (дополнителни поени)		0	
Поени	Опис		
1	Активностите за одржување на биолошките, еколошките и културните вредности претставуваат рутински дел од работата на управата на подрачјето		
ВКУПНО ПОЕНИ (според второ издание, јули 2007)		47	

АНЕКС 3. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Agasyan, A., Avci, A., Tuniyev, B., Lymberakis, P., Andrén, C., Cogalniceanu, D., Wilkinson, J., Ananjeva, N., Üzüm, N., Orlov, N., Podloucky, R., Tuniyev, S., Kaya, U., Crnobrnja Isailovic, J., Vogrin, M., Corti, C., Pérez Mellado, V., Sá-Sousa, P., Cheylan, M., Pleguezuelos, J., Kyek, M., Westerström, A., Nettmann, H.K., Borczyk, B., Sterijovski, B. & Schmidt, B. 2010. *Lacerta agilis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2010: e.T157288A5071439. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2010-4.RLTS.T157288A5071439.en>. Downloaded on 02 July 2019.
- Avramoski, O. (ed.) 2006a: The Plan of Management for Pelister National Park. – Pelister National Park & Pelister Mountain Conservation Project. Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC) through the Pelister Mountain Conservation Project. 67 pp.
- Avramoski, O. (ed.) 2006b: The Plan of Management for Pelister National Park - Supplement. – Pelister National Park & Pelister Mountain Conservation Project. Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC) through the Pelister Mountain Conservation Project. 112 pp.
- Aulagnier, S., Giannatos, G. & Herrero, J. 2008. *Rupicapra rupicapra*. The IUCN Red List of Threatened Species 2008: e.T39255A10179647. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2008.RLTS.T39255A10179647.en>. Downloaded on 02 July 2019.
- Boitani, L., F. Alvarez, O. Anders, H. Andren, E. Avanzinelli, V. Balys, J. C. Blanco, U. Breitenmoser, G. Chapron, P. Ciucci, A. Dutsov, C. Groff, D. Huber, O. Ionescu, F. Knauer, I. Kojola, J. Kubala, M. Kutal, J. Linnell, A. Majic, P. Mannil, R. Manz, F. Marucco, D. Melovski, A. Molinari, H. Norberg, S. Nowak, J. Ozolins, S. Palazon, H. Potocnik, P.-Y. Quenette, I. Reinhardt, R. Rigg, N. Selva, A. Sergiel, M. Shkvyrja, J. Swenson, A. Trajce, M. Von Arx, M. Wolf, U. Wotschikowsky, D. Zlatanova, 2015. Key actions for Large Carnivore populations in Europe. Institute of Applied Ecology (Rome, Italy). Report to DG Environment, European Commission, Bruxelles. Contract no. 07.0307/2013/654446/SER/B3. http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/key_actions_large_carnivores_2015.pdf
- Boudot, J.-P. 2010. *Cordulegaster heros*. The IUCN Red List of Threatened Species 2010: e.T158700A5263990. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2010-1.RLTS.T158700A5263990.en>. Downloaded on **31 August 2018**.
- Böhme, W., Lymberakis, P., Ajtic, R., Tok, V., Ugurtas, I.H., Sevinç, M., Crochet, P.-A., Haxhiu, I., Sterijovski, B., Krecsák, L., Crnobrnja-Isailović, J., Kaska, Y., Kumlutaş, Y., Avci, A. & Jelić, D. 2017. *Ablepharus kitaibelii* (amended version of 2009 assessment). *The IUCN Red List of Threatened Species 2017*: e.T29691A115767606. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-2.RLTS.T29691A115767606.en>. Downloaded on 30 June 2019
- Campanaro, A., Redolfi De Zan, L., Hardersen, S., Antonini, G., Chiari, S., Cini, A., Mancini, E., Mosconi, F., Rossi de Gasperis, S., Solano, E., Bologna, M.A., Sabbatini Peverieri, G. 2017: Guidelines for the monitoring of *Rosalia alpina*. In: Carpaneto, G.M., Audisio, P., Bologna, M.A., Roversi, P.F., Mason, F. (Eds) Guidelines for the Monitoring of the Saproxyllic Beetles protected in Europe. *Nature Conservation* 20: 165–203. <https://doi.org/10.3897/natureconservation.20.12728>
- https://www.researchgate.net/publication/319663834_Guidelines_for_the_monitoring_of_Rosalia_alpina
- Cayuela, H., Arsovski, D., Bonnaire, E., Duguet, R., Joly, P., & Besnard, A. (2016a). The impact of severe drought on survival, fecundity, and population persistence in an endangered amphibian. *Ecosphere*, 7(2). <https://doi.org/10.1002/ecs2.1246>
- Cayuela, H., Arsovski, D., Thirion, J.-M., Bonnaire, E., Pichenot, J., Boitaud, S., ... Besnard, A. (2016b). Contrasting patterns of environmental fluctuation contribute to divergent life histories among amphibian populations. *Ecology*, 97(4), 980–991. <https://doi.org/10.1890/15-0693>.
- Cayuela, H., Arsovski, D., Thirion, J.-M., Bonnaire, E., Pichenot, J., Boitaud, S., ... Besnard, A. (2016c). Demographic responses to weather fluctuations are context dependent in a long-lived amphibian. *Global Change Biology*, 22(8), 2676–2687. <https://doi.org/10.1111/gcb.13290>

- EU Wildlife and Sustainable Farming project 2009: Great Capricorn beetle – *Cerambyx cerdo* factsheet. <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Cerambyx%20cerdo%20factsheet%20-%>
- Gimenez Dixon, M. 1996. *Phengaris arion*. The IUCN Red List of Threatened Species 1996: e.T12659A3371159. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.1996.RLTS.T12659A3371159.en>. Downloaded on 31 August 2018
- Juste, J. & Alcaldé, J. 2016. *Rhinolophus euryale*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T19516A21971185. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T19516A21971185.en>. Downloaded on 02 July 2019.
- Juste, J. & Paunović, M. 2016. *Myotis blythii*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T14124A22053297. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T14124A22053297.en>. Downloaded on 02 July 2019.
- Kojola, I., Heikkinen, S. & Holmala, K. 2018. Balancing costs and confidence: volunteer-provided point observations, GPS telemetry and the genetic monitoring of Finland's wolves. *Mammal Research* 63(4):415-423.
- Nieto, A., Mannerkoski, I., Putschkov, A., Tykarski, P., Mason, F., Dodelin, B., Horák, J. & Tezcan, S. 2010a. *Cucujus cinnaberinus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2010: e.T5935A11921415. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2010-1.RLTS.T5935A11921415.en>. Downloaded on 29 June 2019.
- Nieto, A., Mannerkoski, I., Pettersson, R., Mason, F., Méndez, M. & Schmidl, J. 2010b. *Lucanus cervus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2010: e.T157554A5094499. Downloaded on 05 September 2018.
- Pârvulescu, L. 2010: Crayfish field guide of Romania. Editura Bioflux, Cluj-Napoca. *Austroptamobius torrentium* (Schrank 1803). Crayfish of Romania. <http://crayfish.ro/torrentium.html>
- Paunović, M. 2016. *Myotis capaccinii*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T14126A22054131. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T14126A22054131.en>. Downloaded on 02 July 2019.
- Piraccini, R. 2016. *Rhinolophus ferrumequinum*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T19517A21973253. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T19517A21973253.en>. Downloaded on 02 July 2019.
- Solano, E., Mancini, E., Ciucci, P., Mason, F., Audisio, P. & Antonini, G. 2013: The EU protected taxon *Morimus funereus* Mulsant, 1862 (Coleoptera: Cerambycidae) and its western Palaearctic allies: systematics and conservation outcomes. *Conserv Genet* (2013) 14:683–694. DOI 10.1007/s10592-013-0461-3
- Reißmann, K. 2010: The Rosalia longicorn *Rosalia alpina* (LINNAEUS, 1758) - In Beetle Fauna of Germany. <https://www.kerbtier.de/Pages/Themenseiten/enRosalia.html>
- Taylor, P. 2016a. *Rhinolophus blasii*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T19515A21972073. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T19515A21972073.en>. Downloaded on 02 July 2019.
- Taylor, P. 2016b. *Rhinolophus hipposideros*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T19518A21972794. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T19518A21972794.en>. Downloaded on 02 July 2019.
- van Swaay, C., Wynhoff, I., Verovnik, R., Wiemers, M., López Munguira, M., Maes, D., Sasic, M., Verstrael, T., Warren, M. & Settele, J. 2010. *Parnassius mnemosyne*. The IUCN Red List of Threatened Species 2010: e.T174210A7029050. Downloaded on 31 August 2018.

References

- Претходен ЕУ ИПА Проект „Зажакнување на капацитетите за спроведување на Натура 2000“ – EUROPEAID/136609/IH/SER/MK” (2016-2017)
- Standard Data Form (SDF) for Natura 2000 sites (<http://cdr.eionet.europa.eu/help/natura2000>)
- Plan of Management for Pelister National Park (2006)
- Draft Spatial Plan of Pelister National Park (2018)
- Закон за заштита на природат (2004-2016, Gazette 67/07, 14/06, 84/07, 35/10, 41/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 149/15, 39/16)

- Правилник за содржина на плановите за управување за заштитените подрачја и годишни програми за заштита на природата (2012, Gazette 26/11)